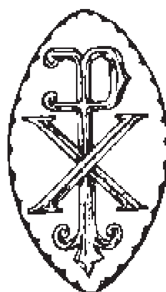
DIALOG TEOLOGIC
Revista Institutului Teologic Romano-Catolic din Iaşi
ANUL XII, nr. 24, 2009

REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ PRIN VALORI SPIRITUALE

Modele şi fapte (I)

Sapientia
Iaşi 2009

Revista apare de două ori pe an

ISSN: 1453 - 8075

Redacţia şi administraţia
INSTITUTUL TEOLOGIC ROMANO-CATOLIC
Str. Văscăuţeanu, nr. 6
RO - 700462 - IAŞI
Tel.: 0040 232 225228
Fax: 0040 232 211476
www.editurasapientia.ro
e-mail: slupu@itrc.ro

CUPRINS (I)

În scrisoarea sa, dată pe 30 octombrie 2009, la Cracovia, cardinalul Stanislaw Dziwisz, a propus pontificatul lui Ioan Paul al II-lea ca un punct de referinţă în schimbarea care s-a produs odată cu căderea comunismului. Este scoasă în evidenţă învăţătura acestui pontif centrată pe Cristos, pe solidaritatea morală ca efect al crucii şi al învierii lui Cristos, accentul pus pe rădăcinile creştine ale Europei şi unitatea spirituală a Europei creştine.

Cardinalul Miroslav Vlk, arhiepiscop de Praga, a împărtăşit câteva experienţe personale din timpul comunismului: cum făcea parte din grupurile creştinilor care au decis să-şi trăiască viaţa în mod clandestin în comuniunea Bisericii, cum i s-a retras licenţa statală, prin care nu mai putea să-şi exercite public preoţia, devenind un refugiat, şi cum şi-a găsit adevărata identitate de preot, mărturisind că secretul forţei sale a fost Isus răstignit şi abandonat, întâlnit în dureri şi suferinţe.

„Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda decât numai în crucea Domnului nostru Isus Cristos, prin care lumea este răstignită pentru mine şi eu pentru lume” (*Gal* 6,14). Prin acest verset îşi caracterizează activitatea ÎPS Lucian Mureşan, arhiepiscop major al Bisericii Greco-Catolice Unite cu Roma, în mesajul său transmis participanţilor la simpozion. Totodată, a facut referire la crucificarea Bisericii Greco-Catolice în perioada comunistă, precum şi la episcopul Márton Áron, datorită căruia a intrat în Seminarul Teologic din Alba Iulia. În finalul mesajului şi-a manifestat recunoştinţa pentru Cirenei, fraţii din Biserica Romano-Catolică, care i-au ajutat la purtarea crucii pe românii catolici de rit oriental.

CONFERINŢE

Perioada comunistă a fost extrem de dificilă pentru Biserică, fiind încărcată de dramatism, fapte eroice şi martirice, dar şi de adversitate făţişă faţă de Biserica Catolică, manifestată prin acţiuni precum denunţarea unilaterală

a Concordatului dintre România şi Sfântul Scaun, interzicerea Bisericii Greco-Catolice, închiderea seminariilor şi a celorlalte şcoli catolice. ÎPS Ioan Robu a adus un omagiu tuturor luptătorilor pentru apărarea credinței în Arhidieceza de Bucureşti, mai ales în perioada grea dintre anii 1948 şi 1964. Începând cu explicarea apariției implicite a unor forme de rezistență anticomuniste, continuând cu prezentarea predecesorilor săi la conducerea Arhiepiscopiei de Bucureşti, Alexandru Theodor Cisar, Iosif Schubert, precum şi a episcopului de Iaşi Anton Durcovici. De asemenea, sunt menționați preoți şi laici, față de care şi-a exprimat mulțumirea şi recunoştința pentru susținerea materială şi spirituală a comunităților catolice, chiar şi din exil. La final, autorul felicită inițiativa organizării acestui simpozion, subliniind valoarea jertfei martirilor epocii comuniste în memoria noastră.

În articol său, Želimir Puljić, episcop de Dubrovnik, prezintă figura martirului croat Alojzije Stepinac. Sunt aduse în atenție, mai întâi, unele date biografice ale cardinalului croat, după care este expusă activitatea martirului în perioada ocupației naziste şi fasciste. Episcopul Puljić continuă cu prezentarea atitudinii lui Alojzije Stepinac față de puterea comunistă instaurată după Al Doilea Război Mondial. Principiul călăuzitor al martirului croat față de comunişti a fost „frangar non flectar”, activitatea sa şi a preoților săi desfăşurându-se, după expresia sa, „într-o baie de sânge”. Alături de scrisoarea episcopatului croat împotriva violențelor comuniştilor, autorul articolului prezintă pe scurt şi procesul cardinalului Stepinac din 1946. Articolul se încheie cu cuvintele Papei Ioan Paul al II-lea rostite cu ocazia beatificării lui Stepinac pe 3 octombrie 1998. „Figura fericitului Alojzije Stepinac”, scrie PS Želimir Puljić, „reprezintă pentru toți un punct de referință spre care trebuie să privim pentru a ne inspira şi a ne susține”.

Pornind de la fundamentele biblice ale familiei din Cartea Genezei şi din afirmațiile lui Isus Cristos din evanghelii, precum şi din învățătura sfântului Paul despre misterul căsătoriei, PS Petru Gherghel aminteşte câteva adevăruri ce stau la baza vieții creştine şi care au fost un îndrumător în rezistența față de atacurile ideologiilor contrare voinței divine. Fiind sanctuar al iubirii,

familia a ştiut cel mai bine să opună rezistenţă invaziei roşii şi teribilei dictaturi comuniste dintre toate instituţiile bântuite de atacuri şi furtuni din acea perioadă. După 1989, pentru familia creştină a început un nou calvar prin asaltul atâtor probleme în cadrul acesteia. Din cauza problemelor sociale, spirituale, economice şi politice, astăzi se pierde din vedere grija faţă de unitatea familiei şi faţă de indisolubilitatea căsătoriei; de aceea, sunt necesare redescoperirea valorilor adevărate şi refacerea familiei, întrucât viitorul lumii depinde de familii adevărate şi creştine.

Episcopul de Chişinău, PS Anton Coşa, vine să ne amintească de „Pământul uitat... de dincolo de Prut”, care, la fel ca şi alte regiuni din Europa de Est, a avut de suferit de pe urma comunismului. Autorul expune situaţia Bisericii Catolice din RASS Moldovenească în perioada interbelică şi din RSS Moldovenească între anii 1940-1941, când Basarabia a fost pentru prima dată ocupată de trupele sovietice, dar şi după anul 1944, când Basarabia a fost realipită Uniunii Sovietice. Pe lângă prezentarea generală a catolicismului din cele două regiuni ale actualei Republici Moldova (Transnistria şi Basarabia), episcopul Anton Coşa analizează situaţia unor parohii catolice din regiune, cum ar fi Chişinău, Tighina, Râbniţa, Bălţi etc. Şi întrucât istoria este făcută de către oameni, nu sunt trecute cu vederea figurile preoţilor care au activat în această perioadă în Basarabia, cum ar fi Ioan Hondru, Nicolae Şciurek, Bronislav Hodanenok, Vladislav Zavalniuc, „mărturia credinţei cărora nu se va pierde în Biserica Catolică din Republica Moldova”.

Mons. StefanoMonolov prezintă martiriul catolicilor din Bulgaria în perioada socialistă. La începutul articolului său, autorul informează pe scurt despre începutul prigoanei comuniste împotriva creştinilor mai întâi în URSS, apoi şi în celelalte ţări comuniste din Europa de Est. Primele victime ale terorii comuniste din Bulgaria au fost ortodocşii şi protestanţii, persecuţia împotriva Bisericii Catolice fiind demarată începând cu anul 1949. Alături de atitudinea autorităţilor comuniste bulgare faţă de Vatican, autorul prezintă şi noua situaţie a catolicilor din Bulgaria, mai ales arestările episcopilor şi preoţilor catolici. Astfel, Mons. Monolov aduce în faţa cititorului soarta episcopului Eugen Bossilkov, a preoţilor Kamen Vičev, Pavel

Džidžov şi Iosafat Šiškov, despre asasinarea cărora s-a aflat abia după căderea Zidului Berlinului şi care au fost beatificaţi de către Papa Ioan Paul al II-lea pe 22 mai 2002. Aceşti martiri bulgari, alături de atâția alții, sunt martori ai evangheliei, o evanghelie care este mereu o alegere pentru viață, nu pentru moarte.

Biserica Catolică din Polonia perioadei comuniste datorează mult activității cardinalului Ştefan Wyszyński. La prima audiență de după alegerea sa pe Scaunul sfântului Petru acordată polonezilor, Papa Ioan Paul al II-lea a scos în evidență calitățile acestuia, recunoscându-i meritul în formarea sa. Pornind de la acestea, părintele Tadeusz Rostworoswki prezintă în articolul său o reflecție asupra dimensiunii teologice a vieții cardinalului Wyszyński, asupra credinței acestuia, care se manifesta prin apărarea drepturilor omului, drepturilor cetățeneşti ale acelora care au fost încredințați grijii lui de păstor. Semnul vizibil al patrimoniului său este deviza sa episcopală: *Soli Deo per Mariam*. După expunerea vieții din timpul încarcerării cardinalului, părintele Rostworoswki descrie semnificația pontificatului Papei Ioan Paul al II-lea pentru lupta anticomunistă din Polonia. La sfârşitul conferinței este subliniată necesitatea deschiderii inimilor omeneşti către Cristos.

În articolul său, mons. Juraj Batelja vorbeşte despre un martor al lui Cristos din timpul regimului comunist în persoana fostului arhiepiscop de Zagreb, Alojzije Stepinac (1898-1960). Poziția fermă şi curajoasă a acestuia din urmă, îndemnurile sale la perseverență în fidelitatea față de Biserica Catolică adresate credincioşilor, dar şi preoților, i-au atras disprețul comuniştilor, drept pentru care a fost încarcerat şi a murit în închisoare ca martir pentru Cristos, ultimele sale cuvinte fiind: „Fiat voluntas tua!”. Scoțând în evidență toate aceste aspecte, precum şi persecuția suferită de Biserica din Croația, autorul articolului scoate în evidență soarta Bisericii Catolice din țara sa natală în perioada comunistă, comună sorții suferite de Biserica Romano-Catolică, dar şi Greco-Catolică din România.

În articolul de față, autorul prezintă situația Bisericii Catolice din Cehia din timpul comunismului. Fresca istorică ilustrată plasează regimul comunist din Cehia printre cele mai ateiste şi persecutoare regimuri. Argumentând cu statistici, prof. Stanislav Balik demonstrează suferința pe care a îndurat-o Biserica din Cehia în urma persecuției, prin decimarea numărului preoților, al episcopilor, al călugărilor. Pe lângă martirii şi victimele regimului, care dovedesc caracteristica Bisericii de a fi luptătoare, autorul scoate în evidență un aspect negativ al Bisericii din acea perioadă: colaboraționismul. Până la decretul Papei Ioan Paul al II-lea, „Quidam episcopi" (1983), prin care li s-a interzis preoților să facă parte din organizații politice, mulți preoți din Cehia au făcut parte din aceste organizații, motiv pentru care li se ofereau avantaje. După decret, chiar dacă mulți preoți l-au urmat pe papa, unii dintre ei au rămas membri ai acestor organizații până în 1989. La sfârşitul articolului, autorul povesteşte cum căderea comunismului din Cehia a început la Vatican, odată cu canonizarea unei prințese cehe, Anežka din Boemia, cu 5 zile înainte de începuturile Revoluției de Catifea, întrucât o legendă veche spunea că atunci când această prințesă va fi canonizată, vor începe vremuri bune în ținuturile Cehiei.

Perioada comunistă a reprezentat un timp de persecuții şi pentru Biserica Catolică de pe teritoriul actualei Ucraine, motivul principal fiind înțelegerea greşită a politicii Vaticanului de către conducătorii URSS şi interpretarea ei stângace în special de către Stalin. În prima parte a articolului, autorul vrea să prezinte premisele persecuțiilor îndreptate împotriva Bisericii din Ucraina, pentru ca în partea a doua să descrie desfăşurarea propriuzisă a persecuțiilor. În ultima parte sunt amintiți câțiva martiri, precum şi semnificația sacrificiului lor pentru continuitatea Bisericii. Jertfa lor, spune autorul, nu va fi uitată, căci Biserica nu numai că a supraviețuit după persecuțiile sângeroase decretate de regimul comunist, ci, grație sângelui martirilor, a fost întărită pentru a înfrunta cu vigoare reînnoită secolul al XXI-lea.

Profesorul Gábor Harmai prezintă în prima parte a articolului său situația generală a Ungariei în perioada comunistă, trecând apoi la prezentarea „ultimelor date” ale violenței împotriva Bisericii: ultimul proces cu condamnarea oamenilor Bisericii care are loc în anul 1961. Cele trei principii călăuzitoare ale creştinilor în fața persecuțiilor comuniste, după opinia autorului, au fost: „Παρρησία” – curajul de a ne apropia, „Πεποίθησις” – încredere deplină, „Πίστις” – credința în Dumnezeu. Figura centrală analizată în articol este aceea a cardinalului Mindszenty, fiind prezentată şi rezistența anticomunistă a altor catolici maghiari, cum sunt episcopul auxiliar de Esztergom Zoltán Meszlényi, Mons. Bulányi, Mons. József Rédei. Nu au fost trecute cu vederea nici încercările autorităților comuniste de a crea o Biserică maghiară națională.

Biserica în timpul pontificatului Papei Ioan Paul al II-lea a arătat puterea pe care lumea politicii nu a revelat-o de multă vreme. Papa pelerin, prin puterea credinței sale, a contribuit la căderea comunismului. În acest articol, pr. Josef Makarczyk, vrea să arate meritele lui Ioan Paul al II-lea pentru Biserica din Bielorusia. Enumerând în prima parte câteva statistici cu privire la numărul de parohii, credincioşi şi preoți, în partea a doua enumeră acțiunile papei care au contribuit la renaşterea religioasă a Bielorusiei, precum şi situația actuală a Bisericii din Bielorusia, care a intrat pe drumul ce conduce la încrederea în sine şi la formarea unei tradiții proprii, bazată pe moştenirea primită de la predecesorii ei.

EDITORIAL

REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ PRIN VALORI SPIRITUALE

Pr. Prof. Wilhelm DANCĂ
Institutul Teologic Romano-Catolic din Iaşi

Au trecut 20 de ani de la căderea zidului Berlinului, timp în care au avut loc schimbări importante în România şi celelalte țări foste comuniste. Ele au fost rodul unor reforme profunde, care vizau transformări structurale, nu doar de suprafață. Folosind termenii de doctrină socială a Bisericii, putem spune că s-a încercat trecerea de la dictatură la democrație, de la civilizația fricii la civilizația iubirii.

Învățătura social-creştină spune că civilizația iubirii se sprijină pe patru piloni importanți: pacea, dreptatea, solidaritatea şi libertatea. Dar, potrivit Papei Ioan Paul al II-lea, aşa după cum reiese din discursul rostit la ONU în septembrie 1995, unul dintre aceşti piloni reprezintă sufletul civilizației iubirii, şi anume libertatea, mai exact „cultura libertății, libertatea indivizilor şi a națiunilor, trăită în solidaritatea şi responsabilitatea care se dăruieşte altora".

Evident, fiind implicat omul, schimbările structurale au loc într-un ritm mai lent şi se asimilează diferențiat. De aceea, pe lângă reacțiile pozitive, doritele şi necesarele reforme din societatea românească au trezit şi atitudini de respingere, indiferență, amânare sau nostalgie față de trecut. Punând la un loc cele bune şi cele rele, constatăm că timpul nu a avut răbdare, nu a iertat pe nimeni. Se spune că istoria o fac cei ce au curajul să creadă şi să investească în viitor. În sensul acesta, iată ce spunea Papa Ioan Paul al II-lea, tot la ONU, în 1995, comentând evenimentele din Europa anilor 1990:

> Nu trebuie să ne fie teamă de viitor. Nu trebuie să ne fie teamă de om. Nu este o întâmplare faptul că suntem aici. Fiecare persoană în parte a fost creată după *chipul şi asemănarea* Aceluia care este originea a tot ceea ce există. Avem în noi capacitatea de a fi înțelepți şi virtuoşi. Cu asemenea daruri şi cu ajutorul harului lui Dumnezeu, putem să construim în secolul care vine şi în viitorul mileniu o civilizație demnă de persoana umană, o adevărată cultură a libertății. Putem şi trebuie să o construim! Şi, construind-o, am putea să ne dăm seama că lacrimile secolului acestuia au pregătit terenul pentru o nouă primăvară a spiritului uman.

„Revoluția" din decembrie 1989 a fost începutul unor mari aşteptări care, din păcate, nu s-au împlinit. Constatăm că de multe ori suntem victima ironiilor istoriei. Totuşi, recunoaştem că sufletul civilizației iubirii nu a

murit, este prezent, chiar dacă nu ştim să ni-l însuşim aşa cum se cuvine. „Vom muri şi vom fi liberi!” – au strigat tinerii pe străzile Timişoarei, Bucureştiului şi ale altor oraşe din ţară la sfârşitul anului 1989.

Şi aşa a fost. Unii dintre ei au murit, iar noi am devenit liberi. Strigătul libertăţii ce a răsunat în primele zile ale „Revoluţiei” din 1989 a fost ecoul aspiraţiilor neadormite din sufletul unei populaţii umilite şi batjocorite care, în cele din urmă, nu a mai rezistat şi s-a revoltat.

Privind retrospectiv istoria recentă, s-ar putea face o legătură între strigătul libertăţii din 1989 şi suferinţele şi morţile acelora care, începând din 1946, s-au opus instaurării regimului bolşevic în România, au refuzat statutul de sclav şi au preferat să moară pentru libertate, dacă a fost cazul. Este vorba de toţi iubitorii de libertate condamnaţi să sufere pentru ea în închisorile şi lagărele comuniste, la noi, ca şi în alte ţări ale Europei Centrale şi de Est. Mărturiile lor descriu drama confiscării libertăţilor şi drepturilor fundamentale ale omului. Evocarea acestora nu trebuie să hrănească ura faţă de cei dintre noi care, cu voia sau fără voia lor, au fost instrumente ale samavolniciei comuniste, ci încrederea într-un viitor mai bun în care astfel de drame să nu se mai repete. *Historia magistra vitae!* Reluarea discuţiei despre aceste gesturi şi mărturii existenţiale poate fi un prilej de întărire a încrederii personale în valorile autentice naturale, dăruite fiecărui om de Dumnezeu, precum şi o chemare la adâncirea comuniunii cu semenii.

Pornind de la aceste premise, Episcopia Romano-Catolică, Institutul Teologic Romano-Catolic şi Universitatea „Al. I. Cuza” din Iaşi au organizat un simpozion internaţional în zilele de 10 şi 11 decembrie 2009 la care au participat reprezentanţi ai Bisericii din aproape toate ţările foste comuniste (Polonia, Cehia, Ungaria, Croaţia, Ucraina, Bielorusia, Republica Moldova, Bulgaria şi România) şi în timpul căruia s-au evocat modele şi fapte din istoria recentă a Europei Centrale şi de Est cu privire la rezistenţa anticomunistă prin valori spirituale.

Conferinţele prezentate pot fi clasificate în trei categorii.

Din prima categorie fac parte acele intervenţii care au subliniat rezistenţa elitelor religioase catolice – episcopi, preoţi, călugări. Într-adevăr, în primii ani ai prigoanei comuniste, s-au remarcat în ţările din Europa Centrală şi de Est adevăraţi păstori care au avut curajul să se opună opresiunii, să accepte suferinţa şi chiar moartea pentru a salva unitatea Bisericii Catolice. În acest spirit au fost evocaţi mai mulţi martiri ce au fost ridicaţi la cinstea altarelor ca fericiţi: card. Aloisyus Stepinac din Croaţia; episcopul greco-catolic Pavel Peter Gojdič din Slovacia; episcopii Vilmos Apor, Zoltán Meszlényi şi sora Sara Salkahazi din Ungaria; cei 27 de martiri din Ucraina, printre care 9 episcopi, iar ceilalţi preoţi şi laici; episcopul Eugen Bossilkov

împreună cu preoţii asumpţionişti Kamen Vičev, Pavel Džidžov, Iosafat Šiškov din Bulgaria. În afară de aceştia, s-a vorbit şi despre martirii al căror proces canonic de recunoaştere este în curs de desfăşurare: card. Ştefan Wyszynski din Polonia; card. Josef Mindszenty din Ungaria; card. František Tomašek şi preoţii Toufar Josef, Jan Bula, František Pařol, Václav Drbola din Cehia; episcopul Anton Durcovici şi mons. Vladimir Ghika din Biserica Romano-Catolică din România, precum şi episcopii greco-catolici din ţara noastră: card. Iuliu Hossu, Vasile Aftenie, Ioan Suciu, Traian Frenţiu, Tit Liviu Chinezu, Ioan Bălan şi alţii.

În a doua categorie de conferinţe s-a spus că şi creştinii laici au rezistat în felul lor propriu, potrivit harului primit, în faţa tăvălugului comunist-bolşevic. Deşi nu le cunoaştem numele şi faptele lor nu au fost înregistrate nici de memoria personală a cuiva, nici de memoria colectivă, prin trăirea valorilor credinţei şi familiei în viaţa de zi cu zi, aceşti oameni simpli au opus rezistenţă în faţa opresiunii Răului comunist. Aici s-a vorbit despre mai multe feluri de Bisericii: Biserica oficială, Biserica naţională, Biserica catolică, Biserica majoritară, Biserica persecutată, Biserică tolerată, Biserica tăcerii, Biserica din inimă, Biserica din catacombe, Biserica din apartament. De asemenea, s-au scos în evidenţă diverse manifestări ale Spiritului Sfânt care i-au avut pe laici ca principali beneficiari. Acestea au avut loc în mănăstiri secrete, în aşa zisele insule de separaţie constituite în familie, pe lângă biserici sau în universităţi. Într-adevăr, modalităţile de rezistenţă ale laicilor au fost diferite şi numeroase, dar elementul lor comun era rugăciunea celebrată individual, uneori şi cu ajutorul postului de Radio Vatican, sau în grup, cum a fost Rozariul Viu şi pelerinajele mariane. Ţinând cont de activitatea grupurilor de rugăciune şi de rolul îndeplinit de femeile în vârstă în păstrarea unui climat spiritual în familiile şi comunităţile creştine de dincolo de Cortina de Fier, s-a spus că Revoluţia din decembrie 1989 a fost, dintr-un anumit punct de vedere, şi Revoluţia femeilor pioase.

În sfârşit, a treia categorie de conferinţe s-a oprit asupra unor aspecte mai curând sistematice sau teoretice, întrucât au analizat concepte de filozofie şi teologie a istoriei, cum ar fi integrarea tăcerii din închisoare, relaţia între Biserică şi Stat, statutul memoriei, semnificaţiile anticomunismului. Tot aici, s-a vorbit şi despre anumite mijloace spirituale de rezistenţă anticomunistă, cum ar fi rugăciunea, caritatea fraternă, oferirea de sine ca victimă a iubirii divine etc.

Pe lângă diferenţele specifice, intervenţiile au avut un spaţiu comun, şi anume ele se raportează mai mult sau mai puţin la experienţe şi mărturii personale.

Studenţii şi publicul numeros prezent la lucrările simpozionului au fost receptivi, au participat activ, uneori chiar pasional, la dezbateri şi au manifestat un interes real faţă de trecutul recent.

Având în vedere valoarea istorică şi teologică a materialelor, dar mai ales numărul mare de pagini adunate, am dedicat două numere din revista *Dialog teologic* pentru a putea găzdui în voie toate lucrările simpozionului.

Informaţiile, documentele şi materialele pe care le publicăm aici pot fi citite cu interes de cei care cunosc din interior arhiva persecuţiei anticreştine, dar mai ales de victimele directe sau indirecte ale prigoanei anticatolice. Aceste pagini se adresează într-un mod deosebit istoricilor, filozofilor şi teologilor istoriei. Chiar dacă toţi creştinii pot citi cu folos aceste două numere din *Dialog teologic*, tinerii vor fi cei mai câştigaţi, fiindcă, pe lângă îmbogăţirea cunoştinţelor despre istoria noastră recentă, pot descoperi mai multe modele de trăire a credinţei şi criterii de orientare în prezent.

În sfârşit, evocarea unor modele de trăire a credinţei catolice din trecut ar putea să trezească în noi toţi mai multă încredere în viitor.

SUMMARY (I)

EDITORIAL

Wilhelm Dancă
Anti-communist resistance through spiritual values 23

The Roman-Catholic Bishopric, the Roman-Catholic Theological Institute and the „Al. I. Cuza" University of Iaşi organized on the 10-th and 11-th of December 2009 an International Symposium gathering Church representatives from almost all the former communist countries. The participants at this Symposium evoked facts and models from the recent history of East and Central Europe concerning the anti-communist resistance through spiritual values.
In his *Editorial*, after the presentation of the premises of this symposium, Fr. Wilhelm Dancă has focused his attention on the main concepts of each presentation, classifying the conferences in three categories: those concerning the resistance of clergymen, then, the resistance of laypeople and, finally, the conferences containing systematic, theoretical aspects, for example those about the various nuances of the relation between Church and State, the different meanings of the anti-communist opposition, the local and distinct spiritual instruments of the anti-communist resistance. Due to the specific content of papers and the big number of pages, it were given to the spiritual values as ways of anti-communist resistance two numbers of *Dialog teologic*, i.e. 24 and 25.

MESSAGES

† Angelo Card. Sodano
Faith is the patrimony which has to be conserved and spread 27

In his message, Card. Angelo Sodano, Dean of the College of Cardinals, enjoys the initiative of this Symposium, reminding the spiritual factor as the main factor of the anti-communist resistance, and the others factors, for example the deep faith of the Christians, sustained by the testimony of Pastors of the Catholic Church. Concerning this aspect, Card. Angelo Sodano was inspired by one of the discourses of Pope John Paul II visiting Romania in 1999.

In his letter from 30 October 2009, written in Krakow, Card. S. Dziwisz expresses his intention to propose the pontificate of John Paul II as a reference point of the changes that took place at the same time with the fall of communism. He underlines the teaching of this Pope, teaching focused on the Christ, on the moral solidarity as a result of the death and the resurrection of Christ, on the Christian roots of Europe and the spiritual unity of Christian Europe.

Miloslav Card. Vlk, Archbishop of Prague, shares some personal experiences of the time of communist regime. He describes the period when he was part of the groups of Christian who decided to live surreptitious in communion with the Church; he reminds that his state license was retired, that is why he could not practice in public his priesthood, becoming a refugee, and how he found his true identity of priest testifying that the secret of his strength was the crucified and abandoned Christ, whom he found in sufferance and pains.

„But God forbid that I should glory, save in the cross of our Lord Jesus Christ, by whom the world is crucified unto me, and I unto the world” (*Gal* 6,14). Through this verse, Msgr. Lucian Mureşan, describes his activity as Major Archbishop of the Greek-Catholic Church United with Rome. On the other hand, he speaks about the crucified Greek-Catholic Church during the communist regime and about the bishop Márton Áron, who helped him to enter the Theological Seminary of Alba-Iulia. At the end of his message, the author manifests his gratitude for the Cyrenians, the brothers from the Roman-Catholic Church, who helped the Catholic Romanians of the oriental rite to bear the Cross of the true faith.

CONFERENCES

† Ioan Robu
Testimonies of faith in the recent history of Roman-Catholic Archdiocese of Bucharest 35

The communist period was very difficult for the Church, a period full both of dramatics, of heroic and martyr acts, and of a patent adversity against the Catholic Church, manifested through many actions: the unilateral denunciation of the Concordat between Romania and the Holy See, the ban of the Greek-Catholic Church, the closing of seminaries and of others Catholic schools. In this article, Msgr. Ioan Robu intends to bring homage to all the fighters for the defense of faith in the Archdioceses of Bucharest, especially during the hard period from 1948 to 1964. This article starts by explaining the implicit appearance of some forms of anticommunist resistance. Then the author presents his predecessors at the leadership of the archiepiscopate of Bucharest, Alexandru Theodor Cisar, Iosif Schubert and Anton Durcovici. Also, there are recalled priests and laypeople; the author thanks to all these persons who offered a material and spiritual help to the Catholic communities, even from exile. Finally, the author congratulates the organizers of this Symposium, underlining the value of the sacrifice of the martyrs from the communist epoch in our memory.

† Zelimir Puljic
Alojzije Card. Stepinac – An exemplary hero among many heroic pastors 40

In this article Želimir Puljić, bishop of Dubrovnik, presents the figure of the Croat martyr Alojzije Stepinac. There are pointed out some biographical data of the Croat Cardinal and then is exposed the activity of the martyr in the period of the Nazis and Fascist occupation. The bishop Puljić continues with the presentation of the attitude of Stepinac concerning the communist power, established after the Second World War. The guiding principle of the Croat martyr was „frangar non flectar". The pastoral work of the cardinal Stepinac and, also, of his priests, according to the cardinal' words, have been carried on into a „bloodbath". Besides the letter of the Croat bishops against the crimes of the communist, the author of this article exposes shortly also the process of the Cardinal Stepinac from 1946. The article ends with the words of the Pope John Pope II, uttered in the day of the beatification of Stepinac, on 3 October 1998. „The person of the blessed Alojzije Stepinac", writes Msgr. Želimir Puljić, „represents for all of us a reference point and we have to look at him in order to take a guide and to sustain ourselves".

Starting with the biblical roots of family, the *Book of Genesis* and the words of Jesus Christ, and also the teaching of saint Paul about the mystery of matrimony, Msgr. Petru Gherghel desires to remind some truths which represent the basis of the Christian life and which were a guiding point during the resistance against the attacks of ideologies opposite to the divine will. Being a sanctuary of love, the family knew very well to oppose resistance against the „red invasion" and the terrible communist dictatorship. Unfortunately, after 1989, for the Christian family began a new Calvary caused by the attack of many difficulties. Because of many social, spiritual, economical and political problems today is overlooked the care for the family's unity and for the indissolubility of matrimony; that is why is so necessary to rediscover the true values of the family and to re-establish the family, because the future of the world depends on the true Christian families.

The bishop of Kishinev, Msgr. Anton Coşa, speaks about the „forget land… on the others side of Prut", which, as the others regions from de Eastern Europe, suffered a lot because of communism. The author exposes the situation of Catholic Church from the Moldavian RSS in the interwar period and from the Moldavian RSS, in the years 1940-1941, when Bessarabia was firstly occupied by the soviet troops, and after the year 1944, when Bessarabia was annexed again to the Soviet Union. Besides the general presentation of the Catholicism from the two regions of the actual Moldavian Republic (Transnistria and Bessarabia), the bishop Anton Coşa makes an analysis of the Catholic parishes from the region, for example Kishinev, Tighina, Râbniţa and so on. And, due to the fact that history is made by people, there are not forgot the priests who worked in these periods in Bessarabia, for example Ioan Hondru, Nicolae Şciurek, Bronislav Hodanenok, Vladislav Zavalniuc „whose faith testimony cannot be forget by the Catholic Church in Moldavian Republic".

Msgr. Stefano Monolov presents the martyrdom of Catholic people in Bulgaria during the socialist regime. Firstly, the author exposes shortly the

beginning time of communist persecution against the Christians in URSS, and then in others countries of Eastern Europe. The first victims of the communist terror in Bulgaria were Orthodox and Protestants people, the persecution against Catholic Church starting just in 1949. Besides the negative attitude of the Bulgarian communist authorities concerning Vatican, the author presents also the new situation of Catholic people of Bulgaria, especially the imprisonments of bishops and priests. In this study, Msgr. Monolov presents the destiny of Bishop Eugen Bossilkov and of the priests Kamen Vičev, Pavel Džidžov and Iosafat Šiškov, whose assassination was discovered after the fall of the Berlin Wall; they were beatified by Pope John Paul II on 22 May 2002. These Bulgarian martyrs and many others people are witness of the Gospel, a Gospel which is every time a choice of life, not of death.

The Catholic Church in Poland during the time of communist regime owes a lot to the activity of Cardinal Stefan Wyszynski. In the first audience addressed to the Pollens after his appointment as Pope, John Paul the II highlighted the qualities of Wyszynski, underlining his big contribution to the formation of the future Pope. Starting with these considerations, Fr. Tadeusz presents in his article a reflection on the theological dimension of Cardinal Wyszynski's life, manifested by his faith in defending human and civil rights of the Christians. The visible sign of his patrimony is his Episcopal motto: *Soli Deo per Mariam.* After exposing the Cardinal Wyszynski's life, the author describes the meaning of John Paul II's pontificate, his fight against the communist regime in Poland. Finally, there is underlined the necessity to open the human heart and mind before the light of the Christ.

In this article, Msgr. Juraj Batelja speaks about the life of the former Bishop of Zagreb, the Blessed Alojzije Stepinac (1898-1960), as martyr of Christ during the time of communist dictatorship. His strong and courageous position, his stimulus for the perseverance of the laypeople and of the priests in the loyalty for the Catholic Church, attracted the contempt of the communists; that is why he was imprisoned and died in prison as a martyr of Jesus Christ. His last words were: *Fiat voluntas tua*. Underlining these

aspects and the persecution suffered by the Church in Croatia, the author desires to highlight the Catholic Church's destiny of his Mother Land, which is similar to the one of both the Roman-Catholic and the Greek Catholic Church in Romania.

The author explains in his article the situation of the Catholic Church in Czech Republic during the time of communist regime. The historical data of this article places the communist regime in Czech Republic among the most atheist and most persecuting regimes. Exemplifying with statistics, Prof. Stanislav Balik argues the extermination of the Church in Czech Republic with the persecutions against the priests, bishops and monks. The big number of martyrs shows the fighting character of the Church. Besides these aspects, the author underlines a negative aspect: the collaborationism. Up to the decree of the Pope John Paul the II-nd „Quidam episcopi" (1983), which banned the priests to be part of the political organizations, many priests were placed on the list of these organizations in order to receive various advantages. After 1983, even if many priest followed the direction of the Pope, some of them remained members of these organizations till 1989. Finally, the author relates about the fall of the communist regime in Czech Republic. This fall began in Vatican, with the canonization of the Czech princess Anežka of Bohemia, which took place five days before the Velvet revolution; in fact, an old legend says that when this princess shall be canonized, there would be started the favorable times in Czech land.

The communist period represented a time of persecution also for the Catholic Church which was living in the territory of the present Ukraine. The main reason of this persecution was the misunderstanding of the politic of Vatican by the communist authorities and its clumsy interpretation made by Stalin. In the first part of this article, the author speaks about some premises of the persecution against the Church in Ukraine, and then there is described the development of this kind of persecution. In the last part of the article, there are mentioned some martyrs and it is underlined the importance of their death for the Church's life. Their sacrifice, says the author, will be not forgot, because the Church survived after the bloody

persecutions enacted by the communist regime and, thanks to the blood of the martyrs, it was strengthened to face with reaffirmed vigor the challenges of the XXI century.

At the beginning of his article, Prof. Gabor Harmai speaks about the general situation of Hungary during the communist period and then exposed the „last data" of the violence against the Church: the last process with the condemnation of the Church people which took place in 1961. The three guiding principles of the Christians concerning the communist persecutions were: Παρρησία, the courage to come closer, Πεποίθησις, the perfect confidence, Πίστις, the faith in God. The central figure of this article is the Cardinal Mindszenty; there is also presented the anticommunist resistance of other Hungarian Catholic people, for example the auxiliary bishop of Estergom, Zoltan Meszlény, Mons. Bulányi, Mons. Jósef Rédei. There were not forgot the attempts of the communist authorities to create a Hungarian national Church.

The Church during the pontificate of the Pope John Paul II lived such a power that the world of the politic never revealed. The pilgrim Pope, fortified by the strength of his faith, contributed to the fall of communist systems. In this article, the author tries to underline the merits of John Paul II concerning the restoration of the Church in Belarus. After the presentation of some statistics concerning the number of parishes, laypeople and priests, the article focused on the Pope's acts whose aim was the religious rebirth of Belarus. The today Church in Belarus is on the way of the self confidence and of the forming of its own tradition, based on the precursors' legacy.

EDITORIAL

ANTI-COMMUNIST RESISTANCE THROUGH SPIRITUAL VALUES

Rev. Prof. Wilhelm DANCĂ
Roman-Catholic Theological Institute of Iaşi

In the twenty years that have elapsed since the fall of the Berlin Wall, Romania and the other former communist countries have registered major changes, as a result of far-reaching reforms, aimed at structural rather than surface transformations. In the terminology of the social doctrine of the Church, this can be seen as an attempted progress from dictatorship to democracy, from the civilization of fear to that of love, which relies on four major pillars – peace, justice, solidarity and freedom. According to Pope John Paul II, see the ONU address from September 1995, freedom as one of these pillars is the soul of this kind of civilization; i.e. „the culture of freedom, the freedom of individuals and of nations, experienced in solidarity and selfless responsibility".

Given the human factor, such structural changes are slow and only variously assimilated, and as a result, besides positive reactions, the recent reforms of Romanian society have also given rise to rejection, indifference, procrastination and nostalgia. All in all, one cannot but admit the relentless passing of time, which spares no one, and recognize that history-makers are those who are brave enough to place their trust and invest in the future. In the same ONU address from 1995, commenting on the developments in Europe in the 1990s, Pope John Paul II said: „We must not fear the future; we must not fear humans. Our being here is no accident. Each and every individual was created after the likeness of the Lord, who is the origin of everything that exists. Within all of us is the capacity for wisdom and virtues. With such gifts and with the grace of God, we can create in the coming century and millennium a civilization befitting human beings, a true culture of freedom. We can and we must build it! And, in doing this, we may realize that the tears of this century have prepared the way for a new spring of the human spirit".

The „revolution" of December 1989 engendered great expectations, which were thwarted, unfortunately, by subsequent developments. We thus experience first-hand history's ironies. It should nevertheless be admitted that the essence of civilization of love is with us, even though we are unable to assume it. „Our deaths will make us free" was the cry of young

people on the streets of Timişoara, Bucharest, Iaşi and other towns in Romania at the end of 1989. And so it was.

Some of the young people died and we became free. The freedom cry of the first days of the 1989 „Revolution" echoed the unabated aspirations urging the disdained and humiliated population at the end of their power and endurance to finally revolt.

Looking back on recent history, the continuity becomes apparent between the freedom cry of 1989 and the suffering and deaths of those who, from 1946, opposed the imposition of the Bolshevik regime in Romania and rejecting slavery preferred to die for freedom: all those freedom lovers sentenced to suffer for it in the communist prisons and labour camps, in Romania and the other Central and Eastern European countries. Their testimonies document the drama of the suppression of liberties and fundamental human rights, however their evocation should not be meant to feed the hatred of those of us who, willingly or unwillingly, were but tools of communist despotism, instead of the trust in a better future, free of such dramas. *Historia magistra vitae!* Bringing such existential testimonies into focus may in fact occasion the reaffirmation of one's trust in the authentic natural values bestowed on humans by God, besides an appeal to deeper involvement in human communion.

Based on such premises, the Roman-Catholic Bishopric, the Roman-Catholic Theological Institute and the „Al. I. Cuza" University of Iaşi organized on the 10^{-th} and 11^{-th} of December 2009 an International Symposium bringing together Church representatives from almost all the former communist countries – Poland, the Czech Republic, Hungary, Croatia, the Ukraine, Byelorussia, the Republic of Moldova, Bulgaria and Romania – with the aim of evoking models and facts concerning anti-communist resistance through spiritual values in Central and Eastern Europe. The presentations belong to three categories.

The first comprises those presentations which focused on the resistance of the Catholic religious élites – bishops, priests and monks. In the first years of communist oppression in the countries of Central and Eastern Europe, a number of true shepherds distinguished themselves by daring to oppose oppressions and accept suffering and even death to save the unity of the Catholic Church; several of these martyrs who have been beatified were evoked; Cardinal Aloisyus Stepinac of Croatia; the Greek Catholic Bishops Pavel Peter Gojdič of Slovakia; Bishops Vilmos Apor, Zoltán Meszlény and Sister Sara Salkahazi of Hungary; the 27 martyrs of the Ukraine, including 9 bishops plus clergy and lay people, and Bishop Eugene Bossilkov alongside the Assumptionist priests Kaimen Vičev, Pavel Džidžov, and Iosafat Šiškov of Bulgaria. Besides these, more martyrs were evoked

whose canonical beatification process is pending: Cardinal Stefan Wzsyznski of Poland; Cardinal Josef Mindszenty of Hungary; Cardinal František Pařol and Vačlav Drbola of the Czech Republic; Bishop Anton Durcovici and Mons. Vladimir Ghika from Roman-Catholic Church of Romania, alongside the Greek Catholic Bishops – Cardinal Iuliu Hossu, Vasile Aftenie, Ioan Suciu, Traian Frențiu, Tit Liviu Chinezu, Ioan Bălan and others.

The second category comprised presentations arguing that Christian lay people put up their own resistance, in accordance with their God-given grace, in front of Bolshevik despotism. Although in many cases their names and deeds have not been registered, not even committed to individual or collective memory, by living in accordance with Christian and family values in their daily lives, these ordinary people resisted the oppression of the communist Evil. Several kinds of Church were thus mentioned – the official Church, the national Church, the Catholic Church, the Church of the majority, the persecuted Church, the tolerated Church, the silent Church, the Church in the heart, the Church in the catacombs, the Church in the apartment. Various manifestations of the Holy Spirit with lay people as beneficiaries were evidenced as well; these took place in secret monasteries, in what were known as separation isles such as families, in close connection with churches and universities. Lay people's methods of resistance were indeed both numerous and varied, while the one element they all shared was individual prayer, sometimes alongside Radio Vatican or in groups, for example the Live Rosary and the Marian pilgrimages. Considering the activities of prayer groups and the role of elderly women in preserving the spiritual life of families and Christian communities behind the Iron Curtain, it was argued that, on one view, the Revolution of December 1989 was also the Revolution of pious women.

Finally, the third category comprised presentations dealing with systematic or theoretical issues such as notions of philosophy and theology of history, for example the integration of silence in prisons, the relationship between Church and state, the status of memory and the meanings of anticommunism. Other presentations dealt with spiritual means of anti-communist resistance, such as prayers, fraternal charity, self-sacrifice for divine love a.s.o.

Besides specific differences, the presentations shared in the communal space of personal experience and testimony. The students and the large audience who attended the sessions manifested receptivity and active involvement in the debates, while evincing real interest in the recent past. Considering the historical and the theological importance of the presentations and the large number of the pages, we allocated two issues of the journal *Dialog teologic* to accommodate all of them appropriately.

The information, documents and materials published here will be of interest to readers with insider knowledge of the annals of anti-Christian persecution in general and of the direct or indirect victims of anti-Catholic persecution in particular, and especially to historians and philosophers and theologians of history. Of course all Christians are welcome to read with profit the two issues of *Dialog teologic*, but young people will gain the most because besides completing their knowledge of recent Romanian history, they will also discover several models of living faith and principles of life orientation.

Last, but not the least, conjuring up some models of the living catholic faith may well consolidate our understanding of the past while instilling in us more confidence in the future.

MESAJE

CREDINȚA ESTE PATRIMONIUL CE TREBUIE PĂSTRAT ŞI RĂSPÂNDIT

† Angelo Card. SODANO
Decan al Colegiului Cardinalilor,
Secretar emerit de Stat

Excelența Voastră,

Am primit cu mare satisfacție vestea apropiatului simpozion internațional organizat de acest Institut Teologic pe tema „Rezistența prin valori spirituale".

Din partea mea, simt datoria de a transmite dumneavoastră şi colaboratorilor dumneavoastră întreaga mea satisfacție pentru această importantă inițiativă care vrea să amintească un factor principal al rezistenței în fața dictaturii comuniste, adică factorul spiritual.

În realitate, întocmai profunda credință a creştinilor şi respectul legii naturale din partea multor oameni de bunăvoință au constituit un factor important pentru a împiedica dislocarea națiunii şi pentru a grăbi mai apoi ceasul renaşterii sale.

În mod particular, a fost importantă mărturia Păstorilor Bisericii Catolice, care prin exemplul lor fervent au ştiut să înfrunte chinurile cele mai dure, rămânând, de asemenea, fideli lui Cristos şi sfintei sale Biserici. Tot aşa, şi credincioşii au fost susținuți în suferințele lor, dând exemplu de o fidelitate eroică despre identitatea lor creştină.

Despre aceasta a amintit slujitorul lui Dumnezeu Papa Ioan Paul al II-lea în timpul vizitei sale în România, la Sfânta Liturghie celebrată la Bucureşti, duminică, 9 mai, în prezența fericitului Patriarh Teoctist:

> Dragi catolici din România, ştiu bine cât ați suferit în anii severului regim comunist; ştiu şi cu cât curaj ați perseverat în fidelitatea voastră față de Cristos şi față de Evanghelia sa. Acum, în pragul celui de-al treilea mileniu, nu vă fie teamă, deschideți larg porțile inimii voastre lui Cristos Mântuitorul. El vă iubeşte şi vă este aproape; el vă cheamă la o reînnoită implicare în evanghelizare. Credința este darul lui Dumnezeu şi patrimoniu de o valoare incomparabilă care trebuie păstrat şi apărat. În tutelarea şi în promovarea valorilor comune, fiți mereu deschişi unei colaborări concrete cu toate grupurile etnico-sociale şi religioase care compun țara voastră. Fiecare decizie a voastră să fie mereu animată de speranță şi de iubire.

Maria, Maica Răscumpărătorului, să vă însoţească şi să vă apere pentru a putea scrie noi pagini de sfinţenie şi de o mărturie creştină generoasă în istoria României.

Eram şi eu prezent cu acea ocazie, în Parcul Izvor din Bucureşti, şi-mi amintesc de impresia pe care mi-au produs-o acele cuvinte. Veneau din inima unui Părinte care se simţea atât de aproape de poporul român.

Însuşindu-mi urările marelui Pontif, adresez salutări cordiale dumneavoastră, dragă Excelenţă, şi tuturor celor prezenţi la acest simpozion important.

Vatican, 9 decembrie 2009

ROLUL PAPEI IOAN PAUL AL II-LEA
ÎN SCHIMBĂRILE DIN 1989

† Stanislaw Card. DZIWISZ
Arhiepiscop de Cracovia

Excelenţa Voastră,

Am primit scrisoarea Excelenţei Voastre, din 14 octombrie, şi sunt foarte recunoscător pentru invitaţia de a veni la Iaşi pentru *Seminarul Internaţional Istorico-Cultural şi Liturgic* cu ocazia aniversării a 20 de ani de la căderea comunismului în România. Din păcate, obligaţiile pastorale stabilite deja dinainte nu îmi permit să particip personal la seminarul vostru.

Prin această scrisoare aş vrea să subliniez importanţa acestei schimbări la care a contribuit în mod substanţial slujitorul lui Dumnezeu Ioan Paul al II-lea, prin pontificatul său: învăţătura centrată pe Cristos, răscumpărătorul omului, şi prin călătoriile apostolice în ţările din Estul Europei. Pentru noi, în Polonia, dar şi pentru toate ţările comuniste din Est, foarte importantă a fost omilia lui Ioan Paul al II-lea la Gniezno, de la 3 iunie 1979, când pontiful vorbea ca „papă slav" despre rădăcinile creştine ale Europei şi punea accentul pe drepturile omului şi ale naţiunilor. A vorbit despre solidaritatea morală care se naşte din crucea şi învierea lui Cristos.

Ioan Paul al II-lea a pus accentul pe cei doi plămâni ai Europei necesari pentru a respira şi pe Duhul Sfânt, care este semn al unităţii între popoarele ce vorbesc diferite limbi:

> Astăzi, în sărbătoarea coborârii Duhului Sfânt în anul Domnului 1979, întorcându-ne la acele momente de început ale creştinismului, nu putem să nu auzim alături de limba strămoşilor noştri şi celelalte limbi slave alăturate, prin care a început să vorbească atunci cenacolul larg deschis în faţa istoriei. Mai ales, nu poate să nu audă aceste limbi primul papă slav din istoria Bisericii. Probabil de aceea Cristos l-a ales, poate de aceea Duhul Sfânt l-a condus, pentru ca el să introducă în comuniunea Bisericii înţelegerea cuvintelor şi a limbilor care încă mai sună straniu în urechile obişnuite cu sunetele romane, germanice, anglo-saxone, celte (*Omilia de la Gniezno*, 5).

Intenţia lui Ioan Paul al II-lea era de a manifesta unitatea spirituală a Europei creştine şi, în acelaşi timp, culturale şi sociale. Punea accent atunci pe două mari tradiţii: a Occidentului şi a Orientului. Europa Orientală găzduia aceste minunate tradiţii care provin din noua Romă, Constantinopolul. Acest papă slav, martor al lui Cristos mort şi înviat, a venit pentru

a da mărturie despre Cristos cel viu în sufletul Europei, despre Cristos cel viu în sufletele naţiunilor care de mult timp l-au primit drept „cale, adevăr şi viaţă” (*In* 14,6). El însuşi a vorbit în faţa întregii Biserici, Europei şi a lumii despre acele naţiuni şi popoare de multe ori uitate. El a indicat căile care, în diferite modalităţi, conduc din nou la cenacolul Rusaliilor, la Cruce şi la Înviere.

Mă unesc cu toţi participanţii de la *Seminarul internaţional* şi vă urez bogăţie de haruri de la Domnul şi protecţia maternă a Preasfintei Fecioare Maria, Maica Bisericii.

Cu salutările mele cordiale,
în Cristos,

Cracovia, 30 octombrie 2009

CRISTOS RĂSTIGNIT
E PUTEREA CREŞTINILOR PERSECUTAŢI

† Miloslav Card. VLK
Arhiepiscop de Praga

Adresez tuturor celor prezenţi salutările mele cordiale. Neputând fi prezent cu această ocazie, aş vrea să vă împărtăşesc, cel puţin pe scurt, din experienţa mea personală în timpul comunismului, descrisă în câteva dintre cărţile mele[1].

Cu câteva grupuri de creştini ne-am angajat să trăim în mod clandestin viaţa în comuniunea Bisericii, cu Isus înviat în mijlocul nostru şi cu Scriptura în mâini. Iată o mică experienţă, printre multe altele, pe care am făcut-o pe parcursul acelor ani.

În timpul Primăverii de la Praga, am devenit preot. Însă, după 10 ani, în anul 1978, mi-a fost înlăturată licenţa statală, şi o dată cu ea şi posibilitatea de a exercita în public preoţia mea. Prezentându-mă pentru ultima dată în faţa enoriaşilor mei, a trebuit să mă sprijin de amvon pentru a nu cădea, atât de mare mi-era suferinţa. Le-am spus:

> Aş vrea să vă asigur că durerea pe care o încercaţi acum este, cu siguranţă, izvorul unei mari binecuvântări pe care Dumnezeu vrea să ne-o dea. El, Isus răstignit, a fost Refuzatul de oameni până în momentul cel mai profund al vieţii sale, când a strigat că se simte părăsit până şi de Tatăl său: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit?” (*Mt* 27,46; *Mc* 15,34).

Am devenit un „refugiat”, am trăit la Praga pentru a mă ascunde mai bine de poliţie. Am devenit un simplu muncitor, un necunoscut spălător de geamuri la Praga timp de 10 ani. Pierdusem tot, până şi preoţia mea. Nu puteam să fac nimic.

Căutam să repet *da*-ul meu spus lui Dumnezeu, dar trebuia să lupt pentru a mă menţine fidel, pentru că totul în mine se răzvrătea şi de multe ori strigam: „De ce, Doamne?”. Odată, în timp ce îmi puneam această întrebare, am simţit şi răspunsul: „Pentru că îţi vreau binele”. La început m-am răzvrătit: „Dar ce este asta? Asta este iubire?” Uşor, uşor, sufletul meu a fost luminat şi am înţeles ce voia să-mi spună Domnul: „Nu vreau munca ta. Te vreau pe tine, vreau timpul tău pentru mine. Eu vreau ca tu să trăieşti pentru mine, nu pentru muncă”.

---

[1] Miroslav VLK, *Da Lavavetri a cardinale*, ed. Sara Regina, San Paolo, Milano 1998. *Laveur de vitres et Achevêque. Biographie de Mgr. Miloslav Vlk (Prague)*, Nouvelle Citè, Paris 1994.

Atunci am căutat noua mea identitate de preot care şi-a „pierdut" preoţia. În întuneric, în dubii, privind crucea, am întrevăzut ceea ce mai înainte nu înţelesesem: Isus a fost mare preot, chiar pe cruce, în momentul *kenozei* sale cele mai profunde, a „pro-existenţei" sale totale pentru Tatăl şi pentru noi, când nu se putea mişca – mâinile fixate, picioarele pironite, aproape fără a putea vorbi. Ca fulgerat, am înţeles că în acel moment, în care îmi pierdusem în întregime libertatea şi posibilitatea de a-mi exercita preoţia, în acea *kenoză* a vieţii mele, deveneam pe deplin preot. Am fost fericit, chiar dacă eram în dificultăţi.

Înţelesesem că Isus a trăit Crucea în mod constant în viaţa sa, nu numai la sfârşit. Am înţeles că Crucea trebuia să fie o coordonată constantă a vieţii mele. A spăla geamurile ca serviciu de fiecare zi era o cruce. Am înţeles că Dumnezeu ţine în mâinile sale timpul, istoria, puternicii acestei lumi. Am înţeles că fiecare situaţie ne revelează planul iubirii divine pentru noi. Puterea pentru această situaţie am luat-o dintr-o comunitate clandestină de oameni, un focolar masculin, unde în fiecare zi, pe ascuns, trăiam cu ei. Căutam să trăim în prezenţa lui Isus în mijlocul nostru. Acolo celebram în mod clandestin Liturghia. Întărit şi încurajat, plecam în fiecare zi la muncă. Aveam şi contacte cu nişte laici care căutau să ne întâlnească, de exemplu, pentru spovezi: pe străzi, la colţuri ascunse, mă căutau pentru colocvii personale. Această viaţă şi această muncă ascunsă îmi aduceau o bucurie în întunericul situaţiei.

Acei 10 ani au fost cei mai binecuvântaţi ani ai vieţii mele preoţeşti. Simţeam că îmi trăiesc preoţia pe deplin. Nu se poate imagina bucuria când într-o zi am citit cuvintele lui Ioan Paul al II-lea adresate numeroşilor preoţi adunaţi pentru un congres în sala Nervi, în anul 1982: „Îmbrăţişându-l pe Isus suferind în încercările zilnice, ne unim imediat cu Duhul celui Înviat şi cu forţa lui dătătoare de putere (*cf. Rom* 6,5; *Fil* 1,19)" (*Omilia Sfântului Părinte Papa Ioan Paul al II-lea* în timpul Sfintei Liturghii pentru Congresul Internaţional „Preotul astăzi – călugărul astăzi", 30 aprilie 1982, n. 3).

Iată secretul forţei ce m-a susţinut în aceşti 10 ani, iată lumina speranţei – Crucea, care nu era atât un obiect sacru, cât, mai ales, o persoană vie: Isus răstignit şi abandonat, întâlnit şi îmbrăţişat în dureri şi suferinţe! Da, Crucea este speranţa care reprezintă lumina pentru viaţa şi pentru viitorul nostru.

Vă doresc tuturor ca prezenta conferinţă să aducă roade bogate pentru fiecare dintre voi şi să poată fi lumină pentru noile generaţii.

Praga, 3 decembrie 2009

AM ALES „LAUDA” CRUCII

† Lucian MUREŞAN
Arhiepiscop Major de Blaj

Preasfinţia Voastră,

Invitaţia, pe care cu atâta amabilitate mi-o faceţi, de a participa la Seminarul internaţional istorico-cultural şi liturgic, organizat cu ocazia împlinirii a două decenii de la schimbările social-politice din ţara noastră, mă onorează. Însă, din motive independente de voinţa mea, sunt obligat să rămân la Reşedinţa arhiepiscopală din Blaj, delegându-l pe părintele profesor Dr. Ioan Mitrofan să mă reprezinte şi să susţină comunicarea pe care cu atâta competenţă a pregătit-o.

„Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda decât numai în crucea Domnului nostru Isus Cristos, prin care lumea este răstignită pentru mine şi eu pentru lume”. Aşa le scria altădată marele apostol Pavel galatenilor (6,14). Aşa spun şi eu acum, după ce perioada întunecată a materialismului ateu, perioadă ce a dominat asupra ţării noastre şi asupra unei bune părţi a continentului nostru, a apus în urmă cu două decenii.

Apostolul Neamurilor scria despre sine galatenilor. Lauda lui nu putea fi alta decât crucea lui Isus, cruce a răstignirii pentru misiunea pe care a îmbrăţişat-o, abandonându-se în totalitate Domnului înviat, pe care l-a întâlnit pe drumul Damascului. Acestei misiuni i-a rămas fidel până la mărturia supremă pe care a depus-o la Roma.

Nici eu, chemat să depun mărturie asupra vremurilor crucificării Bisericii Române Unite cu Roma şi, implicit, a slujitorilor ei, nu pot să mă laud altfel decât în crucea lui Isus. O Biserică locală, ramură vie în trunchiul Bisericii Universale, redusă violent la tăcere, iar apostolii şi credincioşii ei, tot violent, obligaţi să aleagă între închisoare sau „încadrare” într-o altă Biserică. Am ales slujirea Bisericii Române Unite cu Roma, cu orice risc.

Graţie marelui episcop Márton Áron, dimpreună cu alţi patru confraţi români am fost primiţi în Seminarul Teologic din Alba Iulia, unde ochii supraveghetorilor pentru bunul mers al noii orânduiri atee ne-au depistat, fiind nevoiţi să părăsim studiile teologice sistematice dintr-un seminar. Nu am abandonat chemarea la slujirea unei Biserici care, pentru mulţi, părea definitiv înmormântată. Am ales „lauda” crucii lui Isus! Şi atunci când făceam apostolat clandestin, şi atunci când eram obligat să prestez o muncă grea pentru a mă întreţine, şi atunci când, în urmă cu 45 de ani, am primit hirotonia întru preoţie, într-un spaţiu la fel de clandestin ca şi activitatea

Bisericii mele. Toate acestea, cât şi multe altele, cu siguranţă, ştiute de securitatea vremii.

Crucea Domnului anunţă învierea. De aceea Pavel se lăuda în crucea Domnului. Ştia el ce ştia! Ştia el mult mai mult decât ştiam şi speram noi în vremea crucificării.

Pe tot drumul greu al acelor ani, nu au lipsit Cirenei, fraţi din Biserica Romano-Catolică, tolerată de regim, care să ne ajute la purtarea crucii. Nu pot să nu-i amintesc acum pe toţi acei mărinimoşi preoţi ai Diecezei de Iaşi şi nu numai, pe care Preasfinţia Sa Petru îi ştie prea bine, însuşi fiind unul dintre ei, care ne-au stat alături, atât din punct de vedere spiritual-misionar, cât şi sprijinindu-ne material. Spre toţi aceşti fraţi Cirenei se îndreaptă acum recunoştinţa şi mulţumirea noastră. Pentru toate fie laudă şi preamărire Domnului.

Fie ca acest Seminar internaţional să aibă deplin succes. Iar mărturiile iluştrilor conferenţiari să fie îmbuchetate şi oferite ca mulţumită pentru darul crucii şi al învierii, întru mai rodnica mărturie pe care Biserica Catolică din România şi de pretutindeni este chemată să o depună într-o societate mereu în schimbare şi mereu dispusă să renunţe la rădăcinile creştinismului din care şi-a tras seva progresului şi a bunăstării.

Blaj, 7 decembrie 2009

MĂRTURISIREA CREDINȚEI ÎN ISTORIA RECENTĂ A ARHIDIECEZEI ROMANO-CATOLICE DE BUCUREŞTI

† Ioan ROBU
Arhiepiscop de Bucureşti

Doresc de la început să-i mulțumesc părintelui rector Wilhelm Dancă pentru invitația pe care mi-a adresat-o de a participa la lucrările acestui simpozion în cadrul căruia, iată, reprezentanții Bisericii își pot exprima propriul punct de vedere cu privire la istoria recentă a Bisericii.

Am susținut şi cu alte prilejuri ideea că istoria Bisericii reprezintă o valoare a patrimoniului cultural universal, iar noi nu putem fi indiferenți la modul în care aceasta este pusă la dispoziția opiniei publice şi a posterității. Din acest motiv, Biserica trebuie să-şi facă cunoscut punctul de vedere în ceea ce priveşte propria sa istorie, iar acest punct de vedere trebuie cunoscut şi de cercetătorii care se ocupă de perioada regimului comunist din România.

Trecutul recent al Bisericii Catolice din România a putut fi mai bine cunoscut în ultimii ani grație unor inițiative culturale şi ştiințifice, inclusiv ecumenice, precum publicarea în colaborare cu Biserica Ortodoxă Română a volumului *Martiri pentru Hristos din România în perioada regimului comunist.* Un alt pas în această direcție a fost şi lucrarea *Biserica Romano-Catolică din România în anii prigoanei comuniste (1948-1989),* apărută sub egida unei Comisii Naționale de Istoria Bisericii Catolice din România, comisie sprijinită de noi pentru a prinde rădăcini mai adânci în acest câmp de cercetare istorică.

Aceste inițiative culturale trebuie continuate, fiind de preferat ca reconstituirile istoriei recente să fie făcute în comuniune de competențe de către specialişti din cadrul Bisericii şi din centrele academice consacrate. Vor putea fi evitate astfel eventualele interpretări eronate ori neconforme cu realitatea, rezultate şi din necunoaşterea istoriei Bisericii şi a organizării sale specifice. Cercetătorii acestei perioade trebuie, aşadar, să se înarmeze cu precauție şi răbdare şi să dea dovadă de competență, evitând cercetarea selectivă, răstălmăcirile, concluziile pripite, falsele proiecții istorice şi utilizarea unor adjective şi etichetări tendențioase.

Revenind la prezentarea propriu-zisă a comunicării noastre, trebuie să mărturisesc faptul că scopul acesteia este acela de a aduce un omagiu tuturor luptătorilor pentru apărarea credinței în Arhidieceza noastră, în special din perioada grea dintre anii 1948 şi 1964. Suntem cu toții de acord că

această perioadă a fost una extrem de dificilă pentru Biserică, fiind încărcată de dramatism, fapte eroice şi martirice, dar şi de adversitate făţişă faţă de Biserica Catolică, manifestată prin acţiuni precum denunţarea unilaterală a Concordatului dintre România şi Sfântul Scaun, interzicerea Bisericii Greco-Catolice, închiderea Seminariilor şi a celorlalte şcoli catolice, desfiinţarea congregaţiilor religioase şi a tuturor asociaţiilor laice şi de tradiţie în istoria noastră, confiscarea proprietăţilor mobile şi imobile ale instituţiilor bisericeşti, şi multe altele.

În acest context trebuie explicată şi apariţia unor forme de rezistenţă anticomunistă, în special prin credinţă, dar şi prin acţiuni care vizau confruntarea directă cu forţele de represiune, aşa cum s-a întâmplat la Popeşti-Leordeni şi în alte localităţi, unde credincioşii au împiedicat confiscarea caselor parohiale. Istoricii au consemnat modul brutal în care autorităţile comuniste au acţionat împotriva ierarhiei catolice, a preoţilor, călugărilor, călugăriţelor şi laicilor, dar şi modul exemplar în care Biserica a făcut front comun în faţa persecuţiei. De aceea, aş dori să amintesc unele acţiuni eroice ale predecesorului nostru, arhiepiscopul Alexandru Theodor Cisar, un adevărat model de conştiinţă ecleziastică şi socială responsabilă, inclusiv în momentele în care Biserica era atacată, aflându-se în primejdie.

Astfel, arhiepiscopul Cisar, solidar cu ceilalţi episcopi membri ai Conferinţei Episcopilor Catolici din România, dar şi cu nunţiul Gerald Patrick O'Hara, a luat atitudine faţă de guvernul comunist condus de Petru Groza, care procedase la repetate încălcări ale libertăţii Bisericii, atât înainte, cât şi după anularea Concordatului, impunerea noii Constituţii şi a reformelor şcolare comuniste. Chiar dacă autorităţile l-au izolat din viaţa publică, internându-1 timp de trei ani la Orăştie, arhiepiscopul Cisar a rămas un model de trăire a credinţei şi de ataşament faţă de Sfântul Scaun, dar şi un exponent al rezistenţei anticomuniste. Datorită atitudinii sale ferme, guvernul Groza nu a putut impune Bisericii Romano-Catolice un statut de organizare care nu fusese avizat de episcopi. Mai mult decât atât, arhiepiscopul a descurajat acţiunile celor care susţineau manifestările de la Târgu Mureş, Gheorghieni şi Cluj, caracterizate de arhiepiscop drept „campanii de dezorganizare a structurilor Bisericii şi de rupere a legăturilor cu Sfântul Scaun".

Aş dori să-i omagiez în continuare pe succesorii arhiepiscopului Cisar la conducerea Arhidiecezei, şi anume pe administratorii apostolici episcop Anton Durcovici şi episcop losif Schubert. Primul, în calitate de episcop de Iaşi, a murit la Sighetu Marmaţiei la 10 decembrie 1951, iar cel de-al doilea a petrecut 14 ani în temniţele comuniste, mai înainte ca autorităţile să-1 determine să emigreze în Germania, unde a murit în 1969. Târziu, în 1997, justiţia din România 1-a reabilitat pe episcopul Iosif Schubert, alături de ceilalţi preoţi şi laici condamnaţi în lotul Pacha-Schubert, reparând ruşinea

sentinței din 1951 dată de tribunalul aservit regimului comunist. În condiții extrem de grele au condus Arhidieceza de București și ordinarii substituți Hieronimus Menges, Stanislau Traian Jovanelli și Francisc Augustin. Au trăit cu toții experiența carcerală comunistă, dar și drama sfârșitului unei epoci, când au dispărut, rând pe rând, instituțiile catolice, au fost arestați colaboratorii, iar acțiunile ostile îndreptate împotriva Bisericii au atins punctul culminant. A fost, prin urmare, o perioadă istorică extrem de dificilă, complexă, caracterizată de acte eroice martirice, dar și de confuzie, deoarece nu toți erau pregătiți pentru a rezista acelor vremuri de provocări și persecuție.

Noi avem însă datoria de a ne asuma istoria acelei epoci, atunci când Securitatea a intrat în viața Bisericii, arestând și trimițând în gulagul comunist preoți și laici deopotrivă, smulgându-i pe preoți din fața altarelor și pe credincioși din mijlocul familiilor. Manifestăm compasiune profundă pentru viețile sfărâmate a mii și mii de familii catolice și deplângem faptul că multe comunități parohiale au fost dezorganizate ca urmare a faptului că mulți etnici italieni, germani și de alte naționalități au luat drumul pribegiei, așa cum s-a întâmplat cu surorile din Congregația „Sfânta Maria" (actuala *Congregatio Jesu*), care au fost nevoite să ia calea exilului împreună cu confesorul lor, părintele Johann Florian Müller.

Ne mândrim însă, în același timp, atât cu credincioșii și preoții nevoiți să ia calea exilului, cât și cu cei care au rămas acasă, pentru a suferi în numele lui Cristos. Ne mândrim, mai ales, cu martirii noștri, personalități ale Arhidiecezei de București, arestați în mod abuziv de fosta Securitate și deferiți justiției militare, care le-a înscenat procese de factură stalinistă, tipice acelor vremuri. Unii dintre ei au murit în închisori – Monseniorul Vladimir Ghika, pr. Egon Xaveriu Haider, pr. Robert Lenz, pr. Cornel Chira și sora Clementine Mayer; alții au murit la foarte scurt timp după eliberarea din închisoare, așa cum s-a întâmplat cu arhiepiscopul Cisar și preotul Clemente Gatti. Au existat și cazuri de dispăruți fără urmă: printre aceștia s-a numărat și preotul martir Albert Baumgartner, care și-a pierdut viața în 1945, în captivitate, în Uniunea Sovietică.

Se poate, desigur, vorbi despre fiecare dintre toți cei menționați mai sus, dar nu este acum nici locul și nici nu dispunem de timpul necesar pentru aceasta. Doresc să mă refer totuși în câteva cuvinte la personalitatea monseniorului Vladimir Ghika, arestat la 18 noiembrie 1952 și mort la 16 mai 1954 la Penitenciarul Jilava, unde a fost închis după ce justiția comunistă îl condamnase pentru „complicitate la crimă de înaltă trădare". Am consultat dosarul penal al Monseniorului Ghika și am citit despre presupusa vină ce i-a fost atribuită, care poate fi rezumată astfel: a expediat trei scrisori fratelui său Dimitrie, a intermediat primirea de către Hieronimus

Menges a unei scrisori de la Sfântul Scaun şi a primit el însuşi o scrisoare conţinând critici aspre la adresa regimului comunist.

Aducem prinosul recunoştinţei noastre numeroşilor preoţi, călugări, călugăriţe şi laici din Arhidieceza de Bucureşti care au fost arestaţi *in odium fidei* după 1948, printre care s-au numărat preoţii Iosif Gunciu, Mathias Pozar, Carol Kozlowschi, Anton Demeter, Francisc Keil, Ioan şi Eugen Baltheiser, Leopold Hoenecker, Adolf Bachmeier, Anton Söhn, Rafael Haag, Daniel Micloş Berinde, Ioan Schneweiss, Otto Fahrenkopf, Petru Băcăoanu ş.a. Preotul iezuit Rafael Haag, de pildă, a fost condamnat în 1952 la 18 ani de muncă silnică pentru înaltă trădare. Înainte de arestare a fost duhovnicul Nunţiaturii Apostolice din Bucureşti, iar după eliberarea din închisorile comuniste a fost duhovnicul călugăriţelor de la Mănăstirea „Sfânta Agnes" de la Popeşti-Leordeni. În 1973 îşi sfida persecutorii din Securitate vorbind despre victoria finală a Bisericii asupra comunismului. Citez: „Trăiesc încă sub un regim de teroare, deşi nu mai este perioada stalinistă, când preoţi catolici erau torturaţi şi condamnaţi fără vină [...]. Nu am comis o crimă dacă i-am ajutat pe preoţii greco-catolici sau am trimis predici tipărite unor cunoştinţe, căci este de datoria mea de preot să fiu anticomunist şi să combat ateismul".

Un mare număr de laici au plătit scump ataşamentul faţă de Biserică şi păstorii lor sufleteşti. Cred că ar trebui întocmite, în timp, liste complete cu numele sutelor de credincioşi care au fost arestaţi *in odium fidei* după 1948. Îi omagiem pe câţiva dintre aceştia, majoritatea din Bucureşti, deoarece în acei ani Capitala a fost şi centrul rezistenţei: profesorul universitar Edgar Papu, scriitorul şi jurnalistul Iosif Frollo, avocatul Anton Vladimir Frollo, secretarul Arhiepiscopiei, Corneliu Morandini, secretarul Parohiei Catedralei „Sfântul Iosif, Victor Lezai, precum şi grupul tinerelor implicate în procesul lotului Menges-Ghika: Elisabeta Postolache-Kastel, Lydia Gavrilescu, Claudia Tudose, Silvia Montani, Lucia Florei, Sylvia Placa şi Melania Alexandrescu. Arhidieceza noastră se mândreşte cu numele acestor credincioşi care au făcut dovada vie a fidelităţii lor faţă de valorile Bisericii; deplângem, totodată, erorile şi ezitările altora care, în aceeaşi perioadă, nu s-au putut ridica la nivelul sacrificiului pe care îl cereau vremurile.

Deşi nu face obiectul strict al conferinţei noastre, aş dori să exprim, peste ani, recunoştinţa noastră şi pentru grupul preoţilor care, începând cu anul 1949 şi, mai ales, după 1964, au decis, dintr-un motiv sau altul, să aleagă calea exilului în Austria, Germania, şi Italia. Cei mai mulţi dintre aceştia s-au format pe băncile Seminarului şi Academiei Teologice „Sfântul Duh" din Bucureşti, unde au fost îndrumaţi de neuitatul lor profesor şi rector, episcopul martir Anton Durcovici. Îi amintesc aici pe preoţii Adolf Bachmeier, Rudolf Baumgartner, Johann Florian Müller, Ernst Haik, Arthur Hellinger,

Roman Karapczynski, Petru Pallek, Matthias Pozar, episcopul Iosif Schubert şi Monseniorul Hieronimus Menges. În parohiile şi instituțiile unde au activat, aceşti slujitori vrednici ai Bisericii nu şi-au uitat niciodată patria, sprijinind în diverse forme şi Arhidieceza noastră. Atunci când se va realiza o sinteză a istoriei exilului românesc, va trebui să se țină seama şi de activitatea acestor preoți, care şi-au asigurat locul în istoria Bisericii Catolice din România militând din străinătate pentru apărarea credinței în anii regimului comunist.

Ajunşi la capitolul mulțumiri, aş dori să-mi exprim recunoştința şi față de diversele organizații şi asociații catolice din Vestul Europei care au susținut material şi spiritual comunitățile catolice din Arhidieceza noastră: de exemplu, Caritas Viena, „Chiesa che soffre" şi altele, dar şi prelați precum Wilhelm Reitzer. Aş dori să omagiez, de asemenea, activitatea în România a emisarilor Sfântului Scaun – Giovanni Cheli, John Bukowski, Luigi Poggi, Angelo Sodano, Petru Tocanel şi alții –, care au contribuit din plin la propăşirea Bisericii noastre locale. Datorită activității lor, au putut fi restabilite legăturile directe dintre Sfântul Scaun şi episcopiile catolice din România, pregătind, de asemenea, condițiile pentru refacerea ierarhiei catolice, trimiterea primilor preoți la studii în străinătate, şi altele.

Doresc să închei prin rememorarea jertfei episcopului de Iaşi Anton Durcovici, a cărui moarte, cu 58 de ani în urmă, o comemorăm astăzi. Revenit temporar, în iunie 1949, în Arhidieceza de Bucureşti, pe care o slujise cu atâta devotament timp de decenii, episcopul Anton Durcovici a fost arestat mişeleşte de Securitate, pentru a fi mai apoi târât prin mai multe închisori, înainte de a muri prin înfometare la Sighetu Marmației. Aflăm astăzi, dintr-o serie de informații culese de istorici, că i s-ar fi promis la un moment dat eliberarea în schimbul unor compromisuri. Nu le-a acceptat, evident, exprimându-şi însă speranța că avea să se întoarcă acasă, în Dieceza de Iaşi, şi să reia legăturile cu Sfântul Scaun. A trecut la cele veşnice, aşadar, la Sighet, purtând în gând amintirea Diecezei sale şi rămas fidel celui care îi încredințase păstorirea credincioşilor din Moldova, Papa Pius al XII-lea. Din păcate, osemintele sale sfinte nu au fost încă descoperite, neputând deci fi depuse nici astăzi în catedrala sa din Iaşi, pe care a iubit-o.

Îi felicit pe Preasfințitul Petru Gherghel şi pe părintele rector Wilhelm Dancă pentru ideea generoasă a organizării acestui simpozion. Memoria noastră istorică are nevoie să fie adusă din timp în timp în atenția opiniei publice, pentru ca mărturia de credință a vrednicilor noştri înaintaşi să rămână vie. Să nu uităm că la baza libertății de care ne bucurăm astăzi se află şi jertfa acestora.

Vă mulțumesc pentru atenție.

ALOIS CARD. STEPINAC – UN EROU EXEMPLAR DIN RÂNDUL MULȚILOR PĂSTORI EROI

(Wyszynski, Beran, Tomašek, Korec, Vlk, Slipy, Mindszenty, Todea, Bossilkov, Koliqi)

† Želimir PULJIĆ
Episcop de Dubrovnik

1. Introducere

Alojzije Stepinac (beatificat pe 3 octombrie 1998) reprezintă mărturia unui erou al epocii istorice caracterizate de persecuțiile împotriva Bisericii şi în care se încerca îndepărtarea catolicilor de Roma. Acesta a fost un fapt comun în întregul imperiu comunist. Alături de Stepinac, există o generație de mari păstori care au suferit acea persecuție: Wyszynski în Polonia, Beran şi apoi Tomašek, Korec şi Vlk în Cehoslovacia, Slipy în Ucraina, Mindszenty în Ungaria, Todea în România, Bassilkov în Bulgaria (beatificat pe 15 martie 1998), Koliqi şi Luli în Albania… Lista ar fi interminabilă şi, mai ales, incompletă, pentru că este imposibilă cunoaşterea numelor tuturor creştinilor ucişi şi persecutați. Toate acestea s-au întâmplat în Europa Centrală şi de Est, mai mult sau mai puțin, în aceeaşi perioadă. Erau aşa-numitele „Biserici ale tăcerii". Şi tăcerea nu era un vis, nici teamă, era o veghe eroică.

Cu două săptămâni în urmă, miercuri, pe 25 noiembrie (2009 – *n.tr.*), am citit în timpul Sfintei Liturghii textul din *Cartea profetului Daniel* (*Dan* 5,1-6.16-17.23-28) în care se descrie cum a apărut degetul unei mâini care a scris: „Mene, theqel, upharsin". Baltazar, ultimul rege al Babiloniei, a pregătit un mare banchet pentru miile de demnitari ai săi. La vederea acestor cuvinte, s-a schimbat la față: l-au cuprins gânduri înfricoşătoare, sufletul i s-a tulburat şi a început să tremure, astfel încât genunchii i se loveau unul de altul. Daniel i-a dat această interpretare: „Mene: Dumnezeu a numărat zilele domniei tale şi le-a pus capăt; theqel: tu ai fost pus pe balanță şi ai fost găsit prea uşor; upharsin: împărăția ta a fost împărțită şi dată mezilor şi perşilor" (*Dan* 5,26-28).

Când, pe 3 octombrie 1946, lui Stepinac i s-a intentat un proces-farsă, el le spunea anchetatorilor săi: „Am conştiința împăcată şi senină. Dacă voi nu îmi veți da dreptate, îmi va da dreptate istoria". Şi aşa a fost. Nimeni în acel moment nu-şi putea imagina că în aceeaşi zi de 3 octombrie, 52 de ani mai târziu (1998), el a va fi beatificat. Atunci Stepinac prevăzuse victoria istoriei.

1.1. Câteva date biografice

Alojzije Stepinac s-a născut pe 8 mai 1898 la Krasic, fiind al cincilea dintre cei nouă copii născuţi din căsătoria tatălui său, Josip, şi a mamei sale, Barbara. După ce a terminat clasa a şasea de gimnaziu, a intrat în liceul arhiepiscopal cu intenţia serioasă de a se dedica vocaţiei preoţeşti. Pe neaşteptate, a fost chemat să-şi satisfacă serviciul militar şi a fost trimis pe frontul italian (1917-1918). Demobilizat în 1919, s-a întors acasă şi s-a înscris la Facultatea de Agronomie. Însă s-a întors în sat, unde a lucrat câţiva ani pe moşia tatălui său. În acei ani s-a îndrăgostit de o fată şi s-a logodit cu ea. Era în plan chiar căsătoria cu Marija Horvat. Însă ea şi-a schimbat părerea, i-a întors inelul şi s-au despărţit în pace. Spre sfârşitul anului 1924 (la 26 de ani), Stepinac a luat decizia fermă de a deveni preot şi a fost trimis la Roma, la Colegiul „Germanicum". La Universitatea Pontificală „Gregoriana" şi-a finalizat studiile de filozofie şi teologie cu două doctorate. Pe 30 mai 1934 a apărut ştirea că Papa Pius al XI-lea l-a numit pe Alojzije Stepinac arhiepiscop coadiutor cu drept de succesiune la scaunul arhiepiscopal de Zagreb.

2. Şi-a ridicat vocea împotriva naţional-socialismului (fascismului)

Nu sunt adevărate acuzele aduse lui Stepinac care îl definesc drept colaborator al naziştilor. Dimpotrivă, în timpul războiului, el denunţa deschis abuzurile şi neruşinarea naziştilor într-o perioadă în care Zagrebul era ocupat de către germani.

2.1. Opoziţia fermă faţă de fascism şi nazism

Reprezentantul german la Zagreb, Edmund Glaise von Horstenau, spunea: „Dacă în Germania un episcop german ar îndrăzni să vorbească asemenea lui Stepinac, nu ar coborî viu de la amvon". Arhiepiscopul „a protestat faţă de distrugerea sinagogii şi a reuşit să împiedice ca evreii să poarte banderola galbenă la braţ şi, personal, a salvat 10% din populaţia evreiască a Zagrebului", după cum spune cardinalul Kuharić.

Şeful poliţiei germane din Zagreb a scris în raportul său: „Arhiepiscopul Stepinac este cunoscut ca un mare prieten al evreilor (*Grosser Judenfreund*) şi îi apăra pe evrei cu toată puterea sa". În raporturile poliţiei germane, Stepinac era prezentat întotdeauna ca un inamic al Germaniei. Nenumărate sunt intervenţiile sale în apărarea celor persecutaţi, în scris sau cu viu grai: „Bisericii Catolice nu-i este teamă de nici o putere pământească atunci când este vorba de apărarea drepturilor fundamentale ale omului".

2.2. Împotriva „noii ordini”

Stepinac s-a pronunţat împotriva „noii ordini” proiectate de către Hitler, contrapunându-i decis Decalogul. Din această cauză, a fost acuzat de filocomunism. El a răspuns: „Ar fi mai bine să vă examinaţi conştiinţa, minciuna are picioare scurte”.

Pe 25 octombrie 1942, în catedrala din Zagreb a spus:

> Afirmăm că orice popor şi orice rasă pe pământ are dreptul la viaţă şi la un tratament demne de om. Toţi, fie ţiganii sau altă rasă, fie negrii din Africa sau europenii civilizaţi, fie evreii detestaţi sau mândrii arieni au dreptul să spună «Tatăl nostru care eşti în ceruri». Şi dacă Dumnezeu a lăsat acest drept, care autoritate poate să-l nege? Din acest motiv, Biserica Catolică a condamnat mereu şi condamnă, chiar şi azi, orice nedreptate şi violenţă comise în numele unei clase, sau rase, sau naţiuni.

Ne aflăm în anul 1942, când Zagrebul era ocupat de către germani.

2.3. „Biserica Catolică nu cunoaşte rase de stăpâni şi rase de sclavi”

În numeroasele sale omilii se găsesc afirmaţii de acest fel. Pe 31 octombrie 1943 a reafirmat:

> Am declarat întotdeauna, chiar şi în public, principiile legii eterne a lui Dumnezeu, fără a ne interesa dacă e vorba de croaţi sau sârbi, de evrei sau ţigani, de catolici sau musulmani, de ortodocşi sau de oricare alţii… Biserica Catolică nu cunoaşte rase de stăpâni sau rase de sclavi. Biserica Catolică cunoaşte doar rase-creaturi ale lui Dumnezeu. Biserica nu recunoaşte nicidecum diferenţe esenţiale între oameni: şi unii, şi alţii au sufletul nemuritor, şi unii, şi alţii descind din aceeaşi stirpe regală, pentru că îşi au originea în Dumnezeu creator. Aceasta este învăţătura rasială a Bisericii Catolice…

Cu siguranţă, aceste fraze nu trezeau aprobarea nici a naziştilor, nici a fasciştilor.

3. Faţă de comunişti: *frangar non flectar*

3.1. Vă trimit într-o baie de sânge

Când, la sfârşitul războiului, pe 15 iulie 1945, în catedrala din Zagreb, 22 de tineri diaconi au primit hirotonirea preoţească de la arhiepiscopul lor, Alojzije Stepinac ştia că are de-a face cu o generaţie de preoţi pregătită să înfrunte un timp în mod special dur. La sfârşitul prânzului, Stepinac s-a ridicat în picioare, i-a privit în ochi pe unul şi pe altul şi le-a spus cu sinceritate: „Vă trimit într-o baie de sânge”. Pur şi simplu, „într-o baie de sânge”.

Ei au înţeles ce avea într-adevăr în vedere în acea zi arhiepiscopul lor: conştiinţa că Biserica Catolică din Croaţia era pe punctul de a trece pe calea crucii, pe drumul martiriului. Istoria a arătat că avea dreptate.

1.2. O generație de preoți gata să moară pentru Biserică

„Eram conştienți că dintr-un moment în altul puteam fi ucişi sau arestați pentru a fi supuşi unor procese absurde", spune cardinalul Kuharić. „Am fost o generație de preoți gata să moară pentru a nu-l trăda pe papa, pe episcopul nostru, Biserica noastră, neamul nostru", afirmă Mons. Ante Jurić, arhiepiscop de Spalato-Makarska. Semnificativă a fost atitudinea episcopilor: nimănui nu i-a fost frică să mărturisească până la sfârşit propria credință. Mons. Josip Carević, episcop emerit de Dubrovnik, a fost ucis în aprilie sau în mai 1945; mormântul său este şi astăzi necunoscut; Mons. Janko Šimrak, episcop de Križevci, a murit în urma tratamentului inuman la care a fost supus în închisoare; Mons. Josip Srebnić, episcop de Krk, şi Mons. Pavao Butorak, episcop de Dubrovnik, au fost aspru persecutați; Mons. Petar Čule, episcop de Mostar-Duvno, a fost încarcerat timp de zece ani, torturat, condamnat la domiciliu forțat şi deci pus în imposibilitate să-şi îndeplinească slujirea episcopală. Nu a fost episcop sau preot care să nu fie persecutat în vreun fel. Conştienți de riscuri, episcopii au fost întotdeauna uniți. Stepinac nu era singur. Între anii 1939 şi 1945 au fost ucişi 15% din clericii croați (o dată cu instaurarea regimului comunist iugoslav, au fost ucişi 506 preoți, 52 de seminarişti din seminarul mare şi 38 de seminarişti din seminarul mic, 17 frați laici şi 31 de surori). Aceşti 15% din cler au fost exterminați ca victime în *odium fidei*. „Istoria va revela într-o zi motivele acestui măcel planificat şi ne vom bucura că vor fi, în sfârşit, făcute cunoscute numele acelora care le-au ordonat", scrie cardinalul Kuharić.

3.3. Scrisoarea episcopatului împotriva violențelor comuniştilor

În mai 1945, Croația era din nou în componența Iugoslaviei, sub regimul comunist. Pe 17 mai 1945, la nouă zile după sosirea partizanilor comunişti la Zagreb, arhiepiscopul Stepinac a fost arestat. A fost ținut în arest 17 zile. Rezultatul a fost o persecuție mai aprigă: asasinate şi arestări zilnice, în şcoli a fost interzis catehismul, bunurile bisericeşti au fost jefuite. Însă episcopii nu s-au înspăimântat. În scrisoarea pastorală din 22 septembrie 1945, ei au adunat toate faptele concrete ale persecuției şi au cerut respectarea drepturilor şi libertății Bisericii. Violențele nu au frânt rezistența Bisericii.

4. Stepinac în fața tribunalului în 1946

Pus la punct interogatoriul, pe 3 octombrie i s-a permis Mons. Stepinac să-şi susțină apărarea față de acuzele aduse. Printre altele, a spus:

> La toate acuzele care mi s-au adus răspund că am conştiinţa împăcată, chiar dacă publicul prezent m-ar lua în râs… Pentru convingerile mele sunt gata să suport nu doar batjocurile, dispreţul şi umilirea, ci chiar şi moartea, în orice moment, pentru că am conştiinţa împăcată… Nu vreau să vorbesc mult despre acest subiect; vreau să afirm că am conştiinţa curată şi că istoria la timpul ei va judeca această hotărâre… Aţi comis o eroare fatală ucigând atâţia preoţi. Poporul nu o va uita niciodată! Apoi, în ceea ce ţine de cazul meu personal, nu am nevoie de îndurare, pentru că am conştiinţa împăcată.

Istoria dă cont mereu. Comuniştii au încercat ani de-a rândul să-i separe pe catolicii croaţi de papa. Au căutat să distrugă 13 secole de istorie a poporului croat, o istorie care nu poate fi înţeleasă dacă e ruptă de fidelitatea faţă de Biserică. Au încercat să distrugă, cu orice preţ, comuniunea eclezială: prin ademeniri şi ameninţări, prin coruperi şi asasinate, prin înşelăciuni şi torturi. Stepinac s-a opus într-o manieră decisă, de neclintit, proiectelor comuniştilor îndreptate împotriva Bisericii. Regimul nu admitea rezistenţă şi, de aceea, l-a persecutat şi umilit. Însă nu l-a înfrânt (*frangar non flectar!*).

A fost o victorie a istoriei când sâmbătă, 3 octombrie 1998, succesorul lui Petru, al acelui Petru căruia Stepinac i-a rămas fidel până la martiriu, a mers în pelerinaj la sanctuarul de la Marija Bistrica, acolo unde Stepinac prefera să meargă să se roage. Un pelerinaj care a culminat cu beatificarea ce a recunoscut martiriul cardinalului croat. A fost o victorie a istoriei, definitivă şi sigură, fără umbră de îndoială, la liturghie participând peste o jumătate de milion de oameni.

4.1. Ioan Paul al II-lea despre Stepinac (3 octombrie 1998)

Actul solemn al beatificării lui Stepinac a avut loc în sanctuarul naţional croat de la Marija Bistrica. Fericitul Alojzije Stepinac nu şi-a vărsat sângele în sensul strict al cuvântului. Moartea sa a fost cauzată de lungile suferinţe îndurate: ultimii 15 ani ai vieţii sale au fost un şir continuu de chinuri, în mijlocul cărora el şi-a expus cu curaj propria viaţă pentru a da mărturie pentru evanghelie şi pentru unitatea Bisericii.

În predica din cadrul ceremoniei de beatificare, Papa Ioan Paul al II-lea a spus:

> În persoana noului fericit se sintetizează, pentru a spune astfel, întreaga tragedie care a lovit poporul croat şi Europa în decursul acestui secol caracterizat de cele trei rele: fascismul, nazismul şi comunismul. Acum el se află în bucuria cerească alături de toţi cei care au luptat lupta cea bună. Cu itinerarul său uman şi spiritual, fericitul Alojzije Stepinac a oferit poporului său un fel de busolă pentru a se orienta.

Iată punctele sale cardinale: credința în Dumnezeu, respectul față de om, iubirea față de toți dusă până la iertare, unitatea cu Biserica ghidată de succesorul lui Petru. El ştia foarte bine că nu se poate face rabat de la adevăr, pentru că adevărul nu este o monedă de schimb. De aceea, mai degrabă a înfruntat suferința decât să-şi trădeze propria conştiință şi să nu mai fie fidel cuvântului dat lui Cristos şi Bisericii. El a preferat să rămână credincios succesorului lui Petru. Din acest motiv, a fost calomniat şi condamnat. Prin beatificarea sa, recunoaştem victoria evangheliei lui Cristos asupra ideologiilor totalitare; victoria drepturilor lui Dumnezeu şi a conştiinței asupra violenței şi asupririi; victoria iertării şi a reconcilierii asupra urii şi a răzbunării.

Figura fericitului Alojzije Stepinac reprezintă pentru toți un punct de referință spre care trebuie să privim pentru a ne inspira şi a ne susține.

Traducere
Petru Ciobanu

FAMILIA CREŞTINĂ, BASTION AL REZISTENŢEI ÎN FAŢA DICTATURII ŞI A ATEISMULUI

† Petru GHERGHEL
episcop de Iaşi

Vă spun din inimă Bine aţi venit la Iaşi, bine aţi venit în seminarul nostru pentru a proceda la un schimb de experienţe şi pentru a ne împărtăşi o sumă de date privind perioada grea prin care au trecut Europa de Est şi ţările de sub jugul comunismului de care s-au eliberat acum 20 de ani.

Mai întâi, un gând de preţuire Părintelui Rector Dr. Wilhelm Dancă şi Corpului profesoral al Institutului nostru din Iaşi pentru această iniţiativă de a marca printr-un Simpozion internaţional trecutul mai recent al ţărilor noastre, la împlinirea celor 20 de ani de la căderea Cortinei de Fier sau, mai bine zis, de la evenimentele din 1989.

Retrospectiva anilor de dictatură şi urmările ce au provocat şi lăsat răni adânci în conştiinţa celor ce au trecut prin această perioadă, evidenţierea unor situaţii şi a unor cazuri ce vor forma obiectul comunicărilor din aceste două zile reprezintă o lecţie valoroasă a istoriei pentru generaţiile de azi şi, mai ales, pentru cele viitoare.

Historia est magistra vitae şi, desigur, avem multe de învăţat de la ea şi de la cei care o prezintă şi ne-o aduc în faţă.

Cei tineri, studenţii de azi, cei ce vor veni după noi, au nevoie să cunoască trecutul şi le sunt recunoscători celor care s-au decis să-l evoce, nu numai pentru a condamna ororile săvârşite ori pentru a nu le uita, ci, în special, pentru o edificare şi o formare ce priveşte viitorul omenirii, binele celor ce vor veni după noi.

Ca Episcop de Iaşi şi prim responsabil cu formarea viitorilor preoţi şi a tuturor creştinilor din Eparhia noastră, felicit iniţiatorii acestui simpozion şi vă salut pe voi toţi, care aţi răspuns la o astfel de invitaţie.

Fiţi bineveniţi în casa noastră. *Siete benvenuti nella nostra casa. Welcome. Wilkommen. Soyez le bien venus!*

O rugăm pe Maica sfântă, ocrotitoarea noastră, să ne ia sub mantia ei ocrotitoare, iar pe sfântul Iosif, patronul Bisericii şi al Seminarului nostru, să ne stea alături cum a ştiut să facă cu Sfânta Familie din Nazaret. Sperăm să fie în mijlocul nostru, cu exemplul lor, marii noştri eroi ce ne-au lăsat pagini impresionante de mărturie creştină şi curaj pe care îi vom evoca în aceste zile.

Doresc succes şi binecuvântare lucrărilor.

Distins auditoriu,

Aş dori să aduc în faţa dumneavoastră atenţia asupra unei realităţi fundamentale, pe care o consider ca o rezistenţă de masă la noul val ideologic marxist-leninist din anii dictaturii roşii, şi anume:

I. Familia creştină

Cunoscând mesajul biblic din *Cartea Genezei* şi afirmaţia Mântuitorului asupra planului lui Dumnezeu cu familia şi cu misiunea ei şi reînnoind învăţătura Apostolului Paul despre misterul căsătoriei, putem să stabilim câteva adevăruri ce au stat şi stau la baza vieţii creştine ca un tezaur şi un îndrumător încredinţat celor ce cred. Iată câteva texte:

> La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul. Şi a zis Dumnezeu: să facem pe om după chipul şi asemănarea noastră, ca să stăpânească peştii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietăţile ce trăiesc pe pământ. Şi a făcut Dumnezeu pe om după chipul său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; bărbat şi femeie. Şi Dumnezeu i-a binecuvântat zicând: creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul (*Gen* 1, 1;26).

> Isus le-a răspuns: nu aţi citit cum Creatorul i-a creat la început bărbat şi femeie? Şi a zis: „De aceea omul îşi va părăsi tatăl şi mama şi se va uni cu soţia lui şi cei doi vor fi un singur trup, astfel încât nu vor mai fi doi, ci un singur trup". Prin urmare, ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă (*Mt* 19,4-6).

> Bărbaţilor, iubiţi-vă soţiile aşa cum Cristos a iubit Biserica şi s-a dat pe sine pentru ea pentru a o sfinţi. (…) De aceea îşi va lăsa omul tatăl şi mama şi se va uni cu soţia sa şi cei doi vor fi un singur trup. Misterul acesta este mare: eu o spun cu privire la Cristos şi la Biserică, dar şi cu privire la voi (*Ef* 5, 25; 31-32).

Din textele proclamate deducem:

Dumnezeu le încredinţează oamenilor acest mare dar al vieţii, dar nu oricum, ci prin bărbat şi femeie, pe care i-a creat după chipul său: prin **familie.**

Familia este comuniunea de persoane înzestrate cu facultăţi şi calităţi complementare şi diferenţiate din punct de vedere al sexelor, pentru a putea realiza celula de bază şi fundamentul întregii vieţi şi a o transmite astfel generaţiilor viitoare.

„Locul" unic care face posibilă o astfel de dăruire este căsătoria sau contractul de dragoste conjugală, în care bărbatul şi femeia se unesc într-o comunitate intimă de viaţă şi de dragoste voită de însuşi Dumnezeu şi care numai în această lumină îşi află adevărata semnificaţie (*FC* 11).

Este, aşadar, foarte important să nu uităm:

Planul lui Dumnezeu cu privire la familie

Vorbind despre crearea celor dintâi oameni, Sfântul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea, în *Scrisoarea către familii* din 2 februarie 1994, explică scopul acestei hotărâri şi al acestui plan.

> Totul se înscrie în marele mister al paternităţii sale, chiar şi Cosmosul imens cu atâtea realităţi şi fiinţe vii. Dumnezeu creează prin cuvântul său – să fie (*Gen* 1,3) –, dar atunci când este vorba de crearea omului, această hotărâre este însoţită de aceste cuvinte: să-l facem pe om după chipul şi asemănarea noastră (*Gen* 1,26).

Spre deosebire de alte momente ale creaţiei, la crearea omului, creatorul a toate, pare că intră în sine însuşi, pentru a căuta un adevărat model în misterul fiinţei sale, care se manifestă în dumnezeiescul „NOI”. Din acest mister se naşte, prin actul creaţiei, fiinţa umană: „După chipul lui Dumnezeu i-a creat bărbat şi femeie” (*Gen* 1,27).

Când Dumnezeu s-a îndreptat spre celelalte fiinţe vii – peşti, păsări, animale – şi le-a binecuvântat cerându-le să umple pământul supunându-l (cf. *Gen* 1,28), El n-a mai făcut alte referinţe. În schimb, când l-a creat pe om el a ţinut să-l onoreze cu însuşi chipul şi asemănarea sa.

Modelul originar al familiei trebuie căutat în însuşi Dumnezeu, în misterul trinitar al vieţii sale. Dumnezeiescul „NOI” constituie modelul veşnic al omenescului „noi”, care e format din bărbat şi femeie, creaţi după chipul lui Dumnezeu, după asemănarea lui. Când privim astfel familia, n-o putem confunda cu o simplă asociere de persoane, cu o instituţie umană apărută din întâmplare sau din conjunctură sau ca un rezultat al evoluţiei speciei umane (din regnul animal), ci ca un proiect dumnezeiesc, un proiect veşnic şi destinat să devină o oglindă vie a realităţii divine, care se bazează pe dragoste şi este dătătoare de viaţă.

Familia este, aşadar, o comunitate de persoane, pentru care adevăratul mod de a exista şi de a trăi împreună este comuniunea („communio personarum”). Numai persoanele sunt capabile să existe „în comuniune”, după cum persoanele Sfintei Treimi, prin iubirea lor, realizează o unitate – un singur Dumnezeu. Familia, prin urmare, se naşte din comuniunea conjugală pe care învăţătura Bisericii o numeşte şi o califică drept legământ, în care bărbatul şi femeia se dăruiesc şi se primesc unul pe altul (cf. *GS* 48). În acest legământ al căsătoriei şi numai în el maternitatea presupune în mod necesar paternitatea şi, invers, paternitatea presupune în mod necesar maternitatea ca rod al dualităţii acordate de creator fiinţei umane de la început când „l-a creat pe om bărbat şi femeie”.

Familia este sanctuar al iubirii

O astfel de comuniune de iubire şi un astfel de legământ devine, cum bine notează apostolul neamurilor, imaginea iubirii sponsale a lui Cristos pentru Biserica sa, pentru că numai iubirea adevărată dintre soţi poate să capete dimensiunile de Taina cea mare (cf. *Ef* 5,32), care să reprezinte adevărata legătură dintre Dumnezeu şi poporul său, dintre Cristos şi mireasa sa, care este Biserica.

Căsătoria, subliniază sfântul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea, ca sacrament al legământului dintre soţi, este un mare mister, căci în el se exprimă iubirea sponsală a lui Cristos pentru Biserica sa, aşa cum afirma apostolul neamurilor, sfântul Paul, referindu-se la acest adevăr, scriind Efesenilor: „Bărbaţilor, iubiţi pe femeile voastre, după cum Cristos şi-a iubit Biserica şi s-a dat pe sine pentru ea" (*Ef* 5,25-26).

Nici nu se putea găsi o imagine mai grăitoare pentru misterul Bisericii ca acest legământ sacru – căsătoria – şi nici nu poate fi o prezentare mai clară a Bisericii, sacrament dătător de viaţă şi de iubire, decât făcând această relaţie cu marea taină a căsătoriei, a iubirii dătătoare de viaţă dintre soţi.

După cum Cristos şi Biserica formează un singur trup animat de aceeaşi iubire, tot aşa, şi cei doi soţi, bărbatul şi femeia, prin legământul lor de iubire, realizează un singur trup capabil să genereze şi să producă viaţa, să o transmită altora.

Viaţa a fost încredinţată familiei

Potrivit cu planul lui Dumnezeu, instituţia căsătoriei şi iubirea conjugală sunt orânduite pentru transmiterea vieţii, pentru procrearea copiilor, care sunt cununa căsătoriei (*GS* 50).

Bărbatul şi femeia, creaţi după chipul şi asemănarea cu Dumnezeu, se bucură de cunoaştere şi iubire reciprocă, ce sunt nu numai daruri proprii şi persoanele oferite lor de către Creator, dar ei le primesc pentru a fi apţi de a deveni cooperatorii lui în vederea transmiterii darului vieţii unei noi persoane umane. Soţii, aşadar, în timp ce se dăruiesc unul altuia, se dispun să dăruiască viaţa fiilor lor şi împlinesc în lume o misiune nobilă şi sacră. Ei, prin paternitatea şi maternitatea de care dau dovadă când primesc un copil şi îl oferă lumii, dovedesc că orice viaţă vine de la acela de la care primeşte nume orice paternitate în cer şi pe pământ, cum bine declară apostolul neamurilor în *Scrisoarea către Efeseni* 3,15 (*FC* 14).

Viaţa este, prin urmare, un dar făcut de Dumnezeu primilor oameni creaţi de el după chipul şi asemănarea sa. Prin ei acest dar continuă în lume, iar orice viaţă care apare în cuplul uman al familiei reprezintă, la rândul său, un dar făcut lumii, mai întâi familiei însăşi şi apoi societăţii.

Ca atare, copilul, chemat la viață în sânul unei familii, reprezintă semnul cel mai vădit al iubirii lui Dumnezeu față de om şi argumentul confirmării alegerii făcute bărbatului şi femeii.

Familia este cu adevărat leagănul vieții

Atunci când se vorbeşte despre locul cel mai potrivit pentru dezvoltarea şi creşterea unei noi vieți, e firesc să se sublinieze faptul că nu există un altul mai adecvat şi mai natural decât uterul matern, sânul mamei. Încercările de a reproduce viața în eprubetă, chiar dacă au trezit un mare interes şi au făcut multă vâlvă, n-au demonstrat decât un singur lucru, că locul de dezvoltare normală a unui embrion rămâne totuşi trupul mamei, uterul ei conceput de Creator drept lăcaşul natural al vieții.

Bărbatul şi femeia, care sunt chemați să colaboreze cu Dumnezeu la transmiterea vieții şi care, prin pactul de iubire, întemeiază o familie îşi îndeplinesc cu adevărat vocația atunci când se străduiesc să pecetluiască această iubire cu rodul firesc al unirii lor: copilul, viața, şi totodată se dispun să-şi ofere această iubire ca leagăn al vieții.

Această viață se dezvoltă normal numai în atmosfera de iubire şi slujire care se instaurează în sânul familiei, devenind astfel climatul normal şi adecvat creşterii şi dezvoltării ei.

Folosindu-ne de o imagine naturală, populară şi familială, locul unde un copil se simte bine, creşte şi se dezvoltă armonios este numit **leagăn.** În acest sens, ne permitem să definim familia drept **leagănul vieții**, ştiind că nu există nici un climat mai adecvat şi mai potrivit pentru primirea, îngrijirea şi educarea lui decât familia. În familie, unde iubirea este legea fundamentală a tuturor relațiilor, în care bărbatul şi femeia se îndreaptă spre acelaşi scop, acolo este posibilă o adevărată iubire față de viață şi față de copil şi numai acolo se pot arăta o stimă şi o grijă profundă pentru demnitatea sa.

Copilul, fiind rodul iubirii reciproce, cimentează şi desăvârşeşte relațiile interpersonale şi, astfel, se creează cadrul unei împărtăşiri reciproce, după modelul persoanelor Sfintei Treimi. Fără iubirea care se concretizează în persoana Spiritului Sfânt, relația între Tatăl şi Fiul rămâne fără rod.

Pentru o mamă şi o familie conştientă de vocația pe care a primit-o de la Creator, copilul reprezintă o comoară, un dar, o bucurie care nu poate fi egalată cu nimic. S-a născut pe pământ o nouă persoană, o nouă ființă după chipul şi asemănarea cu Dumnezeu.

Poate e bine să repetăm aici ceea ce Papa Ioan Paul al II-lea a afirmat la Adunarea Generală ONU din 2 octombrie 1979, când a vorbit despre copii şi familie:

> Voiesc să-mi exprim bucuria că, pentru fiecare dintre noi, copiii sunt primăvara vieţii, anticiparea istoriei viitoare, a fiecăreia dintre patriile pământului. Nici o ţară din lume, nici un sistem politic nu se poate gândi la viitorul naţiunilor fără imaginea acestor noi generaţii care vor primi de la părinţii lor patrimoniul complex al valorilor şi aspiraţiilor naţiunii din care fac parte şi pe acela al întregii umanităţi. Grija pentru copii, chiar înainte ca ei să vadă lumina zilei, din prima clipă a conceperii şi până în anii copilăriei şi ai adolescenţei, este valorificarea cea dintâi şi fundamentală a relaţiei de la om la om. De aceea, ce se poate dori mai bine unei naţiuni şi chiar omenirii întregi, tuturor copiilor din lume, decât un viitor mai bun, în care respectul pentru drepturile omului să devină realitate deplină în dimensiunile anului 2000 care se apropie (*FC* 26).

Mi-aş permite să adaug: ce să le dorim mai bine popoarelor şi copiilor, în special, decât să aibă căsătorii bazate pe legământul de iubire, adică familii adevărate după cum le-a voit şi instituit Dumnezeu?

În astfel de familii, primirea, iubirea, stima, angajarea materială şi spirituală afectivă şi educativă, pentru orice copil care vine în lume, vor constitui un climat care poate fi definit cu un termen simplu, dar profund: leagănul vieţii sau, şi mai sugestiv, sanctuarul vieţii.

Într-un astfel de climat, ca într-un loc privilegiat şi binecuvântat, copiii vor putea creşte în înţelepciune, în vârstă şi în har înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor (cf. *Lc* 2,52). La acest punct aş dori să reiau gândul pe care l-am anunţat pentru acest Simpozion.

II. Rezistența împotriva ideologiei comuniste prin familia creştină

Pentru noi, creştinii, familia nu este numai o *instituţie* de ordin divin, după cum stă scris pe primele pagini ale Sfintei Scripturi, aşa cum am văzut mai sus; nu numai celula de bază a societăţii, căreia i-au fost încredinţate viaţa omenirii şi viitorul întregului neam omenesc, nu numai leagănul oricărui copil şi sanctuarul iubirii, unde se realizează pe deplin idealul comuniunii între persoane, după modelul Sfintei Treimi, familia aşa cum a gândit-o Creatorul; nu este numai *şcoala* cea mai desăvârşită a vieţii, unde se pun bazele tuturor celorlalte şcoli din viaţă, adică şcoala celor şapte ani de acasă; ea nu este – un lucru şi mai minunat, descoperit şi subliniat în cadrul conciliului ecumenic şi de ultimii papi – numai *ecclesia domestica*, unde se aduc neîncetat acte de cult întru preamărirea Creatorului şi a Mântuitorului pe altarul iubirii împărtăşite de către părinţi şi copii; familia nu este numai un sacrament de mântuire între celelalte sacramente întemeiate de Cristos, pentru sfinţirea şi mântuirea neamului omenesc. Ea este cu adevărat acest mister divin de care sunt legate viaţa omenirii şi destinul veşnic al omului. Un creştin adevărat nu poate şi nu trebuie să uite acest sens profund al familiei bazate pe căsătorie.

O fericită constatare

Pe lângă toate cele enunţate mai sus, familia a fost şi este **bastionul** rezistenţei la atacurile inventatorului minciunii, la atacurile celui rău şi la atacurile atâtor ideologii contrare voinţei divine.

Când România, în 1948, a intrat în conul şi umbra noii ideologii fără Dumnezeu, toate instituţiile au avut de suferit. S-au restructurat şi reconsiderat orânduirea de stat, parlamentul, guvernul, întreprinderile, instituţiile de cultură şi ştiinţă, universităţile, şcolile de orice fel şi confesiune, micile întreprinderi şi asociaţii, s-a procedat la schimbarea convingerilor personale şi a drepturilor omului, s-a ajuns la mari transformări care aveau drept scop o nouă orânduire socială.

A rămas totuşi o structură care, chiar dacă a avut de suferit din atâtea direcţii, nu a putut fi distrusă – **familia**. Uneori cadrul acestei instituţii a fost prezentat într-o manieră nouă, s-au modificat unele legi bazate pe noi motivaţii, fiinţa ei însă a rămas mereu aceeaşi, conservându-se acea realitate perenă de celulă a vieţii şi a societăţii, acel leagăn al iubirii şi acel sanctuar al comuniunii.

Dacă Biserica a avut de suferit şi i s-au închis porţile ori i s-a limitat misiunea, dacă şcoala a fost infectată de noua ideologie şi de curente potrivnice tradiţiei şi menirii ei, *familia* a rămas şcoala unică şi adevărată, Biserica cea vie şi liberă, locul unei creşteri şi educări conforme cu demnitatea omului.

Într-un chip deosebit, mamele au continuat să-şi împlinească rolul de educatoare şi formatoare de conştiinţe, păstrând cu demnitate şi fidelitate misiunea lor de colaboratoare ale Creatorului şi Învăţătorului adevărului.

Cum se explică altfel marea legătură a credincioşilor cu Bisericile, cu mănăstirile şi cum se explică celebrarea marilor sărbători, a pelerinajelor cu acelaşi sens profund religios şi cu aceleaşi forme tradiţionale transmise din generaţie în generaţie!?

Cum se explică astfel marele număr de copii care au caracterizat mereu familia noastră creştină decât cu ferma convingere a vocaţiei părinţilor – taţi şi mame – plini de respect faţă de Dumnezeu şi faţă de sufletul lor?

Cum se poate explica astfel numărul impresionant de tineri care se îndreptau cu sutele şi miile spre seminariile teologice păstrate de autorităţi ca o necesitate impusă de spiritul religios al poporului nostru fie de convingere ortodoxă, fie de credinţă catolică?

Familia creştină, confirmată prin naşterea şi prezenţa Fiului lui Dumnezeu într-o familie, iar mai târziu ridicată la rang de sacrament de acelaşi Mântuitor, a ştiut să se apere şi să se închidă ca o scoică în faţa tuturor ideologiilor şi a influenţelor ce nu se potriveau caracterului ei sacru. Părinţii

buni şi creştini nu au lăsat ca ceea ce era mai intim în sufletul şi în casa lor să fie distrus ori călcat în picioare. Altarul din sufletul lor şi candela credinţei din casa lor nu au putut fi distruse şi nu au putut fi aruncate afară. Lângă inima de mamă şi lângă grija tatălui au putut să fie apăraţi copiii de toate valurile şi furtunile generate de noua ideologie marxist-leninistă ori ateistă a guvernanţilor.

Atunci când ni se cer explicaţii din partea unora dintre prietenii noştri din alte ţări cu referinţă la realitatea vitalităţii Bisericii noastre, cu privire la numărul candidaţilor la preoţie şi la viaţa consacrată, am avut mereu acelaşi răspuns şi aceeaşi convingere că numai datorită familiei tradiţionale, binecuvântată cu mulţi copii, am avut şi avem această realitate vie. Şi astăzi afirmăm că, numai pentru că am avut şi mai avem încă familii creştine cu 12, 9, 7, 4 copii, viaţa noastră de credinţă a rămas frumoasă şi în adevărată creştere.

Dintre toate instituţiile bântuite de atâtea atacuri şi furtuni din întreaga perioadă comunistă, familia a ştiut cel mai bine să se apere şi să opună rezistenţă invaziei roşii şi teribilei dictaturi.

Supusă şi ea, fireşte, la nenumărate presiuni ideologice, neajutorată în atâtea situaţii grele şi potrivnice, sărăcită prin noul sistem de distribuire a bunurilor, redusă la un spaţiu uneori greu de suportat, împinsă de multe ori la disperare prin lipsa mijloacelor de trai, obligată la munci iraţionale şi inumane, limitată de cele mai multe ori la minimum de existenţă, familia creştină a făcut eforturi extraordinare pentru a rezista cu eroism şi a continuat să-şi îndeplinească datoriile zilnice păstrând cât mai mult şi cât mai bine menirea ei sacră şi fundamentală şi legătura cu izvorul tăriei şi al vitalităţii. Este îmbucurător faptul pe care l-a scos în evidenţă Sfântul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea adresându-ne mesajul său în cadrul vizitei *ad limina* din anul 2003 despre familiile creştine care au ştiut să iasă cu curaj şi cu demnitate din perioada grea a dictaturii păstrându-şi misiunea ei sacră şi făcând zid împotriva atacurilor ideologice contare vocaţiei primite de la creator. Este, de asemenea, de mare importanţă şi avertizarea pe care o face papa pentru a veghea la viitorul ei într-o lume ameninţată de atâtea pericole noi ce s-au abătut peste omenire şi peste Biserică şi Familie.

Realităţi noi şi un mare pericol pentru viitor

Făcând acum, la 20 de ani de la ieşirea de sub dictatură, un bilanţ asupra realităţii şi menirii familiei, trebuie să constatăm şi să recunoaştem că, în perioada grea a atâtor presiuni externe, familia a rezistat şi şi-a păstrat fizionomia de sanctuar al vieţii şi de bastion al rezistenţei în faţa pericolelor, aducând pe altarul ţării şi în mijlocul Bisericii un adevărat prinos benefic

al creşterii în număr şi, mai ales, în valoare, iar acum însă, în timp de libertate şi în condiţii de tranziţie, aceeaşi familie se găseşte într-o situaţie particulară, adică în cel mai mare pericol de a-şi pierde şi uita forţa şi marea ei demnitate şi misiune de care se bucură.

Libertatea, atât de mult aşteptată, a surprins întreaga societate şi toate popoarele scăpate de sub povara dictaturii. Toţi credeau că a sosit timpul binecuvântat al adevăratei condiţii de viaţă şi al unui progres în toate domeniile, inclusiv al libertăţilor religioase şi al creşterii morale.

Nu a fost să fie aşa. Libertatea câştigată s-a dovedit a fi cea mai mare capcană pentru aspiraţiile legitime ale oamenilor. În câteva zile, tot edificiul speranţei pentru o libertate adevărată s-a dărâmat. Libertatea încet, încet s-a transformat în permisivism, în libertinaj, în confuzie şi haos; cele mai scumpe valori, cele ale spiritului, invadate de practici noi fără nici o regulă – libertate fără control în folosirea mijloacelor anticoncepţionale de orice fel, practica liberă a avortului fără nici un fel de restricţie, divorţuri şi separări fără nici un adevărat motiv, libertinaj moral, lipsă de orice respect faţă de valorile sacre, faţă de celelalte persoane, contestarea normelor fireşti şi a legăturilor umane în raporturile dintre generaţii, dintre părinţi şi copii, lipsa de respect faţă de autorităţi, abuzuri şi încălcări ale normelor juridice etc. – toate acestea s-au verificat a fi cele mai teribile atacuri împotriva instituţiei divine a familiei şi a structurii societăţii umane

În aceste situaţii, familia, altădată capabilă să se închidă în sine şi în bine, acum se vede asaltată de mii şi mii de tentaţii, de lovituri, de interese materiale, de egoism şi căutare de soluţii doar materiale. Desacralizarea şi secularizarea au distrus coeziunea şi au atacat nucleul familiei gândite şi voite de Dumnezeu. Nu mai avem comunism oficial şi nici o dictatură atee ca altădată, avem, în schimb, răni nevindecate şi cicatrici dureroase şi o dezorientare fără precedent.

Nimeni nu doreşte climatul teribil al dictaturii şi al restricţiilor de tot felul impuse de formele unei ideologii atee care a trecut, nimeni nu vrea să se întoarcă la vechile limitări şi condiţionări inumane de altădată, de ele nu mai vrea nimeni să audă, dar suferinţele noi, care s-au abătut asupra societăţii noastre, asupra Bisericii, a familiei creştine şi asupra copiilor şi tinerilor, sunt mai mult decât tulburătoare şi mai nimicitoare decât cele pe care vrem să le uităm. Urmările acestei tranziţii, ale acestor transformări, sunt teribile.

În perioada grea a dictaturii divorţurile erau permise, avorturile erau şi ele posibile doar în anumite condiţii, pentru anumite interese şi nu pentru toţi; existau, la fel, şi copii abandonaţi şi strânşi în diferite case, orfelinate, uneori în condiţii mizerabile; familiile creştine însă, ancorate în tradiţia milenară a poporului nostru, încurajate şi susţinute moral de Biserică,

găseau curaj şi moral, precum şi resurse de trai, păstrau acea coeziune bazată pe credință şi speranță, formau nuclee de viață şi de comuniune pentru a învinge toate greutățile fireşti. Era o atitudine de aşteptare, de speranță că va trece valul greu al impunerilor exterioare din partea statului şi a ideologiilor fără fundamentare sigură.

După 1989, familia creştină, altădată dispusă la mari sacrificii şi renunțări, a început un nou calvar, o adevărată tragedie. Părinți plecați în toate părțile, la început rar rămânea acasă unul dintre ei, mai târziu amândoi luau drumul emigrației, copiii rămaşi singuri sau în grija străinilor şi a bunicilor, separările pe perioade lungi, uneori fără nici o întoarcere, combinații pasagere ori definitive între cei plecați sau rămaşi acasă, divorțuri susținute pentru motive de nimic şi aprobate fără rezerve etc.

Desigur, Biserica şi, în parte, societatea civilă au reacționat, au raportat şi au încercat să limiteze şi să stopeze astfel de fenomene. Realitatea însă este impresionantă. Bastionul familiei tradiționale de odinioară este parcă şi mai mult atacat, răvăşit şi pus în real pericol.

Păcatul este imens, iar pierderile sunt încă de necalculat. România a pierdut peste 2,5 milioane de oameni prin plecări şi prin scăderea dezastruoasă a naşterilor.

Familia şi viitorul omenirii

Salvarea nu poate fi alta decât redescoperirea valorilor adevărate şi refacerea familiei. Credem că e nevoie de o adevărată cruciadă în favoarea celei mai importante instituții din societatea noastră, pentru a o fortifica şi a o ajuta în a rămâne bastionul vieții, al moralității şi al rezistenței împotriva ideologiilor fără Dumnezeu şi fără conştiință. Pentru viață şi viitor e nevoie de leagăn, de iubire adevărată şi de copii, de părinți conştienți şi de familii.

Viitorul lumii depinde de familii adevărate şi creştine.

PĂMÂNTUL UITAT... DE DINCOLO DE PRUT

Rezistenţa catolicilor în timpul persecuţiei bolşevicilor în actuala Republică Moldova ...

† Anton COŞA
Chişinău, Republica Moldova

Preambul

Cine ar fi avut curajul, în acei ani de tristă amintire, marcaţi de prigoana comunistă, să viseze că va veni o zi când va cădea „Cortina de Fier” ce a ţinut pentru atâţia ani departe unul de altul cele două maluri îndurerate ale Prutului! Ce ştia omul de rând în acea perioadă despre ceea ce se întâmplă dincolo de Prut, în afară de faptul că acolo se află URSS, aşa cum, de altfel, se învăţa şi la şcoală şi se putea vedea pe hartă? Mai ales, generaţiilor tinere le era total necunoscută Basarabia şi ceea ce reprezintă ea, iar când totuşi, prin voia întâmplării, cineva încerca să discute despre aceasta se vedea clar că lipsesc şi cele mai simple date. Un preot cucernic îmi povestea odată că dânsul corespunda cu un preot din Basarabia. Mi se părea că este imposibil aşa ceva. Şi totuşi, era adevărat. Cu această ocazie am înţeles, pentru prima dată, că şi dincolo de Prut există o viaţă catolică.

Când mai târziu a început perioada de „perestroikă” a lui Gorbaciov, care a permis populaţiei o anumită deschidere spre valorile religioase, când fraţii noştri au început să prindă curaj, atunci am început şi noi să ne aruncăm privirile mai des şi mai cu nesaţ spre dânşii, iar programele de televiziune nu numai că ne încântau privirile, dar ne şi umpleau inimile de speranţă. Basarabia începea să-şi descopere identitatea între rănile trecutului şi perspectivele independenţei sale. Dar nimeni nu ştia încă ce va urma.

În această perioadă au început şi primele contacte între cele două părţi, care au culminat cu Podul de Flori şi care au adus după sine noi forme de apropiere între fraţi. În această perioadă, Episcopia Romano-Catolică de Iaşi a înţeles provocarea istoriei şi s-a angajat imediat, în persoana păstorului ei, să susţină spiritual şi să ajute la refacerea vieţii spirituale a comunităţilor catolice. Crezul de nezdruncinat al Preasfinţitului Petru Gherghel în vocaţia Basarabiei şi curajul său în a promova această nouă Biserică ce se năştea zi de zi au condus la apariţia unei noi dieceze şi, prin aceasta, la normalizarea vieţii credincioşilor catolici din acest teritoriu.

Cercetând viaţa religioasă şi bisericească a catolicilor de pe actualul teritoriu al Republicii Moldova în perioada sovietică, trebuie menţionat din

capul locului că autoritățile ateiste au aplicat metodele cele mai violente pentru a lichida Bisericile, în general, şi Biserica Catolică, în special. Printre primii care au fost supuşi acestor metode, începând cu anul 1918, au fost credincioşii diecezei noastre, care locuiau pe malul stâng al Nistrului, în regiunea numită astăzi de noi Transnistria. În Basarabia, în cealaltă parte a diecezei, autoritățile sovietice au utilizat experiența acumulată în lupta sângeroasă cu religia şi credincioşii pentru prima dată în 1940 şi a doua oară după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial.

1. Transnistria

Pe malul stâng al Nistrului, unde în prezent există cinci parohii catolice, puterea sovietică a fost instaurată în anul 1918. Începând cu anul 1924, aceste teritorii au făcut parte din Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (în continuare RASSM) aflată în componența Ucrainei. Revoluția şi războiul civil din Ucraina au avut consecințe tragice în ceea ce priveşte viața religioasă. Religia a fost transformată într-o caricatură şi supusă atacurilor, iar organizarea în masă a proceselor împotriva clerului catolic s-a prefăcut într-un triumf al minciunii şi al urii.

În perioada interbelică, regimul sovietic din RASSM a promovat o politică antireligioasă continuă, caracterul reprimării cunoscând diferite grade de intensitate. Dintre cele 14 raioane din componența RASSM, partea de nord era, istoric, teritoriul canonic al Episcopiei Romano-Catolice de Kameneț (Decanatul de Balta). Raioanele din sud-estul RASSM erau în perioada respectivă în componența Episcopiei Romano-Catolice de Tiraspol, creată de Sfântul Scaun în 1848.

Conform recensământului din 1926, pe teritoriul RASSM locuiau aproximativ 7.400 de catolici, dintre care 4.853 polonezi şi 2.500 germani[1]. Cei mai mulți catolici de origine polonă locuiau în raionul Râbnița – 1.138 persoane[2], în raionul Camenca – 952 persoane[3], în Balta – 838 persoane[4], în Kruteansk – 481 persoane[5] etc. Germanii, catolici în mare parte, locuiau compact în raionul Tiraspol – câteva mii de persoane[6].

---

[1] În timpul efectuării recensământului nu a fost indicată religia populației, iar din acest motiv toată populația poloneză a fost considerată catolică. Numărul catolicilor de origine germană este calculat aproximativ, în baza numărului de locuitori în acele regiuni unde se ştie că locuiau catolici.

[2] *Молдова. Материалуриле статистиче. Молдавия. Статистические материалы* [*Moldova. Materialurile statistice*], Balta 1928, 158.

[3] *Молдова. Материалуриле статистиче*, 215.

[4] *Молдова. Материалуриле статистиче*, 25, 206.

[5] *Молдова. Материалуриле статистиче*, 139.

[6] *Молдова. Материалуриле статистиче*, 190.

Autorităţile se implicau în mod brutal în activitatea internă a tuturor confesiunilor religioase. În scopul lichidării vieţii religioase şi bisericeşti, CER[7], DPS[8], NKVD[9] şi organele administrative aplicau diferite metode de represiune faţă de preoţii şi credincioşii catolici, care mergeau de la amenzi până la condamnarea la închisoare şi trimiterea în lagăre, ba chiar şi până la pedeapsa cu moartea. Celebrările religioase erau limitate de o serie de restricţii. Printr-un ordin special a fost interzis trasul clopotelor, iar consiliile bisericeşti (denumite *dvaţatca*, de la numărul 20, care indica numărul membrilor) erau instituite de către autorităţile civile împotriva dreptului canonic. Misiunea acestor consilii bisericeşti era aceea de a conduce şi administra parohiile, limitând, în felul acesta, la maximum rolul de conducere al preotului. Consiliile erau obligate să raporteze autorităţilor toate informaţiile despre persoanele cărora li se administrau sacramentele (Botezul, Căsătoria) sau beneficiau de înmormântare religioasă. Deseori erau interzise slujbele, iar pentru celebrarea lor era necesară permisiunea specială a autorităţilor locale[10]. Chiar şi predicile erau controlate. Unele consilii bisericeşti interziceau predicile şi colecta pentru întreţinerea lăcaşurilor de cult şi a preoţilor, care se făcea de obicei în timpul slujbelor[11], pentru a se elibera de responsabilitatea menţionată mai sus.

Puterea sovietică era interesată să ofere tineretului o educaţie ateistă. În Constituţia URSS adoptată în 1918 era stipulat că persoanele cu vârsta sub 18 ani nu au dreptul să participe la ceremonii religioase. Această prevedere avea ca scop sovietizarea cât mai rapidă a generaţiilor de copii şi tineri. În toamna anului 1928, Comisariatul Educaţiei a emis un ordin

---

[7] CER SCP RSFR – Comisia Extraordinară Rusă pentru lupta cu contrarevoluţia şi sabotarea pe lângă Sovietul Comisarilor Poporului Republicii Sovietice Federative Ruse (1917-1922).

[8] DPS NKVD RSFR – Direcţia Politică de Stat pe lângă NKVD al RSFR. Instituită, la propunerea lui V. Lenin, la cel de-al IX-lea Congres al Sovietelor pe 6 februarie 1922, prin decizia Comitetului Unional Executiv Central cu privire la lichidarea CER şi reorganizarea sa. Prin aceasta, funcţiile îndeplinite anterior de CER au fost încredinţate Comisariatului poporului pentru Justiţie al RSFR, pe lângă care, prin „Decizia cu privire la supravegherea procuraturii" din 22 mai 1922, a fost instituită Procuratura.

[9] Comisariatul Poporului al Afacerilor Interne al URSS – organul central de stat al URSS pentru lupta împotriva criminalităţii şi a menţinerii ordinii publice între anii 1934-1946, redenumit mai târziu Ministerul Afacerilor Interne al URSS. În perioada existenţei sale, NKVD a îndeplinit importante funcţii de stat, legate atât de menţinerea ordinii şi a securităţii de stat, cât şi de sfera gospodăririi comunale şi a economiei ţării. Menţionarea acestei organizaţii în publicistică este deseori asociată cu încălcarea legilor în perioada represiunilor din anii '30 ai secolului al XX-lea.

[10] R. ŞEVCENKO, „Римско-Католическая Церковь в Молдавской Автономной Советской Социалистической Республике (1924-1940 гг.)" [„Biserica Romano-Catolică în Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (1924-1940)"], *Analecta catholica*, I, Chişinău 2005, 225.

[11] R. ŞEVCENKO, „Римско-Католическая Церковь…", 225.

secret prin care profesorii trebuiau să urmărească elevii şi familiile lor, să viziteze apartamentele lor pentru a clarifica atitudinea familiei faţă de religie. În 1929 a fost adoptat un ordin privind înfiinţarea obligatorie în fiecare şcoală a cercurilor de „ateişti militanţi”. Profesorii trimiteau copiii la biserică, pentru ca aceştia să spioneze persoanele care se roagă acolo şi să prezinte liste administraţiei şcolii. În acelaşi an, „Revista profesorilor” a anunţat instituirea posturilor de „profesori de educaţie ateistă” şi stabilirea primului congres al „copiilor atei”, care a avut loc în 1930. Denunţările erau considerate o datorie morală şi un act de bravură civică, mai ales în cazul rudelor[12].

Încă de la începutul anilor ’20 a fost organizată propaganda antireligioasă sub formă de carnavaluri antireligioase, procesiuni ce voiau să indice „înmormântarea religiei”, judecăţi împotriva lui Dumnezeu şi a sărbătorii Paştelui, procesiuni cu torţe etc. Erau implicaţi activ şi copiii. Ei erau impuşi să pângărească simbolurile religioase, să participe la distrugerea icoanelor, să ofenseze credincioşii. Din acest motiv, nu toţi părinţii erau de acord să-şi trimită copiii la asemenea şcoli. De exemplu, în şcolile profesionale din Tiraspol studiau doar doi polonezi[13], deşi în oraş şi în suburbii locuiau 101 reprezentanţi ai acestei minorităţi naţionale[14].

Organele DPS găseau nu puţine motive pentru acuzaţiile de ordin politic. În 1920, în urma războiului sovieto-polonez, teritorii mari din Ucraina au fost ocupate de sovietici, inclusiv o parte din RASSM, care până la sfârşitul secolului al XVIII-lea aparţinea regiunii de frontieră estică a Poloniei. Mulţi preoţi polonezi care suferiseră de pe urma represiunilor sovietice susţineau acum deschis armata poloneză. Prin urmare, în timpul retragerii, de regulă, militarii le propuneau preoţilor să părăsească aceste teritorii. Între anii 1918 şi 1920 au fost ucişi şapte preoţi ai Episcopiei Romano-Catolice de Kameneţ[15], primii dintr-o lungă serie de martiri. Printre ei se numără părintele Ian Kniukşta, care a administrat parohia Raşcov încă din 1904. În 1914 el a devenit paroh, iar mai târziu a slujit şi în parohia Kodâma, astăzi în Ucraina. Părintele Ian a fost ucis de către Gărzile Roşii în 1919 sau 1920[16].

---

[12] R. ŞEVCENKO, „Римско-Католическая Церковь…”, 241.

[13] O. GALUŞCENCO, „Нацменьшинства в МАССР” [„Minorităţile naţionale din RASSM”], *Мысль* [*Gândul*], nr. 3 (7), octombrie 1999, 94.

[14] *Молдова. Материалуриле статистиче*, 188.

[15] Chiar şi după lichidarea Diecezei de Kameneţ, în 1866, conform decretului lui Alexandru al II-lea, şi alipirea ei la Dieceza de Luţk-Jitomir, Dieceza de Kameneţ a fost păstorită de un administrator apostolic. Această misiune a fost îndeplinită de episcopii din Luţk-Jitomir. Restaurată în 1918, dieceza a activat în cadrul provinciei Kameneţ-Podolsk. Până în 1926 a fost condusă, prin vicarii săi, de episcopul P. Mancovskii, aflat în Polonia.

[16] R. ŞEVCENKO, „Римско-Католическая Церковь…”, 229.

Mulți preoți, fiindu-le frică de represaliile CER, şi-au părăsit parohiile şi au plecat în Polonia. Numai în Dieceza de Kameneț, jumătate dintre preoţi, inclusiv decanii, şi-au abandonat parohiile[17], plecând în Polonia sau retrăgându-se în locuri mai puţin periculoase. Dintre toţi decanii[18] a rămas doar cel de Balta – părintele Antonii Veghedis –, care a slujit ca paroh în Râbnița din 1905.

Conform informațiilor Comitetului regional de partid, pe 11 mai 1929, în cadrul autonomiei activau 340 de parohii şi comunități religioase. Dintre acestea, 6 erau parohii romano-catolice, dar nu se cunoaşte exact în ce localități[19].

Planul cincinal de industrializare şi transformare socialistă a relațiilor obşteşti din URSS, adoptat în 1930, promitea „soluționarea definitivă a problemei de intoxicare religioasă a maselor şi lupta nemiloasă cu orice religie în cel mai larg sens al cuvântului". În programul organizației obşteşti Uniunea Ateilor Militanți, numit, pe 5 mai 1932, „cincinal antireligios", se declara: „Până la 1 mai 1937, pe întreg teritoriul URSS nu trebuie să rămână nici o casă de rugăciune şi însuşi conceptul de Dumnezeu trebuie să devină o relicvă a Evului Mediu, perceput ca un instrument de oprimare a clasei muncitoare"[20]. În 1935, organele NKVD au efectuat represalii în masă împotriva clerului şi credincioşilor mai activi, acuzaţi de spionaj şi acțiuni contrarevoluționare. Pe parcursul aceluiaşi an, în Transnistria au fost închise 134 de biserici şi case de rugăciune. Pe 1 mai 1937 mai activau doar 32 de comunități, cele catolice au fost închise toate[21].

În 1935 a avut loc primul atac asupra bisericii catolice din Râbnița, când au fost scoase clopotele. Pe 4 martie 1936, de sfântul Cazimir, credincioşii ce mergeau la slujbă au văzut un steag roşu pe biserică, în loc de cruce. Altarul a fost profanat şi închis. Obiectele bisericeşti au dispărut, orga a fost distrusă, imaginea Maicii Domnului din fața bisericii a fost şi ea distrusă. Clădirea bisericii a fost transformată într-un atelier de tâmplărie, iar în casa parohială s-a stabilit Comisariatul militar raional.

---

[17] R. Şevcenko, „Римско-Католическая Церковь…", 225; W. Rosowski, „Diecezja Kamieniecko-Podolska w latach 1917-1921", în *Pasterz i twierdza*, Kraków – Kamieniec-Podolski 2001, 234.

[18] În 1914, conform datelor bisericeşti, în decanatul de Bălți existau 9 parohii, o filială, erau 23.219 credincioşi, în mare parte de origine poloneză. În 1917, deşi numărul de parohii a rămas acelaşi, erau 13 preoţi, în 1919 – 11, în 1922 – 6, în 1923 – 4. A se vedea W. Rosowski, „Diecezja Kamieniecko-Podolska w latach 1917-1921", 216-238.

[19] Arhiva Organizațiilor Politice Obşteşti din Republica Moldova (AOPO), f. 49, m. 1, d. 1.419, f. 1. Deoarece lipsesc documente, este dificil de a explica de ce erau şase parohii romano-catolice şi unde se aflau acestea.

[20] R. Dzvonkovskii, *Римско-католическая Церковь в СССР 1917-1939. Исторический очерк* [*Biserica Romano-Catolică din URSS. 1917-1939. Schiță istorică*], Lublin 1997, 29.

[21] AOPO, f. 49, d. 2748, f. 17.

În decembrie 1936, parohul de Râbnița, în vârstă de 70 de ani, a fost condamnat la trei ani de exil. Credincioşii au apelat la ajutorul preşedintelui Comitetului Executiv Central al RASSM, Evstafii Voronovici (originar din raionul Râbnița), care în timpul războiului civil, împreună cu alți[22] activişti sovietici şi evrei, fusese ajutat de părintele Anton, care l-a ascuns de forțele de contraspionaj ale generalului Denikin (conducător al forțelor antirevoluționare). Poate simțindu-se dator, Voronovici a anulat deportarea, iar părintele Anton a rămas la Râbnița, unde a şi murit în anul următor, 1937. Parohiile din Râbnița şi Raşcov şi-au reluat activitatea în perioada celui de-al Doilea Război Mondial.

Situația era similară şi în parohiile ce făceau parte din Episcopia de Tiraspol. În 1902, în raioanele Tiraspol şi Ananievsk locuiau 10.313 credincioşi catolici în 6 parohii[23]. Însă după expulzarea populației germane, care a avut loc în anii 1914-1915, şi din cauza mişcărilor de populație din perioada sovietică, numărul catolicilor a scăzut considerabil. Conform datelor din 1926, numai în raionul Tiraspol locuiau compact aproximativ 1.000 de credincioşi: în Tiraspol – 101 persoane[24], în satele Andriaşevca Nouă şi Veche – 177[25], în Stepanovca – 572[26], în Şaica – 98[27]. Până în 1937 au fost închise parohiile din toate localitățile.

De la începutul anului 1938, catolicii nu mai sunt menționați în documentele oficiale. Tot mai des în rapoartele oficiale se puteau citi expresii de genul: „nu au fost remarcate acțiuni ostile din partea cultelor şi mişcărilor religioase”[28].

Pe 15 noiembrie 1941, Papa Pius al XII-lea l-a numit pe Mons. Marcu Glaser, fostul canonic al Diecezei de Tiraspol, în oficiul de paroh al parohiei Chişinău, decan al parohiilor basarabene, delegatul ordinariatului şi conducătorul Misiunii Catolice pentru Basarabia, Bucovina şi Transnistria, cu sediul în oraşul Odessa. În prima jumătate a anului 1942 se constată că în componența Misiunii intrau 18 preoți care administrau sacramentele şi

---

[22] *Книга памяти. Мартиролог…* [*Cartea Memoriei. Martirologul Bisericii Catolice în URSS*], 41-42; W. ROSOWSKI, *Diecezja Kamieniecko-Podolska w latach 1917-1921*, 233; Henryk SOROKA, *Polskie duszpasterstwo parafialne w Mołdawii naprzykladze parafii Słoboda Raszkowo i Rybnica, w Polacy w Mołdawii*, Lublin 1995, 189.

[23] Ramstadt – 2.450 credincioşi, Candel – 2.741, Zelț – 2.537, Baden – 1.842, Strasbourg – 643, Tiraspol – 100. A se vedea: O. LIȚENBERGHER, Римско-католическая Церковь в России. История и правовое положение, [Biserica Romano-Catolică din Rusia. Istoria şi statutul legal], Saratov 2001, 352.

[24] Молдова. Материалуриле статистиче, 188.

[25] *Молдова. Материалуриле статистиче*, 189.

[26] *Молдова. Материалуриле статистиче*, 190.

[27] *Молдова. Материалуриле статистиче*, 189.

[28] AOPO, fond. 49, m. 1, d. 3873, f. 3, 9.

asistau spiritual şi material toate comunităţile catolice existente. De exemplu, meritele pentru restabilirea vieţii religioase în comunităţile din Râbniţa şi Raşcov aparţin preoţilor Francisc Craevski şi Iosif Hahule din Bucovina. Printre preoţii Misiunii era şi părintele Walter Campe, care a activat în parohia basarabeană Emmental. În 1943, Monseniorul Marcu Glaser a fost consacrat episcop de Cesaropolis[29].

2. Basarabia

Trupele sovietice şi noua administraţie au ocupat Basarabia pe 28 iunie 1940, iar pe 2 august 1940 a fost creată Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (în continuare RSSM)[30]. Astfel, pentru prima dată, parohiile catolice din Basarabia au fost smulse Episcopiei Romano-Catolice de Iaşi, sub jurisdicţia căreia se aflau din 1921. Acţiunile puterii sovietice împotriva catolicilor s-au concretizat prin naţionalizarea ilegală a clădirilor bisericilor şi bunurilor parohiale. Şcoala parohială din Bălţi[31] şi şcoala-internat catolică din Tighina[32] au fost închise. Şcoala parohială din Chişinău a fost, de asemenea, închisă[33].

Stilul tradiţional de viaţă a fost distrus ca urmare a relocării coloniştilor germani de către autorităţile sovietice în 1940, a expulzării „elementelor antisovietice" şi a naţionalizării bunurilor private. Ca urmare a relocării în Germania a credincioşilor din colonia germană Emmental (în prezent, s. Pervomaisk), parohia de acolo a încetat să mai funcţioneze[34]. Părintele Ioan Hondru, originar din Chişinău şi paroh al parohiei Ismail, a fost supus persecuţiilor şi acuzaţiilor de activitate antisovietică.

---

[29] ANRM, fond. 706, m. 1, d. 1009, f. 11-12; A. ZIÓŁKOWSKI, „Pastoralne implikacje prac o Bukowinie", în *W kręgu relacji Polsko Rumuńskich*, Suceava 2005, 81; O. LIŢENBERGHER, *Римско-католическая Церковь в России…*, 309-310; Henryk SOROKA, *Polskie duszpasterstwo parafialne w Mołdawii…*, 181-182, 190.

[30] „Buletinul Sovietului Suprem al URSS", 1940, № 28, p. 424-425. Legea a fost adoptată de către Sovietul Suprem al URSS pe 2 august 1940. Despre formarea Republicii Sovietice Socialiste Moldoveneşti.

[31] ANRM, fond. 2848, m. 16, d. 1, f. 131. Şcoala a fost fondată în 1907.

[32] ANRM, fond. 2848, m. 16, d. 5, f. 130.

[33] ANRM, fond. 2848, m. 16, d. 5, f. 138. În arhiva Eparhiei Romano-Catolice Chişinău au fost păstrate parţial documente despre fondarea şi activitatea şcolii în perioada interbelică.

[34] V. PASAT, *Трудные страницы истории Молдовы 1940-1950-е гг* [*Paginile dificile ale istoriei Moldovei din anii 1940-1950*], Moscova 1994, p. 20-22.

2.1. Părintele Ioan Hondru

Stabilirea puterii sovietice a determinat un flux de refugiaţi din Basarabia, printre care erau credincioşi şi mulţi preoţi catolici. Dintre cei nouă preoţi[35] ce activau în cele zece parohii basarabene, au rămas doar doi. Unul dintre ei era părintele Nicolae Şciurek, parohul parohiei din Chişinău, şi celălalt era părintele Ioan Hondru.

Părintele Ioan Hondru s-a născut în judeţul Chişinău în 1877, a absolvit Seminarul Romano-Catolic din Saratov, a fost hirotonit în 1898 şi din 1908 a fost administrator al parohiei din Ismail[36] din cadrul Episcopiei de Tiraspol.

Conform altor surse, părintele Ioan Hondru ar fi fost iniţial ieromonah ortodox (probabil că a slujit şi în una dintre mănăstirile de la Muntele Athos) care a aderat la Biserica Catolică, practicând în ritul oriental[37], după publicarea manifestului din 17 octombrie 1905 prin care ţarul Nicolae al II-lea oferea poporului libertăţi civile. Însă, în pofida libertăţii de conştiinţă proclamate în articolul I al manifestului, slujbele pentru catolicii de rit oriental erau încă interzise. Pentru o scurtă perioadă, părintele Hondru a activat în calitate de preot greco-catolic şi la Minsk. În 1907, cu permisiunea episcopului Karl Nedzealcovskii din Luţk-Jitomir, celebra în bisericile catolice din Jitomir în ritul oriental[38].

În 1907, în revista „Timpuri noi" a fost publicat un anunţ precum că părintele Ioan Hondru a primit permisiunea de la Roma „să rămână în ritul slav în calitate de misionar în Rusia"[39]. El nu ascundea faptul că era catolic rus[40] şi, din acest motiv, activitatea lui a trezit suspiciuni în rândul

---

[35] *Almanahul „Presa Bună" pe anul 1936*, Iaşi, 79-80.

[36] N. SAGANOVA, „Римско-Католическая Церковь в Молдавской ССР в 1940-1960 гг." [„Biserica Romano-Catolică din RSS Moldovenească în anii 1940-1960"], *Analecta catholica*, II, Chişinău 2006, 48; *Одесский мартиролог* [*Martirologiul din Odessa*], *ediţia 3*, 2; *Книга памяти. Мартиролог…*, 255.

[37] Conform datelor oficiale, în 1905-1909, la Biserica Catolică au aderat 233.000 persoane. A se vedea: *История Римско – Католической Церкви в Российской Империи (XVIII-XX вв.) в документах Российского государственного исторического архива* [*Istoria Bisericii Romano-Catolice din Imperiul Rus (sec. XVIII-XX) în documentele arhivei istorice de stat a Rusiei*], Sankt-Petersburg-Varşovia 1999, 128.

[38] AISR, fond. 821, m. 128, d. 597, f. 3, 3 verso, 5, 5 verso, 6, 10.

[39] AISR, fond. 821, m. 128, d. 597, f. 1.

[40] Prima comunitate de catolici ruşi a fost creată la începutul secolului al XX-lea la Petersburg, în jurul a doi preoţi ortodocşi convertiţi la catolicism: părintele N. Tolstoi (în 1894) şi părintele A. Zercianinov (în 1896). Aceştia au adunat în jurul lor numeroşi adepţi care s-au manifestat foarte activ în această perioadă. În mai 1908, părintele Alexei Zercianinov a fost declarat de către Sfântul Scaun „conducătorul misiunii preoţilor şi laicilor de rit greco-slav, care locuiesc în Imperiul Rus şi se supun doar Sfântului Scaun". În 1909 comunitatea catolicilor ruşi din Petersburg a fost recunoscută de către autorităţi. În manifestul publicat în 1913, catolicii ruşi chemau la reunificarea Bisericilor Ortodoxă şi Catolică. În perioada

autorităţilor şi episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse. Au început să apară în ziare articole scrise la comandă, în scopul discreditării tânărului preot. El spunea despre sine: „Sunt preot greco-catolic din voinţa Sanctităţii Sale Papa de la Roma, care doreşte ca şi catolicii ruşi să-şi păstreze ritul propriu, acceptând doar dogmele crezului Bisericii Romano-Catolice, fără să fie necesar să renunţe la limba rusă”[41].

Părintele Ioan Hondru şi-a început activitatea în parohia din Ismail în 1908 şi a fost sub supravegherea poliţiei secrete pentru o lungă perioadă de timp[42]. Din 1909 el a fost administrator al parohiei romano-catolice Ismail[43].

În 1940, după stabilirea puterii sovietice în Basarabia, părintele Ioan a continuat să exercite responsabilităţile sale în comunitatea din Ismail. Din această cauză a fost acuzat de activitate antisovietică şi contrarevoluţionară. A fost arestat pe 10 iulie 1940, iar pe 3 iunie 1941, conform articolului 54-13 din Codul penal al URSS, a fost condamnat la opt ani de muncă în lagăr, fiind trimis în Gulag. Ce s-a întâmplat mai departe cu părintele Ioan Hondru nu ne este cunoscut[44].

3. RSSM. Închiderea bisericilor şi represiunile (1947-1987)

De la sfârşitul lunii august 1944, o dată cu reinstaurarea puterii sovietice, în RSSM a fost reluată transformarea socialistă. În republică a fost aprobat un nou sistem economic de stat, au fost naţionalizate proprietăţile private şi bisericeşti. Anii 1946-1947 în istoria acestui teritoriu sunt asociaţi cu tragedia foametei organizate, când oamenii îşi părăseau familiile, iar în unele localităţi au existat şi cazuri de canibalism[45].

Acestea au fost timpuri de profundă tensiune socială. Conducerea noii republici sovietice considera ca fiind prioritară „curăţirea republicii de toţi cei care împiedică construirea socialismului”. Pentru a accelera construirea noului sistem, erau aplicate diferite măsuri: suprimarea „culacilor” (chiaburilor) şi reprimarea lor în anii 1945-1948; expulzarea „culacilor” şi a altor „elemente nedorite” în anul 1949; deportarea forţată a credincioşilor

---

sovietică, soarta exarhului pr. L. Fedorov, a preoţilor şi laicilor din cadrul Bisericii Greco-Catolice din Rusia a fost una tragică. A se vedea: I. OSIPOVA, *В язвах своих сокрой меня*, Moscova 1996, 7-48.

[41] N. SAGANOVA, „Римско-Католическая Церковь…”, 49; AISR, fond. 821, m. 128, d. 597, f. 7, 8.

[42] AISR, fond. 821, m. 128, d. 597, f. 11-14.

[43] *Бессарабский календарь ежегодник на 1910 год* [*Calendarul anual basarabean pentru anul 1910*], 314.

[44] *Книга памяти. Мартиролог…*, 255.

[45] N. SAGANOVA, „Римско-Католическая Церковь…”, 59; *Голод в Молдове (1946-1947). Сборник документов* [*Foametea în Moldova (1946-1947). Colecţie de documente*], Chişinău 1993.

de diferite confesiuni[46]. Printre cei care împiedicau construirea socialismului erau considerați şi credincioşii catolici.

În 1945, în republică existau şapte parohii: Chişinău, Soroca, Bălți, Tighina, Orhei, Râbnița şi Raşcov. Parohiile din Chişinău, Bălți, Tighina şi Orhei, fondate în secolul al XIX-lea, nu-şi întrerupseseră niciodată activitatea din momentul fondării lor. În alte localități activau comunități şi grupuri de catolici care erau afiliate parohiilor existente. În câteva dintre ele au fost deschise şi capele catolice, şapte la număr. Patru dintre ele erau în satele Glodeni (într-o casă privată)[47], Stârcea (într-o casă privată)[48], Petropavlovka (Ion Creangă) din comuna Copăceni[49] şi Crețoaia[50]. În Bălți, Chişinău şi Râbnița, acestea erau în cimitir.

Începând cu 1947, în cadrul acțiunii de suprimare a minorității catolice, Consiliul pentru Cultele Religioase din cadrul Consiliului de Miniştri al URSS[51] şi conducerea de partid a RSS Moldoveneşti s-au axat pe distrugerea bisericilor şi a capelelor. Este greu de precizat numărul credincioşilor catolici din RSSM care au fost arestați în această perioadă şi au murit în închisori sau în exil. Sunt cunoscute doar câteva nume: Vaclav Ruținskii (n. 1887), preşedinte al Consiliului parohial din Soroca, contabil, împreună cu soția sa, Maria Ruținskii, profesoară de limbi străine la şcoala medie şi conducătoarea Casei Polone, care au fost exilați în regiunea Kurgansk în 1940[52].

Antonina Ivanovna Kuzminskaia (n. 1901), din Soroca, face parte dintre cei 20 de fondatori ai parohiei; ea a fost, de asemenea, deportată în regiunea Kurgansk. Fratele ei, Bronislav Ivanovici Kuzminskii (n. 1892)[53], împreună cu soția sa au fost deportați în aceeaşi regiune. Au fost trimişi în lagăre şi alți enoriaşi precum Victor Ivanovici Glembovskii[54], preşedintele Consiliului parohial din Bălți, familiile Cotilevici[55] şi Micloşevki; de asemenea, şi

---

[46] V. PASAT, *Трудные страницы истории Молдовы 1940-1950-е гг. Сборник документов* [*Pagini dificile din istoria Moldovei în anii 1940-1950. Colecție de documente*], Moscova 1994.

[47] ANRM, fond. 3305, m. 1, d. 38, f. 29-37.

[48] ANRM, fond. 3305, m. 1, d. 44, f. 21.

[49] ANRM, fond. 120, m. 1, d. 337, т. 2, f. 890

[50] În Crețoaia, după dimensiuni, clădirea capelei se considera biserică, sub protecția preotului din Tighina.

[51] Partidul Comunist conducea politica antireligioasă din țară, inclusiv în RSSM, prin crearea la Moscova, în 1944, a Consiliului privind Cultele Religioase din cadrul Consiliului de Miniştri al URSS şi prin împuterniciții săi. A se vedea: N. SAGANOVA, „Римско-Католическая Церковь…”, 58-146.

[52] *Cartea Memoriei*, III, Ştiința, Chişinău 2003, 384.

[53] *Cartea Memoriei*, III, 328

[54] ANRM, fond. 3305, m. 1, d. 41, f. 9.

[55] *Cartea Memoriei*, I, Ştiința, Chişinău 1999, 89.

enoriaşii din Glodeni Iosif R. Iaşinskii (n. 1890) şi soţia sa, Maria Iaşinskaia (n. 1890)[56], în casa cărora era improvizată capela. S-au aflat în regiunea Kurgansk, pentru diferite perioade de timp, şi membrii comunităţii catolice din satul Stârcea: Petru F. Poneatovskii (n. 1897), Emilia L. Boguţcaia (n. 1890), Carolina L. Cotilevici (n. 1896), Efrosinia I. (n. 1903) şi Anatol P. (n.1932) Poneatovskii, Emilia M. Prominskaia (n. 1903 sau 1909) cu fiica ei Maria, Tomaşevskii Emilia S. (n. 1896), Anton A. (n. 1924) şi Victoria A. (n. 1925)[57]. Au fost supuşi represaliilor şi enoriaşii din Grigorăuca, familiile Faustovski[58] şi Hvorostovski[59].

Temându-se de intensificarea activităţii spirituale în viaţa credincioşilor, autorităţile sovietice au interzis existenţa confraternităţilor, grupurilor de rugăciune, cercurilor educative, precum şi a fondurilor de ajutor reciproc ale diferitelor organizaţii de tineret. În 1949 s-au intensificat persecuţiile şi a fost emis ordinul de a dizolva grupurile Rozariului Viu. Autorităţile considerau că activitatea acestor grupuri nu trebuia considerată ca fiind un ritual religios şi, ca atare, nu intra sub incidenţa articolului 124 din Constituţia URSS[60], care prevedea respectarea libertăţii de conştiinţă. Astfel, sub masca legalităţii, continua persecutarea credincioşilor. Aceasta repeta metodele şi practicile Uniunii Ateilor pe teritoriul URSS din perioada interbelică şi recrea în totalitate atmosfera din anii 1920-1930[61].

În pofida rezistenţei credincioşilor, în perioada 1947-1963 a fost interzisă celebrarea liturghiilor în cele zece parohii şi în celelalte comunităţi care erau active până în anul 1944. Pe 10 ianuarie 1947, biserica parohială din Orhei a fost „oferită" de către autorităţi pentru a fi utilizată ca sală sportivă. În februarie 1948 au fost închise bisericile din satele Creţoaia şi Raşcov. Biserica din Creţoaia a fost distrusă, iar cea din Raşcov a fost pusă la dispoziţia colhozului local.

În 1947 au încetat să mai funcţioneze capelele din satele Stârcea şi Glodeni. 18 familii catolice din Glodeni, neprimind răspuns pozitiv la cererea de legalizare adresată autorităţilor locale, i-au scris chiar lui Stalin. Un astfel de curaj nu poate fi explicat altfel decât prin faptul că ei chiar credeau că li se va face dreptate şi că li se vor restitui capela şi bunurile

---

[56] *Cartea Memoriei*, II, Ştiinţa, Chişinău 2001, 328.

[57] *Cartea Memoriei*, II, 351

[58] În semn de respect deosebit faţă de familia Faustovski, la cererea credincioşilor, în 1990, consiliul sătesc a alocat pentru construirea bisericii catolice acelaşi lot de pământ care făcea parte din gospodăria lor până la venirea puterii sovietice.

[59] *Cartea Memoriei*, III, 312.

[60] ANRM, fond. 3305, m. 2c, d.5, f. 98-99.

[61] AOPO, fond. 49, m. 1, d. 852, f. 6-7; W. Rosowski, *Diecezja Kamieniecko-Podolska w latach 1917-1921*, 242; A. Nejnâi, *Comisarul diavolului*, Moscova 1993, 99.

acesteia[62]. Dar miracolul nu s-a produs. În aprilie 1949, credincioşilor din Râbniţa le-a fost refuzată legalizarea, spre sfârşitul anului următor capela de la cimitir a fost închisă, iar în 1960 a fost distrusă. Biserica din Tighina a fost închisă pe 4 ianuarie 1950. Pe 1 martie 1951, biserica din Soroca a încetat să funcţioneze, iar clădirea a fost preluată de autorităţile locale pentru folosirea ei în alte scopuri. Pe 22 februarie 1962 este desfiinţată parohia Bălţi, biserica fiind închisă. Pe 14 ianuarie 1963, autorităţile au luat decizia de a închide biserica din Chişinău şi de a o transfera spre utilizare şcolii alăturate. Credincioşii care nu erau de acord cu o asemenea situaţie au început să trimită scrisori către eşaloanele de sus ale puterii sovietice.

Deoarece părintelui Bronislav Hodanionok nu i-a fost acordată permisiunea de a se deplasa la Râbniţa, credincioşii din acest oraş i-au trimis în decembrie o scrisoare lui I. Stalin, solicitându-i ajutorul[63], dar nu au fost ascultaţi. Credincioşii din Bălţi nu au reuşit să obţină restabilirea legalităţii parohiei lor, cu toate demersurile pe care le-au făcut la Chişinău, la diferite ministere, trimiţând în acest scop chiar scrisori conducerii PCUS, inclusiv lui N. Hruşciov[64].

Doar credincioşii din Chişinău, după multe solicitări, urmând sfatul părintelui Bronislav, au trimis o delegaţie la Moscova, reuşind, în cele din urmă, să rămână în legalitate, deşi nu au obţinut să le fie restituită biserica. Totuşi, le-a fost dată spre folosire o altă biserică, mult mai mică, pe teritoriul cimitirului armeano-polonez[65]. Până în 1989 doar parohia Chişinău a activat legal, având un preot recunoscut de autorităţi.

Ca o consecinţă a acestei politici restrictive din partea autorităţilor Moldovei Sovietice, în toate localităţile unde existau credincioşi catolici au fost

---

[62] N. SAGANOVA, „Римско-Католическая Церковь…", 89-92. Două pagini scrise stăruitor cu cerneală, marcate cu data de 13 martie 1949. Această mărturie despre credinţă a fost semnată de 39 de catolici. Nu s-a reuşit descifrarea numelor tuturor familiilor, dar iată o parte dintre ele: Monastârskii P., Nejenskii, Mihailevskaia, Komarniţkii, Dubiţkii K., Buterskii E., Gurskii P., Voevuţkaia M. , Cotilevici K., , Belinskaia, Şevciuk K., Leviţkii I. şi alţii.

[63] N. SAGANOVA, „Римско-Католическая Церковь…", 92-96. Scrisoarea a fost semnată de membrii comisiei de audit A. I. Maslovskaia, S.F. Kojinskii, M. Kret, membrii comitetului bisericesc 1. Şapoval, 2. Knevskaia, 3. E. Pşemâţkaia, 4. Ţvicla, 5. Nonlalin, 6. Iakubovskaia, 7. Novac, 8. M. Kret, 9. Ţvingailo, 10. N. Knevskaia, 11. Savciuc, 12. Zavadţkaia, 13. Gluhani, 14. M. Iakubovskii, 15. Stefanov, 16. Şurcova, 17. Mâsliţkaia, 18. Karjinskaia, 19. Volkova, 20. Prokopov. ANRM, fond. 3305, m .1, d. 43, f. 10. Spre deosebire de textul scrisorii cu cerneală, semnăturile au fost făcute cu un creion simplu, ilizibil, lipsesc numele, de aceea posibil sunt greşeli la scrierea familiilor.

[64] N. SAGANOVA, „Римско-Католическая Церковь…", 105-116; ANRM, fond. 3305, m. 2, d. 46, f. 102-103.

[65] Arhiva Diecezei Romano-Catolice Chişinău. A se vedea înţelegerea despre transferul capelei armeneşti pentru parohia catolică din Chişinău.

înfiinţate comunităţi clandestine. În anii 1960-1970 autorităţile erau îngrijorate îndeosebi de activităţile comunităţilor neînregistrate. Conform datelor sovietice, „comunităţile închise sunt încă active şi destul de numeroase". În această perioadă în Bălţi erau 300 de persoane, în Râbniţa – peste 200 de persoane, în Tighina – 100 de persoane, Slobozia-Raşcov şi Creţoaia – câte 250 de persoane. Cei mai activi credincioşi veneau la biserica din Chişinău. În unele familii se ascultau ştirile şi slujbele catolice la Radio Vatican[66].

În condiţiile regimului sovietic, activitatea eroică a preoţilor care au activat la Chişinău a creat condiţii pentru păstrarea credinţei şi existenţa în continuare a unor comunităţi catolice clandestine.

4. Preoţii

În perioada sovietică, atunci când orice activitate a Bisericii Catolice a fost declarată ilegală, o particularitate specifică RSSM a fost aceea că, în toate perioadele, puterea a permis activitatea unui păstor, acesta fiind supus totuşi supravegherii organelor de Securitate. Preoţii aveau permisiunea de a activa doar în parohia Chişinău, iar vizitele în alte localităţi erau posibile numai cu permisiunea specială a împuternicitului, în baza unei cereri speciale din partea credincioşilor. Preotul putea obţine permisiunea de a merge la bolnav sau la cel pe moarte doar în baza unui document semnat de un medic. Prin urmare, de cele mai multe ori, preoţii mergeau fără permisiune.

Guvernul sovietic a încercat să schimbe statutul preoţilor catolici din conducători spirituali în „specialişti" pe probleme de cult. Clerul nu mai avea dreptul de a-şi exercita misiunea în conformitate cu prevederile canonice. Ei puteau doar să „răspundă nevoilor religioase ale cetăţenilor". Însă preoţii nu au acceptat niciodată această limitare ce era în contradicţie cu vocaţia şi sensul vieţii lor.

4.1. Părintele Nicolae Şciurek[67]

Părintele Nicolae Şciurek avea 65 de ani în 1940, când a rămas unicul responsabil pentru toate parohiile din noua Republică Sovietică Socialistă Moldovenească, reuşind ca prin minune să evite represaliile din partea autorităţilor sovietice. Părintele Nicolae Şciurek a rămas paroh de Chişinău până la sfârşitul vieţii sale. Părintele Stanislav Scudjic, care l-a vizitat în Chişinău în 1942, l-a numit „sfântul capelan polonez"[68] şi spunea că,

---

[66] AOPO, fond. 51, m. 31, d. 101, f. 86.

[67] N. Saganova, „Римско-Католическая Церковь…", 119-126.

[68] Părintele Stanislav Scudjic s-a născut pe 1 ianuarie 1901 la Cieszyn (Polonia), pe 14 august 1917 a intrat în Societatea lui Isus, fiind hirotonit preot la Lublin pe 22 aprilie 1930. Înainte de cel de-al Doilea Război Mondial a fost superior al iezuiţilor din Stanislav (azi

„din păcate, astăzi nu există nimeni care s-ar putea ocupa cu beatificarea acestei sfinţenii atât de profunde”[69].

Părintele Nicolae Şciurek s-a născut pe 6 decembrie 1875[70] la Odessa, într-o familie poloneză săracă şi evlavioasă. A rămas orfan de timpuriu. Din copilărie, Nicolae visa să devină preot şi, datorită unui om bogat şi binevoitor[71], care i-a plătit toţi anii de studii, a absolvit Seminarul Romano-Catolic din Saratov[72].

La început, a activat în mai multe parohii ale Diecezei de Tiraspol pe teritoriul Rusiei şi al Ucrainei[73], iar din 1914 episcopul Kessler l-a transferat în decanatul basarabean condus de Mons. Marcu Glaser.

Părintele Scudjic descrie anii dificili de copilărie şi adolescenţă ai părintelui Nicolae, care s-au reflectat asupra caracterului său, spunând că el radia o bunătate deosebită, era sincer şi responsabil, loial Mântuitorului.

Părintele Nicolae a oferit parohiilor din Basarabia şi RSS Moldovenească[74] 36 de ani de slujire impecabilă faţă de Dumnezeu şi de popor. Oriunde activa, una dintre preocupările sale cele mai importante a fost aceea de a ajuta copiii orfani. În oraşul Tighina, acest preot pios, pe lângă munca sa de păstor, a adunat în casa parohială 40 de orfani, asigurându-le întreţinerea şi educaţia. Om harnic şi plin de sacrificiu, părintele Nicolae reuşea să asigure cele necesare pentru orfanii săi prin donaţiile oamenilor înstăriţi

Ivano-Frankovsk). În timpul războiului s-a aflat în România, unde ajuta polonezii refugiaţi. În această perioadă a condus activitatea preoţilor polonezi care activau printre polonezii din România şi sudul Basarabiei. A fost de două ori în sudul Basarabiei, unde au fost relocaţi forţat locuitorii de pe teritoriile poloneze ocupate în locul coloniştilor germani trimişi în 1940 în Germania. În timpul vizitelor la locurile de reşedinţă ale acestor persoane, pentru a-i ajuta cu alimente şi medicamente, părintele Stanislav Scudjic s-a întâlnit la Chişinău cu părintele Nicolae Şciurek. După război, părintele Stanislav a lucrat în Austria, Franţa, Australia, Anglia şi Germania. Ultimii ani ai vieţii i-a trăit în Cracovia, unde a murit pe 26 martie 1980.

[69] S. Skudrzyk, *Wspomnienia wojenne* w *Polacy w Mołdowie mówią o sobie,* Lublin 1995, 218.

[70] Data zilei sale de naştere a fost indicată în ancheta completată pe 9.11.1945 de către părintele Nicolae Şciurek.

[71] Numele acestei persoane este necunoscut.

[72] S. Skudrzyk, *Wspomnienia wojenne* w *Polacy w Mołdowie mówią o sobie,* Lublin 1995, 216.

[73] Primul loc al slujirii sale în calitate de păstor în 1904 a fost parohia Zaporojie din Dieceza de Tiraspol. Deja în 1905 a fost transferat în parohia Tighina. Între anii 1907-1910, părintele Nicolae, prin decizia episcopului Iosif Kessler, a activat la Stavropol. În anii 1911-1912 i s-a ordonat să aibă grijă de alimentarea enoriaşilor din Ecaterinoslav (azi Krasnodar). Până în anul 1914 a slujit ca paroh la Stavropol.

[74] În 1916 a fost numit paroh de Orhei, unde a fost finalizată noua biserică, sub patronajul proprietarei pioase Cezarina Dolivo-Dobrovolskaia. Aici el a slujit până în 1922, când a fost transferat la parohia din Tighina, cu responsabilitatea de a avea grijă de enoriaşii din Orhei. În 1924, părintele Nicolae şi Mons. Marcu Glaser au celebrat ritualul de înmormântare a Cezarinei Dolivo-Dobrovolskaia.

din localitate, precum şi din colectele enoriaşilor săi, receptivi la soarta tristă a orfanilor. Un colonel al armatei poloneze, originar din Chişinău, Iozef Cocoşinski, a relatat detaliat despre aceasta în memoriile sale[75]. De numele acestui preot sfânt şi dinamic este legată şi construirea în 1924 a bisericii din satul Creţoaia. Când în perioada sovietică autorităţile au închis biserica, obiectele cele mai de preţ au fost duse de către enoriaşi la Chişinău părintelui Nicolae Şciurek[76].

După terminarea războiului, părintele Nicolae şi-a folosit anii de preoţie şi de experienţă de viaţă, înţelepciunea şi clarviziunea pentru a conferi mişcării catolice din republică o direcţie nouă. În ciuda interdicţiei stricte a autorităţilor de a vizita credincioşii din alte parohii, cu excepţia celor din Chişinău, părintele Nicolae Şciurek a rămas fidel datoriei sale de păstor. El se deplasa constant prin republică, încercând să viziteze toate parohiile şi zonele locuite de catolici, deşi nu era în condiţii de siguranţă.

Pe 15 noiembrie 1945 a trimis o scrisoare preşedintelui Consiliului pentru Cultele Religioase a Comisarilor URSS, în care a raportat că în republică activează şapte parohii: Chişinău, Soroca, Bălţi, Tighina, Orhei, Râbniţa, Raşcov, şi a solicitat permisiunea de a fi părintele spiritual al tuturor credincioşilor, nu doar al celor din Chişinău[77]. Scrisoarea a avut efect şi a dus, pentru o scurtă perioadă de timp, la legalizarea unor parohii.

În acest moment critic a fost dezvăluită o altă latură a darului său pastoral. El a slujit ca un păstor preocupat cu adevărat de viitorul Bisericii şi de bunăstarea sufletelor. Părintele Nicolae căuta mereu posibilitatea de a invita noi preoţi în RSSM, menţinând contacte cu preoţi din alte regiuni ale URSS. În 1947, apreciind că pentru a menţine o viaţă normală bisericească nu poate acţiona izolat[78], părintele Şciurek a considerat că este necesar ca toate parohiile şi comunităţile catolice din RSSM să fie puse în subordinea unuia dintre cei mai puternici şi influenţi episcopi din Uniunea Sovietică, arhiepiscopul din Letonia, Antoniu Spiringovici. În acest scop, în 1947 s-a adresat autorităţilor moldoveneşti[79] cu propunerea de a transfera catolicii

---

[75] I. Eskina, „По следам предшественников" [„Pe urmele înaintaşilor"], *Добрый Совет* [*Bunul Sfat*], Chişinău 2004, nr. 2/IV (38), 21-22.

[76] Ciorna scrisorii părintelui Nicolae Şciurek din 15 noiembrie 1945, adresată preşedintelui Consiliului privind Religiile din cadrul SNK al URSS, este păstrată la Arhiva Diecezei Romano-Catolice de Chişinău.

[77] Conexiunea parohiilor de pe malul drept al râului Nistru cu Dieceza Romano-Catolică de Iaşi a fost întreruptă, iar parohiile de pe malul stâng care formal erau asociate Eparhiei de Kameneţ, practic, de asemenea, nu beneficiau de asistenţa unui episcop.

[78] ANRM, fond. 3305, m. 2c, d. 2, f. 111-112.

[79] ANRM, fond. 3305, m. 2c, d. 4, f. 65. Raportul informaţional despre activitatea Consiliului pentru Problemele Religioase în cadrul SM URSS, pentru RSS Moldovenească, în primul trimestru al anului 1948.

din RSS Moldovenească sub jurisdicția arhiepiscopului Antoniu Spiringovici. În mod providențial, propunerea sa a fost luată în considerare, însă mai târziu. Abia începând cu anul 1974, în parohia Chişinău au început să activeze preoţi trimişi de către arhiepiscopul de Riga.

Activitatea părintelui Şciurek, ca un avocat al Bisericii persecutate, s-a axat pe păstrarea parohiilor şi a comunităților şi s-a manifestat în pregătirea şi înregistrarea acestora. În 1945 a devenit clar că parohiile înregistrate oficial de către autoritățile sovietice vor avea o libertate relativă în celebrarea slujbelor religioase, iar cele neînregistrate, inclusiv grupurile religioase, vor fi persecutate. Din acest motiv, părintele Nicolae a fost nevoit să accepte condițiile propuse de autoritățile sovietice cu privire la înregistrarea parohiilor. Tactica relațiilor paşnice cu autoritățile a permis legalizarea activităților în patru parohii, iar în toate celelalte credincioşii au fost organizați de către părintele Şciurek astfel încât ei să se poată descurca singuri. Ei organizau rugăciunile comune şi, în caz de necesitate, îl chemau pe părintele Nicolae.

În timpul vizitelor sale, părintele Nicolae Şciurek spovedea zile de-a rândul, celebra sfânta Liturghie, ținea predici şi administra sfintele sacramente. Vorbindu-le oamenilor despre schimbările politice, le dădea sfaturi, îi instruia cum trebuie organizate rugăciunile în biserici şi capele în absența lui, cum să păstreze lăcaşurile lor sfinte.

Trebuie remarcate eforturile sale pentru înregistrarea comunităților din localitățile Raşcov şi Crețoaia în anul 1947. Credincioşii din aceste sate, fiind speriați de autorități, au renunțat să mai insiste şi să ceară autorităților legalizarea lor. Părintele a încercat să-i convingă, dar nu a reuşit, numind actul lor un comportament „inconştient” care pune mai presus partea materială de cea spirituală. În lupta contra sistemului ateist, această cedare din partea credincioşilor săi a fost o înfrângere grea pentru părintele Şciurek, pe atunci în vârstă de 73 de ani.

În ciuda tuturor interdicțiilor, părintele Nicolae a continuat să aibă grijă şi de credincioşii din afara Chişinăului. Acest lucru este confirmat şi de documente. În 1948 părintele Nicolae a primit ordin de la împuternicit să nu mai viziteze credincioşii şi să nu mai celebreze serviciile religioase în comunitățile neînregistrate din satele Crețoaia şi Raşcov[80].

Pe 6 iunie 1948, catolicii din Moldova au rămas orfani: părintele Nicolae a murit pe neaşteptate, pe stradă, în timp ce se întorcea de la un bolnav. Serviciul de înmormântare a păstorului iubit a avut loc în biserica din Chişinău, fiind celebrat de către părintele Francisc Krajewski din parohia Cernăuți.

---

[80] T. Gaidamovici, „Не забыт” [„Nu sunt uitat”], *Bunul Sfat*, Chişinău 2003, număr jubiliar, 19.

În semn de preţuire, credincioşii şi-au înmormântat păstorul în curtea bisericii, chiar lângă sfântul lăcaş. La începutul anilor 1960, când autorităţile au închis biserica, rămăşiţele părintelui au fost reînhumate în cimitirul armenesc[81].

Atunci când credincioşii din Moldova au rămas fără păstor, a apărut riscul de a fi privaţi de legalizarea parohiilor înregistrate, dacă nu vor găsi un preot în termen de trei luni. Comisarul a convocat reprezentanţii parohiilor şi i-a avertizat că fără un preot toate bisericile vor fi închise, iar comunitatea dizolvată[82].

Înspăimântaţi de avertizarea comisarului şi simţind că părintele F. Krajewski nu va putea să le asigure şi lor asistenţa spirituală, credincioşii din Chişinău au decis să caute singuri un preot. Dar toţi preoţii care au rămas pe teritoriul URSS erau controlaţi de KGB[83]. Credincioşii din Chişinău l-au invitat pe pr. Cazimir Lendzion, un călugăr din Congregaţia Redemptioniştilor din Lviv (Ucraina). Acesta şi-a început activitatea în octombrie 1948, dar deja în ianuarie 1949 a fost lipsit de dreptul de a păstori parohia Chişinău. La ordinul organelor de securitate ale republicii, care probabil primiseră din Ucraina informaţia că nu ar fi „de încredere”, părintele Cazimir Lendzion a trebuit să părăsească Chişinăul[84].

Părintele Cazimir a fost arestat şi pe 19 august 1952 a fost condamnat, în conformitate cu articolul 58-10, de la 2 la 10 ani de muncă, cu privarea de drepturi pentru o perioadă de 5 ani. A fost trimis la Usolilag (Solikamsk). În 1956 a fost eliberat şi a revenit la Sambor, de unde, în 1958, a plecat în Polonia, slujind la Glogova, apoi la Gdynia, unde, în 1988, şi-a celebrat jubileul de aur al preoţiei[85]. Din acelaşi motiv, nu a reuşit să înceapă serviciul religios în Chişinău nici părintele Ioan Busik, originar din regiunea Cernăuţi.

---

[81] ANRM, fond. 3305, m. 2c, d. 4, f. 79-80.

[82] Acest lucru este demonstrat de reamintirea trimisă de la Moscova responsabilului cu cultele din Chişinău, în legătură cu absenţa unui preot catolic în Chişinău. Se comunica despre necesitatea de a testa pe deplin loialitatea lui înainte de a emite un nou certificat de înregistrare şi numai după autorizarea de către Consiliu să se ia decizia cu privire la numirea sa în parohie.

[83] N. SAGANOVA, „Римско-Католическая Церковь…”, 128-129; ANRM, fond. 3305 m. 1, d. 41, f. 42-44.

[84] *Книга памяти. Мартиролог…*, 354.

[85] N. SAGANOVA, „Римско-Католическая Церковь…”, 130-142.

4.2. Părintele Bronislav Hodanenok[86]

Începând cu data de 15 august 1949, 24 de ani de slujire preoţească ai părintelui Bronislav Hodanenok[87] au fost petrecuţi în Moldova Sovietică, departe de locurile natale, departe de Polonia şi de fraţii salezieni. Prietenii şi contemporanii săi l-au numit „ambasador în Moldova”, „pâinea cea de toate zilele pentru credincioşii săi”. Pentru fidelitatea faţă de Cristos care l-a chemat, istoricii contemporani ai Bisericii îl numesc „preotul-erou”[88]. Adăugăm la aceasta şi păstrător al credinţei. În perioada anihilării structurilor ecleziastice, în condiţiile urii deschise a ateilor şi ale persecuţiei credincioşilor, el a fost cel care i-a unit pe cei mai tari şi îi întărea în credinţă.

Realitatea sovietică, cu ideologia ei atee, l-a impus pe părintele Bronislav să-şi schimbe naţionalitatea şi să treacă sub tăcere multe lucruri atunci când completa autobiografiile oficiale şi în cadrul anchetelor[89]. O atenţie deosebită era acordată de către organele de Securitate descoperirii preoţilor-călugări şi preoţilor de origine poloneză, activitatea cărora era considerată ca una antinaţională. Vocaţia sa şi deviza „A-i salva pe alţii şi pe sine”, despre care a scris în cererea sa de a fi admis la Ordinele sacre[90], părintele Bronislav le-a descoperit de timpuriu şi le-a rămas fidel până la sfârşit. De aceea a şi rămas în URSS, pentru a oferi hrană spirituală credincioşilor, şi nu a plecat în Polonia împreună cu confraţii din congregaţie.

Pe 31 octombrie 1949, autorităţile i-au emis părintelui Bronislav Hodanenok, preot salezian de origine poloneză, născut pe actualul teritoriul al Bielorusiei, un certificat prin care i se permitea oficial să slujească în parohia Chişinău, certificat ce era valabil numai pentru un an, pe care era obligat să şi-l prelungească anual. Astfel, soarta credincioşilor depindea de decizia împuternicitului. Refuzul acestuia de a prelungi certificatul putea

---

[86] Părintele Bronislav Hodanenok s-a născut pe 17 noiembrie 1910 în localitatea Premeany din regiunea Ghermanovici, gubernia Vilensk. Părinţii săi, Bernard Kazimirovici Hodanenok şi Iozefa Kazimirovna (născută Rogovaia), erau ţărani şi dispuneau de şapte ari de pământ. Familia era numeroasă. Mezinul familiei, Cazimir Hodanenok, chemat la arme în Armata Roşie în anul 1940, a murit pe front în anul următor, în lupta de sub Opocik, regiunea Kalinin. Unul dintre fraţi, împreună cu familia, după încheierea războiului, s-a transferat în Polonia. De familia sa rămasă în URSS părintele Bronislav se îngrijea singur. Mama, fratele, nepoata şi alte rude au fost aduse la Chişinău.

[87] W. ŹUREK, *Jeńcy na wolności. Salezjanie na terenach byłego ZSRR po II wojnie światowej*, Kraków 1998, 33, 39, 48.

[88] În Arhiva Diecezei Romano-Catolice de Chişinău se păstrează două exemplare ale autobiografiei părintelui Bronislav Hodanenok, scrise pe 2 septembrie 1949 şi 18 august 1969, precum şi anchetele completate pe 3 august 1949, 31 octombrie 1949 şi 18 iunie 1968. Toate documentele sunt semnate de către părintele Bronislav.

[89] W. ŹUREK, *Jeńcy na wolności. Salezjanie na terenach byłego ZSRR po II wojnie światowej*, 39.

[90] ANRM, fond. 3305, m. 2c, d. 7, f. 136-137.

atrage după sine diferite neplăceri de ordin personal, inclusiv condamnarea şi trimiterea sa în lagăr.

La fel ca şi ceilalţi preoţi din URSS, părintele Bronislav, în pofida faptului că era cetăţean al ţării, nu avea, de fapt, drepturi depline. Neavând dreptul să se ocupe şi de credincioşii din alte parohii, conform legii sovietice cu privire la culte, el nu putea să se deplaseze liber pe teritoriul ţării, nici măcar în interes personal, decât cu permisiunea împuternicitului. Orice plecare a sa, acasă sau în vizită la alţi preoţi, era strict controlată de către organele Securităţii de stat[91]. Orice activitate a părintelui Bronislav era ţinută sub observaţie.

După repetate şi insistente rugăminţi ale părintelui Bronislav, în anul 1950, împuternicitul i-a permis o deplasare la Bălţi pentru câteva zile. În acest timp, în afară de înmormântări, pr. Bronislav a botezat 15 şi a spovedit mai mult de o mie persoane[92].

În toamna anului 1950, în timpul celei de-a doua vizite la Bălţi, la biserică au venit pentru a se spovedi şi împărtăşi mai mult de două mii de credincioşi[93]. Acest fapt arată că preotul îşi organiza activitatea prin intermediul animatorilor comunităţilor şi parohiilor din raioanele din nord ale republicii.

În această perioadă, părintele Hodanenok încă mai este destul de sincer în discuţiile sale cu împuternicitul. El, de exemplu, îşi expune atent părerea despre necesitatea stabilirii unei legături cu o episcopie catolică şi subordonării parohiilor moldoveneşti faţă de aceasta[94]. O asemenea afirmaţie nu a putut să nu-l sperie pe împuternicit, care avea cu totul alte planuri, şi anume închiderea tuturor bisericilor catolice din republică. Din acest motiv, părintelui Bronislav i-a fost interzis să părăsească Chişinăul.

Drept urmare, părintele Bronislav şi-a schimbat comportamentul. Educat, politicos şi foarte tacticos după caracter, el a devenit mai atent în acţiuni şi mai puţin deschis în discuţii. Cererile sale adresate împuternicitului erau însoţite de acum de numeroasele cereri ce veneau din partea credincioşilor din Soroca, Bălţi, Râbniţa, Raşcov, Tighina şi alte localităţi. De obicei, la aceste cereri el primea dreptul de a se deplasa, însă era obligat să se rezume numai la cazurile pentru care a fost chemat şi pentru care a primit aprobare. În unele cazuri era necesară prezentarea certificatului medical care atesta starea gravă a sănătăţii persoanei care cerea vizita preotului[95].

---

[91] ANRM, fond. 3305, m. 2c, d. 6, f. 14-15.
[92] ANRM, fond. 3305, m. 2c, d. 8, f. 191.
[93] ANRM, fond. 3305, m. 2c, d. 6, f. 15.
[94] ANRM, fond. 3305, m. 2c, d. 7, f. 90; documentul datează din 16 octombrie 1951.
[95] W. Żurek, *Jeńcy na wolności. Salezjanie na terenach byłego ZSRR po II wojnie światowej*, 50.

Părintele Bronislav era nevoit să viziteze credincioşii din alte localităţi folosind diferite mijloace de transport, inclusiv o motocicletă procurată anume în acest scop. Cu timpul, părintele a elaborat diferite reguli pentru vizitele sale, pentru ca toţi oamenii să ştie dinainte cum trebuie să procedeze. De exemplu, în aceeaşi zi părintele reuşea să facă o înmormântare, să boteze şi să cunune. Celebra Liturghia în casa unui enoriaş, spovedea, primea examenul celor care doreau să se cunune şi se întâlnea cu copiii care se pregăteau pentru prima Sfântă Împărtăşanie.

Părintele Stanislav Toporek, un preot din Lituania, prieten vechi al părintelui Bronislav, i-a caracterizat activitatea de păstor al sufletelor prin cuvintele: „Dacă nu puteţi veni voi la mine, voi merge eu la voi". Când îl vizita pe prietenul său, pr. Stanislav mergea la credincioşi împreună cu el fără permisiunea împuternicitului. El a şi descris una dintre aceste vizite.

> Am mers la o bolnavă într-un sat la 120 km de capitală. După sosire, am aşteptat vreo câteva ore până oamenii s-au întors de la câmp. Apoi, am început să spovedim; împreună am spovedit 22 de oameni. La sfârşit, pr. Bronislav a celebrat sfânta Liturghie. A slujit pentru toţi: catolici şi ortodocşi, nemţi, moldoveni şi polonezi. Aceasta era o muncă de misionar după exemplul Apostolului Paul...

În relaţiile sale cu autorităţile era foarte atent şi acest fapt i-a permis să lucreze aici atât de mult timp[96].

În timpul activităţii părintelui Bronislav în Moldova, autorităţile şi-au continuat politica de închidere a bisericilor catolice. La sfârşitul anilor '50 şi în anii '60, noul lider al URSS, N. Hruşciov, dorea „să facă ordine" în activitatea organizaţiilor religioase, care încetineau, după părerea sa, înaintarea poporului spre comunism. În aprilie 1962 a fost închisă şi sigilată biserica din Bălţi. În pofida numeroaselor petiţii, vizite la Chişinău, audienţe la cabinetele miniştrilor şi a scrisorii către N. Hruşciov, nu s-a reuşit anularea hotărârii cu privire la închiderea bisericii. Pe 14 ianuarie 1963 au fost adoptate hotărârea închiderii bisericii din Chişinău şi trecerea ei în inventarul şcolii vecine, construită pe locul clădirii casei parohiale care fusese distrusă. Părintele Bronislav i-a sfătuit pe credincioşi să plece la Moscova după dreptate, şi astfel, trei delegaţi, Sigismund Rudniţkii, Ştefan Ponceak şi Teofillia Moniţkaia, au reuşit să obţină păstrarea parohiei şi alocarea altei clădiri pentru celebrarea liturghiilor.

Un control deosebit de sever se făcea asupra modului în care erau educaţi copiii şi tinerii. Legile sovietice interziceau organizarea de grupuri şi cercuri cu caracter religios, precum şi liturghiile speciale pentru copii şi tineri. Era, de asemenea, interzisă crearea uniunilor literare, sportive şi de alte tipuri – excursii, biblioteci şi săli de lectură pentru tineri. În anul 1950

---

[96] W. Żurek, *Jeńcy na wolności. Salezjanie na terenach byłego ZSRR po II wojnie światowej*, 50.

părintele Bronislav a pregătit un grup de copii pentru prima Sfântă Împărtăşanie, ceea ce a atras atenţia împuternicitului[97], care a dat indicaţii severe de a nu se mai permite copiilor să fie învăţaţi şi pregătiţi de către preot.

În această perioadă era categoric interzisă frecventarea bisericii. Împuternicitul Sovietului pentru problemele cultelor, lucrătorii Sovietelor locale de deputaţi ai muncitorilor, activiştii de partid şi comsomoliştii informau conducerea şcolilor despre frecventarea bisericii de către copii şi adolescenţi. Şcolilor le erau transmise liste cu elevii care cântau în cor sau care participau la liturghii în calitate de ministranţi sau adorante. Uneori chiar profesorii veneau la biserică pentru a-i „căuta" pe elevi[98]. În şcoli, pentru propaganda atee individuală, era ţinută evidenţa familiilor religioase. Sarcina de bază a colectivului pedagogic consta în neutralizarea influenţei familiilor religioase asupra educaţiei copiilor din aceste familii şi a celor din familiile necredincioase.

În vara anului 1958, în ajunul sărbătorii Trupul şi Sângele Domnului, părintele Bronislav a spovedit la Bălţi 70 de copii care primeau în ziua următoare Sfânta Împărtăşanie. În urma acestei sărbători, autorităţile l-au acuzat pe preot de încălcarea legislaţiei cu privire la culte. În afară de necesitatea achitării unei amenzi, părintelui Bronislav i-a fost din nou interzis să viziteze alte oraşe. Cel mai des, preotul era acuzat că ar forţa părinţii să-i aducă pe copii şi adolescenţi la biserică, că îi atrage să participe la serviciul de ministranţi şi corişti, că îi obligă să înveţe rugăciuni şi să studieze catehismul. În pofida acestui fapt, părintele Bronislav nu a încetat să lucreze cu tinerii săi credincioşi. Ei se adunau în secret în grupuri mici în casele credincioşilor sau în alte locuri, autorităţile nereuşind întotdeauna să controleze această activitate. În unele regiuni copiii erau pregătiţi şi de părinţi sub îndrumarea părintelui Bronislav[99].

E posibil ca, în această slujire asiduă, dificilă şi plină de sacrificii, părintele Bronislav să fi căzut uneori pradă dezamăgirilor, însă nu s-a oprit niciodată. Când îi era greu încerca să găsească ajutor la confraţii săi preoţi sau se înconjura cu persoane din rândul enoriaşilor care îl ajutau. „Părintele Bronislav era preot prin chemarea lui Dumnezeu, oamenii, pur şi simplu, se lipeau de el. El se afla întotdeauna printre oamenii pe care îi iubea foarte mult" – spune enoriaşa Magdalena Miotla.

Părintele Bronislav era un om învăţat şi talentat, cu o gamă largă de preocupări îndreptate predominant spre perfecţionarea slujirii lui Dumnezeu

---

[97] ANRM, fond. 3305, m. 2c, d. 5, f. 29.

[98] *О задачах по усилению контроля за соблюдением законодательства о культах в свете решений июньского пленума ЦК КПСС* [*Cu privire la sarcinile pentru intensificarea controlului asupra respectării legislaţiei cultelor în lumina deciziilor şedinţei din iunie a CC al PCUS*], Moscova 1963, 26.

[99] ANRM, fond. 3305, m. 2c, d. 7, f. 51-52.

şi sufletelor. Era pasionat de muzică şi depunea un efort considerabil pentru ca sunetul solemn al orgii şi cântarea corului să înfrumuseţeze slujbele din biserică. Colecţia de partituri muzicale în limba latină şi germană care erau folosite la sfintele Liturghii în acea perioadă se păstrează parţial până în ziua de azi. El însuşi selecta şi invita organiştii. În diferite perioade, la biserica din Chişinău au activat ca organişti Irena Verşilovskaia (1955-1957) şi Vaclav Ciatîrnovskii (din 1957) din Lituania, Teofilia Moniţkaia din Moldova (din 1965).

Părintele era interesat de sculptură şi a învăţat arta plastică a formelor mici. Din amintirile enoriaşilor din Chişinău este cunoscut faptul că la Crăciun se construia un mic presepiu ale cărui figuri erau turnate din gips şi pictate personal de către părintele Bronislav. În rarele momente când avea timp liber, se ocupa cu repararea ceasurilor vechi[100], îi plăcea să meşterească şi să-şi repare singur motocicleta. Fiind pasionat de artă, picta uneori tablouri cu subiecte religioase. Unul dintre ele, de dimensiuni mari – „Isus în mormânt" –, este expus anual în biserică în Vinerea Patimilor[101].

Este important de menţionat aici munca depusă de părintele Bronislav la scrierea istoriei parohiei Chişinău. Un mic număr de manuscrise ne permit să presupunem că în lucrarea sa, scrisă în limba polonă, pr. Bronislav utiliza materiale care se păstrau în arhiva dispărută a parohiei Chişinău[102].

Părintele Bronislav a trăit o viaţă fructuoasă, plină de suferinţe, dar şi de bucurii. Munca neobosită şi grea, plecările şi vizitele permanente, încordarea nervoasă au avut ca rezultat o boală gravă: cancer. El şi-a încheiat drumul pământesc pe 25 noiembrie 1973, la ora 1 noaptea, în sărbătoarea lui Cristos, Regele Universului. Cel care l-a spovedit înainte de moarte a fost prietenul şi confratele său de congregaţie, preotul salezian din Odessa, părintele Tadeusz Hoppe, care i-a organizat şi înmormântarea, fiind ajutat de credincioşii parohiei Chişinău. Părintele Bronislav a plecat la Dumnezeu la vârsta de 63 de ani, când a împlinit 41 de ani de călugărie şi 32 de ani de preoţie.

4.3. Părintele Vladislav Zavalniuc

Pe la mijlocul anilor '70, lupta credincioşilor din Moldova pentru drepturile lor la exercitarea liberă a cultului s-a intensificat semnificativ. E necesar de menţionat aici că în aceşti ani a crescut mişcarea disidenţilor în URSS, inclusiv în rândurile catolicilor. În lupta pentru drepturile credincioşilor, tonul era dat de către Lituania.

---

[100] Din amintirile Ianinei Poncek şi Alfredei Hodanenok, nepoatele părintelui Bronislav.

[101] Din amintirile Ianinei Poncek, înregistrate de către autor.

[102] Arhiva parohiei Chişinău a fost pierdută după distrugerea bisericii din Chişinău de către cei care învăţau la şcoala de alături, construită în 1963 pe locul casei parohiale demolate.

Prin venirea la parohia Chişinău a tânărului şi curajosului preot Vladislav Zavalniuc (1974-1979), de naţionalitate polonă, originar din Ucraina, a început şi în Moldova o puternică mişcare de reînviorare a credinţei, care a entuziasmat tineretul şi a făcut să crească numărul credincioşilor.

Părintele Zavalniuc a reuşit în scurt timp să-i unească strâns pe credincioşi în jurul său şi i-a convins prin propriul exemplu că trebuie să lupte pentru drepturile lor. Biserica a existat întotdeauna în sufletele credincioşilor, dar acum a venit timpul când ea trebuia să iasă în societate. Catolicii din Moldova au început să se împotrivească cu mult curaj regimului comunist.

Determinarea păstorului, dorinţa de a ajuta pe fiecare, de a deschide fiecăruia calea spre mântuire, îi făcea pe credincioşi să-şi aducă tot mai des copiii la biserică, să nu se teamă de pedepse. Părintele Vladislav a unit în jurul său tineretul, ceea ce a contribuit la creşterea numărului tinerilor. Trebuie să menţionăm că aceştia erau cei care au fost botezaţi în copilărie de către pr. Bronislav. După cum îşi aminteşte credincioasa Anelia Obreja din Stăuceni, „părintele Vladislav ni l-a descoperit pe Dumnezeu care ne iubeşte pe fiecare. Când s-a organizat serviciul adorantelor, am simţit mai mult apropierea de Dumnezeu, am înţeles că Dumnezeu se descoperea tuturor, nu numai tineretului, ci şi celorlalţi din jur”.

El organiza, fără frică de autorităţi, vizite la parohiile din Ucraina cu ocazia sărbătorilor religioase. Invita în Moldova preoţi din Ucraina şi Ţările Baltice, printre care păstori cu experienţă care au trecut prin lagăre şi exil. Aceştia veneau ascunzându-se de autorităţi, dat fiind faptul că şi acest lucru era interzis, şi inspirau cu predicile lor nu doar la păstrarea credinţei în Dumnezeu, ci convingeau că ei nu sunt „întunecaţi, cu viziuni retrograde, cu rămăşiţe burgheze”, cum trâmbiţa propaganda sovietică, ci sunt cetăţeni ai împărăţiei lui Dumnezeu. Prin urmare, nu trebuie să se teamă şi să-şi ascundă apartenenţa la Biserica Catolică.

În multe locuri părintele Vladislav crea grupuri de tineri cateheţi, grupuri de studiere a limbii polone, de pregătire a ministranţilor şi adorantelor. Trebuie să menţionăm că, din punctul de vedere al legislaţiei sovietice, pentru asemenea încălcări ale legii cu privire la culte, în anii ’40-’50 autorităţile trimiteau în Gulag, în anii ’60 privau de dreptul de a sluji legal, adică retrăgeau „certificatul” de înregistrare.

În această perioadă, enoriaşii din satul Slobozia-Raşcov au cerut de mai multe ori autorităţilor ori să le dea biserica din localitatea vecină, Raşcov, pentru celebrarea liturghiilor, ori să li se permită să construiască o biserică în sat. Întrucât nu au primit nici un răspuns, şi-au înălţat fără aprobare un lăcaş sfânt. Construcţia se desfăşura sub conducerea părintelui

Vladislav[103]. Din păcate, această biserică a fost distrusă în mod barbar cu buldozerele de către forțele armate. Mai mulți credincioşi au fost reținuți, iar trei dintre ei au fost judecați şi condamnați[104]. Cu toate acestea, părintele Vladislav a reuşit să-i țină uniți pe credincioşi şi le-a oferit sprijinul său spiritual.

Vestea demolării bisericii a ajuns curând la toți catolicii din Moldova. Acest fapt, în mod paradoxal, le-a dat tuturor mult curaj. Nemulțumindu-se doar cu vizitele periodice ale părintelui Vladislav, credincioşii din satul Ivanovka, raionul Râbnița, s-au adresat autorităților de nenumărate ori cu rugămintea de a permite celebrarea regulată a slujbelor. Ca răspuns, sovietul sătesc a luat hotărârea de a nu-i permite părintelui Vladislav să intre pe teritoriul satului.

Părintele V. Zavalniuc nu s-a descurajat, aducându-şi ajutoare noi. În 1975 a chemat din Lituania surorile Congregației Surorilor lui Isus Euharisticul, Gemma şi Aloisa, care au organizat la Chişinău şi în alte localități grupuri de catehizare a copiilor şi tinerilor. Tot atunci, surorile au găsit în Moldova şi discipole. Actualmente, această congregație este recunoscută de către autoritățile Moldovei, călugărițele activând într-o casă de copii din Chişinău, ocupându-se şi cu catehizarea[105]. În 1977-1978, chemării părintelui Bronislav i-au răspuns surorile Congregației Sfântului Cazimir, tot din Lituania, care s-au stabilit la Bălți şi activau în secret şi în satele Petropavlovca, Stârcea, Grigorăuca, Raşcov şi în oraşul Râbnița.

Activitatea părintelui Vladislav era în atenția KGB, a miliției, a miliției rutiere, iar predicile sale, în special în Chişinău, erau interceptate regulat şi analizate de către personalul diviziei de ateism a Academiei de Ştiințe a RSSM şi de către activişti din alte organizații ateiste. La liturghiile duminicale din capela cimitirului veneau atât de mulți oameni, încât uneori nu încăpeau nici în interior, nici în curte. Împuternicitul le-a interzis catolicilor care nu locuiesc în Chişinău să vină la biserică, motivând că acea capelă este mică. Părintele paroh a reacționat la această interdicție printr-un protest[106].

Credincioşii au venit în apărarea păstorului lor. În grupuri de la trei până la 15 persoane, ei mergeau în mod repetat pe la diverse organizații

[103] După un proiect analog a fost ridicată biserica din apropiere de Bar (Ucraina), unde slujea pe atunci prietenul părintelui Vladislav, părintele Bronislav Bernadskii, azi episcop de Odessa şi Simferopol. Din amintirile episcopului Bronislav Bernadskii, înregistrate de către N. Saganova în 2008.

[104] Iu. Pogrebnaia, „Религиозная жизнь села Слобозия-Рашков Каменского района. 1917-1979 гг." [„Viața religioasă a satului Slobozia-Raşcov din regiunea Kameneț. 1917-1979"], *Analecta catholica*, III, Chişinău 2008, 272-274.

[105] A. Margoşena, *Путь к служению Господу*. Воспоминания записанные Н.Сагановой в 2008 г [*Calea spre slujirea Domnului*. Amintiri înregistrate de N. Saganova în anul 2008].

[106] Iu. Pogrebnaia, *Религиозная жизнь села Слобозия-Рашков…*, 274.

guvernamentale, solicitând să fie stopată persecutarea preotului. Despre persecutarea catolicilor în Moldova se vorbea la posturile de radio „Vocea Americii", „Radio Vatican", „Europa Liberă", „Deutsche Welle". În presa occidentală erau publicate materiale care reflectau situația credincioşilor catolici[107].

Autoritățile de la Chişinău au informat în mod repetat Consiliul pentru Religii din cadrul Consiliului de Miniştri al URSS despre activitățile pr. Vladislav Zavalniuk. Numai în anul 1977 ei au solicitat de două ori ca acesta să fie scos în afara legii şi, în cele din urmă, în 1979, părintele V. Zavalniuk a fost expulzat din Moldova. Este semnificativă fraza din una dintre notele sale explicative: „... am mers şi voi merge să spovedesc bolnavii şi să satisfac nevoile lor spirituale. Dacă îmi luați permisul, voi pleca la Riga şi las oamenii să vă enerveze, ca să le dați un alt preot. Dar orice alt preot va proceda la fel ca şi mine".

În ciuda distrugerii barbare a bisericii construite de către credincioşii din Slobozia-Raşcov, a condamnării ziditorilor şi a expulzării din republică a pr. V. Zavalniuk, zelul în rândul credincioşilor catolici nu a scăzut. Numai amenințarea cu închiderea unicei parohii care activa legal în Chişinău a forțat credincioşii să schimbe strategia de luptă cu autoritățile sovietice, sub conducerea preotului nou-sosit de la Riga, pr. Cazimir Sosnovskii. O dată cu începutul fenomenului de „perestroika", situația catolicilor în Moldova a început să se îmbunătățească.

În concluzie vreau să spun că secolul al XX-lea a dat Bisericii numeroşi martiri pentru credință, episcopi, preoți şi laici; ei toți sunt slujitorii lui Dumnezeu şi noi încercăm să ne asigurăm că mărturia credinței lor nu se va pierde în Biserica noastră.

---

[107] Iu. POGREBNAIA, *Религиозная жизнь села Слобозия-Рашков*..., 274.

MARTIRIUL CATOLICILOR DIN BULGARIA ÎN TIMPUL SOCIALISMULUI

Rezistenţa dificilă

Mons. Stefano MONOLOV
Sofia, Bulgaria

Au existat odată martiri creştini ucişi din ură pentru credinţă. Au existat odată şi mai există încă, chiar dacă nu au fost niciodată atât de mulţi ca în ultimele decenii; printre marile adevăruri trecute sub tăcere în cărţi, mass-media, reviste este şi cel relativ la persecuţia creştinilor în secolul al XX-lea.

Toţi cunosc persecuţiile suferite de Biserică în primele trei secole ale erei creştine, însă puţini ştiu despre atâtea milioane de martiri creştini ucişi de către regimurile totalitariste doar în secolul al XX-lea.

La douăzeci de ani de la căderea Zidului Berlinului, există cifre importante, însă date uitării, sau poate chiar niciodată cunoscute, decât doar de către specialişti.

Cea mai mare şi mai sângeroasă persecuţie împotriva creştinismului a fost cauzată de comunism, ale cărui rădăcini teoretice trebuie căutate fie în dogmele ateiste şi materialiste ale revoluţionarilor francezi, fie în învăţătura lui Karl Marx, centrată pe construcţia violentă a *dictaturii proletariatului*[1].

Acest model totalitar era legat de o filozofie a istoriei în mod fundamental materialistă şi ateistă: istoria trebuie înţeleasă ca un proces de avansare care trece prin fazele religioasă şi liberală pentru a se ajunge la societatea absolută şi definitivă, în care religia, ca o rămăşiţă a trecutului, trebuie să fie depăşită, iar funcţionarea condiţiilor materiale să poată garanta fericirea tuturor. Toate acestea ascund un dogmatism intolerant: spiritul este produsul materiei; morala este produsul circumstanţelor şi trebuie să fie definită şi practicată conform scopurilor societăţii; tot ceea ce contribuie la favorizarea instaurării stării finale fericite este moral; nu mai există valori independente de scopurile progresului, la un moment dat totul poate fi permis şi chiar necesar, poate fi moral conform noului sens al termenului. Şi omul poate deveni un instrument; nu contează individul, ci doar viitorul devine divinitatea teribilă care dispune asupra tuturor şi asupra a toate[2].

Prima experimentare a proiectului marxist a avut loc în Rusia, în 1917, fiind opera lui Vladimir Ilici Lenin. Ideea sa fundamentală se raporta la

---

[1] Cf. MERLO V., „Le persecuzioni del comunismo sovietico e del nazismo", în *Martiri cristiani del XX secolo*, I.

[2] Cf. RATZINGER J., *Europa. I suoi fondamenti oggi e domani*, San Paolo, Roma 2005, 24.

principiul marxist conform căruia *religia este opiul poporului*; victoria proletariatului cerea, întâi de toate, suprimarea oricărei idei religioase.

Ocazia propice pentru a dezlănţui deschis persecuţia s-a ivit în anii 1921-1922, când Lenin a trecut la confiscarea tuturor bunurilor care aparţineau oricărei confesiuni religioase. Bisericile şi capelele catolice au fost reduse la două. Preoţii au fost internaţi în lagăre de concentrare, în care au murit şi zeci de milioane de oameni vinovaţi doar pentru că nu au renunţat la credinţa creştină sau pentru că nu împărtăşeau ideologia colectivistă şi ateistă a comunismului.

Ideologia antireligioasă proprie revoluţiei comuniste a dus nu doar la confiscarea bunurilor bisericeşti şi la exterminarea episcopilor şi a preoţilor, ci şi la răspândirea ateismului în popor. Este dificil de a stabili cu precizie care a fost numărul martirilor creştini sub Lenin.

După moartea lui Lenin, puterea a fost preluată de către Stalin, în timpul căruia propaganda antireligioasă şi masacrul oamenilor au crescut ca intensitate şi ca număr.

Crimele stalinismului au fost descoperite omenirii de către Nikita Hruşciov în 1956: victimele lui Stalin depăşeau cifra de 20 de milioane. Şi totuşi, Hruşciov a fost acela care a dezlănţuit cea mai violentă persecuţie împotriva religiei, lovită de numeroase legi *ad-hoc*. S-au înmulţit publicaţiile antireligioase, iar puţinele biserici rămase au fost transformate.

Vorbesc despre situaţia din Uniunea Sovietică, deoarece comunismul sovietic nu s-a limitat doar la persecutarea creştinilor din patria sa, ci a răspândit ura antireligioasă în toate statele supuse imperiului Moscovei, devenind model al persecuţiei. Pornind din Lituania, trecând apoi în România, Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, Germania de Est, Albania, Iugoslavia – în toate aceste ţări, comuniştii, o dată ce au pus mâna pe putere, au persecutat sistematic Bisericile, în special pe cea Catolică: toate bisericile, şcolile şi spitalele catolice au fost confiscate; ordinile religioase au fost scoase în afara legii; mulţi creştini, în special preoţi, au fost arestaţi, torturaţi până la moarte, dispărând fără urmă[3].

În Bulgaria – care în acel timp a fost o ţară foarte apropiată de Uniunea Sovietică din motive istorice, având nevoie să conteze pe ajutorul rusesc pentru a-i alunga pe turci –, încă din septembrie 1944, la o zi după sosirea Armatei Roşii, a fost format un guvern influenţat de sovietici. Din 9 milioane de locuitori, catolicii erau doar 700 de mii. Însă prezenţa catolică era vivace, în special, în domeniul social: 18 şcoli, două spitale şi şase orfelinate. Sfântul Scaun era reprezentat de o delegaţie apostolică, al cărei titular, în acea perioadă, a fost Angelo Giuseppe Roncalli, viitorul Ioan al XXIII-lea.

---

[3] Cf. MERLO V., *Le persecuzioni del comunismo sovietico e del nazismo*.

Începând cu anul 1948, Partidul Comunist i-a luat în vizor pe creştini. Ortodocşii şi protestanţii au fost primele victime. Apoi, la rândul lor, au fost persecutaţi şi catolicii, chiar dacă au fost deja discriminanţi de către regimul comunist începând cu anul 1944. Persecuţia evidentă a început în 1948 cu expulzarea preoţilor şi călugărilor străini, închiderea seminariilor şi a tuturor instituţiilor caritative şi educative. Au urmat o serie de procese şi condamnări arbitrare.

Înainte de a începe să persecute minoritatea catolică – o minoritate care, totodată, este considerată inamicul numărul unu al comunismului, pentru că reprezenta Vaticanul şi pe papa –, regimul comunist bulgar şi partidul său încep să-i persecute pe alţi creştini, ortodocşi şi protestanţi, care au fost primele victime.

Un raport al Partidului Comunist, găsit în arhivele acestuia, analizează situaţia şi activitatea clerului ortodox şi catolic la începutul anului 1948. Raportul notează că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare este *o vizuină de forţe reacţionare*. Activitatea preoţilor din parohiile ortodoxe, reuniunile şi intenţiile lor au fost urmărite şi analizate. Vor fi repede *puşi la zid*. În septembrie acelaşi an, Ştefan, exarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, a fost exilat. Preoţii catolici şi pastorii protestanţi sunt supravegheaţi în acelaşi mod, fiind redactate diverse rapoarte în vederea viitoarelor procese.

Pe 16 februarie 1949 este adoptată o lege a cultelor modelată după modelul român şi după cel sovietic. Această lege are drept consecinţă cenzura totală a exercitării cultului: controlul tuturor cultelor, interdicţia de a publica, de a învăţa, de a deschide spitale, orfelinate, confiscarea bunurilor. Imediat după intrarea în vigoare a acestei legi, se deschide procesul a 15 pastori protestanţi, dintre care patru sunt condamnaţi la închisoare pe viaţă.

Dacă guvernul comunist bulgar, aşteptând să-şi consolideze propria putere, a fost prudent faţă de Biserica Catolică şi Vatican, în 1949 situaţia s-a schimbat, persecuţia fiind demarată printr-o violentă campanie de presă. După adoptarea legii cultelor, delegaţia apostolică a Sfântului Scaun a fost închisă, iar relaţiile diplomatice cu Vaticanul au fost rupte. Ministrul bulgar al Afacerilor Externe declara: *„Vaticanul nu-şi ascunde scopurile. El este un duşman implacabil al Uniunii Sovietice, al democraţiilor populare şi al comunismului"*. Un ziar al Partidului Comunist îl califica pe Papa Pius al XII-lea *„mercenarul vatican al Wall Street, obscurantist, şacal muribund"*. Articolele presei comuniste erau ilustrate cu cele mai mârşave caricaturi. Toate bunurile Bisericii au fost confiscate, arestările preoţilor şi condamnările lor înmulţindu-se pe viitor[4].

În anul 1948, la Roma se afla episcopul de Nicopole, Eugen Bossilkov. Aici a fost sfătuit de unii confraţi şi prieteni să nu se întoarcă în patrie.

[4] Cf. GALLAY P., *Il martirio di tre assunzionisti bulgari*, Bayard Service Édition, 2002.

Însă el a răspuns cu hotărâre: *„Trebuie să fiu cu turma mea. Ceea ce suferă preoții şi credincioşii mei trebuie să sufăr şi eu. Mă întorc în Bulgaria, dar merg în întâmpinarea morții”*. Mai apoi, la ultima întâlnire cu nepotul său în închisoarea din Sofia, pe 6 octombrie 1952, îşi va confirma propria decizie: *„Simt că Domnul mi-a dat harul martiriului şi accept moartea. Mă simt îmbrăcat cu harul lui Dumnezeu. Sunt gata să mor. Şi mor cu bucurie pentru credință. Spuneți tuturor că am rămas fidel Bisericii şi papei”*[5].

Într-o scrisoare adresată superiorului general în noiembrie 1949, părintele Kamen Vičev are presentimentul unui viitor teribil: *„Cortina de fier devine tot mai impenetrabilă. Cu siguranță, pregătesc actele pentru procesele parohilor catolici care, la momentul oportun, vor avea aceeaşi soartă ca şi pastorii protestanți”*.

În iunie 1952, părintele Pavel Džidžov, comentând într-o scrisoare arestările şi condamnările diverşilor preoți, scrie:

> Suntem îndurerați de a nu putea şti nimic de şase luni despre părintele Iosafat. Într-o săptămână vor fi trei procese ale preoților catolici. Primul a trecut deja: a fost condamnat la moarte un preot de rit latin. Mâine va fi rândul unui preot secular de rit slav din Sofia; poimâine al unui capucin; şi cu siguranță nu vor fi ultimele. Fie voia Domnului! Aşteptăm rândul nostru.

Printre preoții arestați în decembrie 1951 este şi părintele Iosafat Šiškov. Pe 4 iulie 1952, la 4 dimineața, membrii poliției secrete au verificat seminarul din Plovdiv şi i-au arestat pe preoții Kamen Vičev şi Pavel Džidžov.

Apoi, pe 16 iulie a fost arestat episcopul de Nicopole, Mons. Eugen Bossilkov, pe care guvernul comunist ar fi dorit să-l facă un instrument al propagandei şi al opoziției față de Roma. Regimul dorea să-l pună în fruntea unei Biserici naționale bulgare. I-au oferit tot ce dorea: automobile, vilă, bani, libertate şi unele comodități cerute[6].

După propaganda agresivă şi numeroasele arestări de preoți şi laici, era timpul pentru un proces-spectacol. Actul de acuzare apare în presă pe 16 septembrie 1952. Procesul a început pe 29 septembrie, condamnările fiind pronunțate pe 3 octombrie, la ora 9 seara. Printre cei acuzați, patru sunt condamnați la moarte – episcopul Eugen Bossilkov, părintele Kamen Vičev, părintele Pavel Džidžov şi părintele Iosafat Šiškov. După căderea Zidului Berlinului (noiembrie 1989) se va şti că au fost executați pe 11 noiembrie 1952, la ora 23.30, în închisoarea centrală din Sofia. Părintele Pavel a

---

[5] Cf. DI EUGENIO P., „Разкази за мъченичеството” [„Relatări despre martiriu”], în *Пасторални писма на блажения мъченик Евгений Босилков, никополски епископ*, [*Scrisori pastorale ale fericitului martir Eugen Bossilkov, episcop de Nicopole*], Episcopia Catolică de Nicopole, Plevna 2002.

[6] Cf. GALLAY P., *Il martirio di tre assunzionisti bulgari*.

murit la vârsta de doar 33 de ani. Trupurile celor patru preoţi nu au fost găsite, întrucât au fost înmormântate într-o groapă comună[7].

Drept exemplu i-am prezentat doar pe cei care au fost condamnaţi la moarte, însă există atâtea alte persoane – martiri necunoscuţi – care au fost acuzate, care au îndurat mari suferinţe fie în închisoare, fie în propria casă sau la locul de muncă. Trebuie să-i menţionăm aici pe episcopul de Sofia-Plovdiv, Mons. Ivan Romanov, şi pe părinţii capucini Fortunat Bakalski şi Flavian Mankin. Episcopul Romanov a fost condamnat la 12 ani de închisoare, ceea ce, pentru vârsta sa înaintată, însemna închisoare pe viaţă; şi, într-adevăr, a murit la nici două luni după proces, pe 8 ianuarie 1959, la Šumen. Torturat cu cruzime şi maltratat în primăria din Sekirovo, Părintele Flavian Mankin a fost ucis, împreună cu doi laici – Geno Burov şi Rafael Peev –, pe 21 octombrie 1944, fără un proces şi o condamnare, trupurile lor fiind aruncate în râul Strjama. În realitate, ultimii trei au fost primele victime al regimului ostil. Părintele Fortunat Bakalski a fost arestat pe 8 iulie 1952 şi, după un dur supliciu, a murit pe 31 iulie acelaşi an în închisoarea din Sofia, încă înainte de deschiderea procesului[8].

Cei acuzaţi şi arestaţi erau torturaţi, umiliţi în condiţii oribile, lipsiţi de somn şi hrană, terorizaţi, interogaţi continuu – erau depersonalizaţi. Probele prezentate erau în întregime inventate. Textele pe care erau obligaţi să le semneze, redactate în cel mai pur stil stalinist, imitau acelaşi stereotip. Personalitatea acuzaţilor a fost distrusă până acolo încât aceştia se recunoşteau vinovaţi şi cereau iertare. Apoi, cu o ultimă strălucire de curaj, retractau în faţa judecătorului, negând acuzaţiile. Şi când acuzatorul intervenea în timpul procesului pentru a-i pune în contradicţie cu falsele mărturii pe care erau obligaţi să le semneze, declarau că au fost bătuţi şi torturaţi cu picioarele şi mâinile legate. Au fost condamnaţi ca *spioni, conspiratori gata să pregătească un război imperialist împotriva Uniunii Sovietice, a Bulgariei şi a democraţiilor populare*.

Ura faţă de credinţă şi faţă de Biserica Catolică a stat la baza persecuţiei şi a falsului proces intentat. Toate aceste diverse procese, inspirate de Uniunea Sovietică, au avut drept obiectiv final distrugerea definitivă a credinţei creştine, care trebuia să fie înlocuită de dogma marxist-leninistă.

Lumea liberă nu s-a înşelat. Imediat, presa a afirmat că cei condamnaţi la moarte au fost martiri ai credinţei. Abia anunţat procesul, cotidianul

---

[7] Cf. Цветков Ж., *Разпятието. Съдебната разправа с дейци на Католическата Църква в България през 1952 г.* [*Răstignirea. Răfuiala judiciară cu liderii Bisericii Catolice din Bulgaria în 1952*], Academia de Ştiinţe a Bulgariei, Sofia 1994, 109.

[8] Cf. Йовчев Г., ed., *Нови мъченици за вярата от Софийско-Пловдивски диоцез* [*Noii martiri pentru credinţă din Dieceza de Sofia-Plovdiv*], Episcopia de Sofia-Plovdiv, Plovdiv 1999.

L'Osservatore Romano din 25 septembrie îi releva natura antireligioasă şi de persecuţie. Acest proces, comandat de Moscova şi pregătit cu mult timp înainte, mărturisirea despre ura feroce faţă de Biserica Catolică şi despre dorinţa comunistă de a o nimici[9].

Şi, într-adevăr, când în 1976 Mons. Agostino Casaroli a vizitat Bulgaria, a găsit o Biserică Catolică extenuată, sărăcită, lipsită de orice consideraţie socială, aproape dispreţuită. În micimea ei, totuşi era încă vie şi plină de demnitate senină. *„Reşedinţele episcopilor* – amintea Mons. Casaroli – *erau cu atât mai mizere, pentru a nu spune nedemne, încât nici nu se putea imagina"*. Acelaşi lucru se poate spune despre condiţiile de viaţă ale comunităţilor religioase masculine şi feminine. Această capacitate de rezistenţă era semnul unei superiorităţi spirituale nestinse şi nici suprimate de o vijelie înspăimântătoare, în special în anii cei mai duri ai socialismului stalinist şi poststalinist.

Acum, de la distanţă, putem afirma că vorbele dintr-o scrisoare din anii 1948-1949 ale episcopului Bossilkov – „u*rmele sângelui nostru vor deschide calea unui viitor splendid şi, chiar dacă nu-l vom vedea, alţii vor secera ceea ce noi am semănat cu suferinţă"* – s-au împlinit.

De-a lungul anilor de tăcere în care nimeni nu ştia dacă cei condamnaţi au fost executaţi, credincioşii bulgari şi catolicii din multe ţări i-au considerat întotdeauna pe episcopul Eugen Bossilkov şi pe cei trei părinţi asumpţionişti ca adevăraţi martiri. Sute de mărturii o confirmă.

De aceea, Papa Ioan Paul al II-lea l-a beatificat pe Mons. Bossilkov pe 15 martie 1998, fiind primul martir al comunismului din Europa ridicat la cinstea altarelor.

După câţiva ani, pe 26 mai 2002, acelaşi Ioan Paul al II-lea, la Plovdiv, îi declara fericiţi pe cei trei preoţi ucişi împreună cu episcopul Bossilkov: Kamen Vičev, Pavel Džidžov şi Iosafat Šiškov. Era cea mai frumoasă zi din viaţa episcopului bulgar Metodiu Stratiev, după cum afirmă cu hotărâre el însuşi, întrucât Stratiev şedea alături de cei trei confraţi ai săi în procesul-farsă din 1952. Îi cunoştea bine, lucrase cu ei, iar acum îi putea venera fericiţi: *„I-au executat, acuzându-i de a fi răufăcători, spioni, criminali, însă, după 50 de ani, întreaga Bulgarie, fără deosebire, îşi pleacă fruntea în faţa curajului eroic cu care au răspuns acelei ruşini* – declară Mons. Stratiev[10].

La 20 de ani de la căderea celui mai mare imperiu din istorie, cel sovietic, este necesar să se facă o examinare profundă a ceea ce s-a întâmplat, pentru a judeca istoric ceea ce realmente a fost ideologia social-comunistă.

---

[9] Cf. GALLAY P., *Il martirio di tre assunzionisti bulgari*.

[10] Cf. CONGREGAŢIA PENTRU EVANGHELIZAREA POPOARELOR, „Martiriologio. Testimonianze sulla Chiesa in Bulgaria", în http://www.evangelizatio.org/portale/martirologio/testimonianze/bulgaria.html.

Soluția cere ca Europa să recunoască totalitarismul comunist drept parte integrantă şi teribilă a istoriei comune a Europei şi ca responsabilitatea pentru crimele lui să fie acceptată la nivel european, la fel cum de decenii se face pentru crimele nazismului şi ale fascismului. Costul uman total al comunismului în Rusia şi Europa, chiar dacă trebuie să fie încă aprofundat, este de aproape 100 de milioane de morți.

Într-adevăr, o persoană de cel puțin 30 de ani, crescută într-o țară occidentală, unde a frecventat şcolile ce au adoptat actualele cărți de istorie (cu puține excepții), riscă într-adevăr să nu cunoască ce a reprezentat comunismul în istoria europeană sau, şi mai rău, să primească o interpretare denaturată a ideologiei[11].

Este iritant, de exemplu, când atâtea persoane din Occident, dar şi din Estul Europei au şi astăzi încă stimă pentru comunism, purtând pe tricouri inscripția *CCCP* (URSS) sau simbolul politic *secera şi ciocanul*, însă nimeni nu poartă simbolul nazismului şi al fascismului – zvastica –, ştiind că este vorba de regimuri antiumane.

Din păcate, şi în ambientele anticomuniste este dificil de întâlnit percepția importanței persecuției religioase în opera de distrugere a societății estice. Se vorbeşte despre devastarea economică pe care a cauzat-o totalitarismul comunist, însă nu se obosesc în a înțelege *catastrofa antropologică* produsă prin persecuția religiei, făcând-o, de fapt, să dispară. Ideologia comunistă a lăsat răni profunde în persoanele care i-au supraviețuit, fie de natură morală, fie de natură materială[12].

Sistemele comuniste au naufragiat, întâi de toate, pentru falsul lor dogmatism economic. Însă se neglijează cu uşurință faptul că ele au naufragiat, mult mai adânc, din cauza disprețului drepturilor umane, din cauza supunerii moralei exigențelor sistemului şi ale promisiunilor de viitor. Adevărata catastrofă a ceea ce au lăsat după ele nu e de natură economică; ea constă în împietrirea sufletelor, în distrugerea conştiinței morale[13].

Această epocă de mari încercări, marcată de un imens martiriu, a trecut. Este o perioadă tristă a istoriei omenirii. Dar şi o perioadă glorioasă, care arată tuturor puterea învingătoare a împărăției lui Dumnezeu, care nu pierde niciodată bătălia, arată curajul şi eroismul atâtor martiri.

Martirii secolului al XX-lea sunt martori ai evangheliei. Evanghelia lor este mereu o alegere pentru viață, nu pentru moarte. Alegerile ordinare sunt făcute extraordinare de condițiile de expunere la risc a vieții. Mesajul acestor martiri este traducerea în termeni contemporani şi eficienți a fericirilor. Laici şi clerici, bărbați şi femei aparținând diverselor Biserici, spun

---

[11] Cf. Ratzinger J., *Europa. I suoi fondamenti oggi e domani*, 24.

[12] Cf. Bonvegna D., *Dimenticate le persecuzioni del comunismo alla religione*.

[13] Cf. Ratzinger J., *Europa. I suoi fondamenti oggi e domani*, 24.

că merită să se reziste răului cu alegeri zilnice de fidelitate față de evanghelie. De la aceşti mărturisitori ai credinței primim o invitație urgentă la un mai mare curaj evanghelic, chiar şi dincolo de diversele apartenențe confesionale. Invitația este de a nu trăi cu timiditate exercițiul virtuților creştine[14].

Traducere
Petru Ciobanu

---

[14] Cf. GNAVI M., *Comunismo, nazismo, guerre etniche: nuovi tiranni contro Cristo*, Agenzia Fides, 2000.

DE LA WYSZYŃSKI LA IOAN PAUL AL II-LEA, DRUMUL SPRE LIBERTATE.

Primatul cardinal Ştefan Wyszyński

Pr. Prof. Dr. Tadeusz ROSTWOROSWKI
Cracovia, Polonia

Biserica Catolică din Polonia a fost întotdeauna alături de popor, iar istoria ei oficială a început de la momentul botezului principelui Mieszko I la data de 1 aprilie 966, în localitatea Gniezno, capitala statului Polanilor. Polanii tocmai reuşiseră să unească triburile care locuiau în teritoriile situate de-a lungul râurilor Odra dinspre vest, Bug şi Narev dinspre est şi Vistula în centru. De acolo provine denumirea ţării unite, Polonia. Mieszko I a trecut la creştinism căsătorindu-se cu prinţesa cehă Dobrava. Prin acest mariaj s-au obţinut unirea directă cu Roma, cu papalitatea. Cea mai bună manifestare a acestui fapt o constituie actul de donaţie numit *Dagome Iudex* din anul 992. Conform acestui act, Mieszko îşi plasa pentru totdeauna statul întregit sub protecţia papală. În actul scris al acestei donări, pentru prima dată, apar denumirile localităţilor, cetăţilor mai mari, desemnând teritoriul statului Polanilor. Primul imn naţional al Poloniei, cântul religios şi patriotic a cărui paternitate se atribuie sfântului Wojciech (Vojtech), mucenicului din secolul XI, episcopului de Praga, începe cu cuvintele: *Bogurodzica Dziewica, Bogiem sławiena Maryja* („Născătoare de Dumnezeu, Fecioară, Marie glorificată de Dumnezeu"). Cel mai mare predicator polonez, părintele iezuit Piotr Skarga, care a vieţuit la răscrucea dintre secolele XVI-XVII, a numit acest imn catehism al poporului polonez.

Secolul XX a însemnat perioada conflictelor deosebite. Două mari războaie mondiale au cutremurat puternic Europa. În rezultatul acestor conflicte s-a schimbat alinierea de forţe politice. Puterile de până acum şi-au pierdut dominaţia. Aşa s-a întâmplat şi în cazul statelor făcând parte din tripla alianţă, care au pierdut Primul Război Mondial. Datorită situaţiei politice noi, multe ţări şi popoare şi-au redobândit libertatea. După circa 120 de ani de robie, în data de 11 noiembrie 1918, Polonia şi-a recăpătat libertatea. A apărut pe hărţile Europei şi ale lumii ca stat independent şi suveran, aflându-se din punct de vedere geopolitic în Centrul Europei, între cei doi adesea duşmănoşi vecini – Rusia şi Germania. Această perioadă de 21 de ani, între cele două războaie, a fost benefică pentru restaurarea traiului independent, creşterea economică şi politică, întregirea statului dezmembrat de cele trei mari puteri.

În data de 1 septembrie 1939, prin atacul asupra Poloniei, a început cel de-al Doilea Război Mondial. Polonia în urma războiului a pierdut peste 6 milioane de cetăţeni. Ţara a fost devastată aproape în întregime. Polonia atacată din toate părţile s-a apărat eroic de cei doi cotropitori: Germania hitleristă şi Rusia sovietică, timp de 39 de zile. În timpul ocupaţiei germane, de aproape şase ani, au fost înfiinţate structurile Statului Secret Polonez, cu propria sa putere militară clandestină Armata Teritorială (Armia Krajowa), din care făceau parte peste 300 de mii de soldaţi clandestini. A fost cea mai puternică pe atunci mişcare de rezistenţă în Europa. Ce fel de răsplată am primit pentru aceasta? Prin hotărârile Conferinţelor de la Teheran (1943) şi Ialta (1945), am fost daţi Rusiei Sovietice de către cele mai mari puteri mondiale. Polonia, fiind o ţară slavă cu o cultură latină, a fost lăsată Rusiei Sovietice, statului a cărui esenţă consta în negaţia şi lupta permanentă cu Dumnezeu, distrugând sistematic creştinismul şi cultura, în special cultura latină. Imediat după eliberarea de sub ocupaţia germană, a început o nouă perioadă de sclavie. Impusă de data aceasta din partea imperiului sovietic.

În această situaţie s-a aflat Biserica Catolică din Polonia după cel de-al Doilea Război Mondial.

La prima audienţă acordată polonezilor, imediat după alegerea sa pe Scaunul Sfântului Petru, Papa Ioan Paul al II-lea s-a adresat direct Primatului cardinal Ştefan Wyszyński cu următoarele cuvinte:

> Onorabile, Preaiubitule Părinte Primat! Permite-mi să spun pur şi simplu ceea ce cred. Nu l-am fi avut acum pe Scaunul lui Petru cel Sfânt pe acest papă polonez care astăzi, plin de frica lui Dumnezeu, dar şi plin de încredere, începe noul pontificat, dacă nu ar fi fost credinţa Ta, care nu a dat înapoi în faţa închisorii şi a suferinţei, speranţa Ta eroică, devotamentului Tău nemărginit faţă de Maica Biserică, dacă nu ar fi existat Jasna Góra (Colina Luminoasă) şi această întreagă perioadă de istorie a Bisericii din Patria noastră, care este legată de munca Ta de episcop şi primat (23.10.1978).

Pornind de aici, să încercăm să reflectăm asupra dimensiunii credinţei cardinalului Wyszyński, asupra credinţei omului, care a învins tocmai datorită acesteia. În capitolul 11 din *Epistola către Evrei* este vorba, în mod special, despre credinţă. Acest capitol îi este consacrat în întregime. În această parte a Sfintei Scripturi este scris: „... credinţa e fiinţa celor nădăjduite, dovada lucrurilor celor nevăzute” (*Evr* 11,1). Urmează enumerarea persoanelor din Vechiul Testament care datorită credinţei şi în numele acesteia au săvârşit fapte măreţe. Prin aceste persoane ale patriarhilor a fost schiţată scurta istorie a mântuirii[1].

[1] „Prin credinţă înţelegem noi că printr-un cuvânt al lui Dumnezeu întemeiatu-s-au lumile, cele ce se văd alcătuindu-se astfel din cele ce nu par”. „Cel ce se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că El există şi că răsplătitor se face celor ce-L caută”. (*Evr* 11,3.6b)

În această enumerare făcută de un autor inspirat se poate înscrie şi credinţa cardinalului Ştefan Wyszyński, din moment ce o asemenea indicaţie ne dă papa. Asemenea acestor persoane din Vechiul Testament, a săvârşit fapte măreţe. Iată cum le descrie Ioan Paul al II-lea în introducerea la cartea cardinalului Ştefan Wyszyński:

> Dacă o mare parte dintre aceste texte legate de activitatea pastorală a Eminenţei Voastre, mai ales predici, sunt deja într-o oarecare măsură cunoscute, în schimb, multe dintre ele apar pentru prima dată. Este vorba despre textele autobiografice şi, mai ales, notiţele din perioada grea de închisoare dintre anii 1953 şi 1956, a căror valoare este unică. Se descoperă în ele nu numai cel mai adânc curs al istoriei sufletului Primatului Poloniei, dar şi, în acelaşi timp, chintesenţa primordială a contemporaneităţii noastre: esenţa importantă şi decisivă pentru istoria Bisericii din Polonia. Domnul, în Providenţa sa nerostită, scrie această istorie prin naraţiunea sufletului omenesc, în special prin aceşti oameni cărora le încredinţează extrem de multe. Întotdeauna am fost convins că Duhul Sfânt a chemat pe Eminenţa Voastră într-un moment deosebit al istoriei Patriei şi al Bisericii – şi nu numai al Bisericii Poloneze, dar şi al Bisericii din întreaga lume[2].

Includerea persoanei cardinalului Wyszyński în această istorie ne arată că ea continuă, devenind realitate a timpurilor noastre apropiate şi a celor îndepărtate. Puterea credinţei omului, care trăieşte prin aceasta şi se inspiră tocmai din ea, săvârşeşte fapte măreţe. Iar această faptă măreaţă face ca zidurile din beton armat ale comunismului să se spargă şi să se prăbuşească.

Credinţa Cardinalului Ştefan Wyszyński se manifesta prin apărarea drepturilor omului, drepturilor cetăţeneşti ale acelora care au fost încredinţaţi grijii lui de păstor. O făcea neîntrerupt în timpurile grele ale sistemului comunist care creştea în forţă, în perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial. A devenit Primatul Bisericii Catolice din Polonia în anul 1948. Înainte de aceasta, ca episcop de Lublin, a adoptat deviza vieţii sale de păstor: *Soli Deo*. Mai târziu, deja ca Primat, a adăugat la aceste cuvinte următoarele două: *per Mariam*. Despre deviza sa episcopală scria în felul următor: „Pentru mine, *Soli Deo* nu constituie un motiv decorativ al ştampilei episcopului. Pentru mine este un program care a fost format drept ripostă la invazia puternică de ură şi de lipsă de credinţă asupra Patriei şi Sfintei Biserici din Polonia. Acest program a fost ulterior completat cu cuvinte atât de dragi: *Per* Mariam"[3]. Toate acestea au constituit semnul

---

[2] Ioan Paul al II-lea, *Introducere la cartea cardinalului Ştefan Wyszyhski*: „Am mizat totul pe Maria", Édition du Dialog, Paris 1980, 11-12.

[3] Cardinalul Ştefan Wyszyński, Primat al Poloniei, *Am mizat totul pe Maria*, Édition du Dialogue, Paris 1980, 19.

vizibil al continuării patrimoniului lăsat de precedentul Primat de Gniezno, cardinalul August Hlond, care pe patul de moarte, în Varşovia, în anul 1948, a spus: „Victoria când va veni, va veni prin Maria”. Aceste cuvinte au constituit testamentul lui. De aceea, episcopul Ştefan Wyszyński a preluat aceste cuvinte cu toată puterea şi cu devotament deplin. Drept semn vizibil fiind următoarele două cuvinte pe care le-a adăugat la deviza sa episcopală: *Soli Deo per Mariam*. Toată perioada sa de pastoraţie ca Primat a trăit atât de puternic cu această idee, încât la capătul vieţii sale pământeşti spunea: „Am mizat totul pe Maria”. La scurt timp înainte de decesul său din data de 28 mai 1981, a fost publicată cartea lui – culegere de scrisori pastorale, discursuri şi predici, intitulată „Am mizat totul pe Maria”. A făcut aceasta fiindcă tocmai Preasfânta Fecioară a devenit taina şi cheia pentru înţelegerea sensului vieţii sale.

La data de 25 septembrie 1953 a fost arestat în Varşovia, în palatul său arhiepiscopal. A fost ţinut în izolare. Primul act săvârşit imediat după pierderea libertăţii personale a fost dedicarea necondiţionată Fecioarei Maria, la data de 8 decembrie 1953. S-a pregătit cu mare străduinţă pentru acest act. I-a încredinţat Maicii Preasfinte totul, devenind robul acesteia, ca urmare a alegerii sale libere şi deciziei bine cugetate.

Miliţiei comuniste, agenţii săi special aleşi păzindu-l, îi era teamă, în special faţă de simplii enoriaşi, ca locul detenţiei Primatului să nu fie descoperit. A fost mutat în mai multe localităţi: Rywałd (25.09.1953-12.10.1953), Stoczek Warmiński (12.10.1953-06.10.1954), Prudnik (06.10.1954-27.10.1955), Komańcza (27.10.1955-26.10.1956: în această zi a fost eliberat). În ultima localitate, Komańcza, în partea de sud-est a Poloniei, situată în munţii Bieszczady, când regimul de detenţie a slăbit parţial, Primatul Wyszyński era conştient de apropierea jubileului a trei sute de ani de la alegerea şi instituirea Maicii Domnului drept Regină a Poloniei. Regele Poloniei Jan Kazimierz, după eliberarea Poloniei de invazia suedeză – fapt descris cu maiestate de către Henryk Sienkiewicz în „Potopul” –, în catedrala catolică din Liov, a săvârşit actul de alegere a Maicii Domnului drept Regină a Poloniei. A depus coroana sa regească pe tâmplele cereşti ale chipului ei pământesc zugrăvit. Această faptă s-a petrecut la data de 1 aprilie 1656. Aflat tocmai în Komańcza, în acest loc de izolare deplină, Primatul a unit două aniversări, şi anume: aniversarea a trei sute de ani de la alegerea Maicii Domnului drept Regină a Poloniei şi a doua, esenţială pentru existenţa statului polonez, o mie de ani de la încreştinarea Poloniei, care a fost celebrată în anul 1966. La data de 16 mai 1956 a scris „Śluby Jasnogórskie” („Jurăminte de pe Colina Luminoasă”) şi a planificat Marea Novenă Milenară. Aceste două date, 1956 şi 1966, sunt marcate de o perioadă de timp de un deceniu. Privind aceste lucruri lumeşte,

cardinalul Ştefan Wyszyński nu avea nici o speranță. A fost complet izolat, total dependent de autoritățile comuniste, care făceau totul ca să distrugă credința creştină catolică în Polonia. Trăind însă în dimensiunea credinței, tocmai în această perioadă de izolare, a creat întregul plan al marii novene, care cuprindea cei nouă ani, devenind planul pastoral pentru întreaga Biserica Catolică din Polonia. Acolo fiind vorba despre reînnoirea oamenilor întru credință, a întregii vieți religioase şi sociale din Polonia prin reînnoirea familiilor, de eliberarea de vicii, studiul muncii conştiincioase. Se poate afirma că mişcarea socială şi națională *Solidaritatea* a fost fructul şi expresia acestei renaşteri ca urmare a novenei celebrării Mileniului de creştinism în Polonia.

Primatul a căutat cei mai buni candidați pentru episcopi. A hirotonit 47 dintre aceştia. Vara, în prima jumătate a lunii august 1958, l-a chemat pe preotul K. Wojtyła, ca să-1 anunțe despre nominalizarea sa la rangul de episcop auxiliar al Arhiepiscopiei din Cracovia. Preotul K. Wojtyła a sosit în Varşovia direct dintr-o expediție de caiace, deoarece se afla în vacanță împreună cu un grup de studenți străbătând râul Łyna. După primirea acestei veşti de la Primat, s-a întors la caiace fără să spună o vorbă studenților despre numirea sa. La început ca episcop auxiliar, apoi ca arhiepiscop al Cracoviei, a participat foarte activ la lucrările Conciliului al II-lea din Vatican. A participat la toate şedințele acestuia. Părinții conciliului din ce în ce mai bine au cunoscut valoarea sa spirituală şi puterea intelectuală. Papa Paul al VI-lea 1-a ales în echipa de redactare a viitoarei constituții *Gaudium et spes*, iar la vârsta de numai 47 de ani, în anul 1967, K. Wojtyła a fost desemnat cardinal. De aceea, rezultatul conclavului, care a durat numai două zile, 14-16.10.1978, a fost frapant pentru lume, în special pentru aceia care se aflau după Cortina de Fier. De exemplu, funcționarii Ambasadei Polone de la Roma, întrebați la data de 16 octombrie 1978 de jurnaliştii numeroşi adunați în seara zilei memorabile, nu ştiau cum să reacționeze, aşteptând instrucțiunile de „sus", care întârziau să apară.

Această stare de şoc continuă, crescând în putere din ce în ce mai mult, s-a transformat într-o mare mişcare de mase, deoarece papa polonez a venit în prima sa vizită în patrie în iunie 1979. Iar această mare mişcare de mase a dus la înființarea în anul următor a Sindicatului Liber *Solidaritatea*.

Semnificativ este faptul că în timpul Conciliului al II-lea din Vatican a scris cea mai importantă lucrare a sa filozofică: „Persoană şi act", care a fost publicată în Cracovia în anul 1969. Iată ce scria despre *Solidaritatea*:

> Este o atitudine comunitară, în care binele comunitar determină şi eliberează în mod corect participarea, participarea însă serveşte în mod corect binelui comun, sprijinindu-l şi realizându-l. *Solidaritatea* înseamnă capacitatea permanentă de a primi şi realiza partea cuvenită fiecăruia în virtutea faptului că

acesta face parte dintr-o comunitate anume. Omul solidar nu numai că realizează ceea ce i se cuvine ca parte a unei comunităţi, dar înfăptuieşte acestea *pentru binele tuturor*, deci pentru binele comun[4].

Această luptă pentru binele comun al poporului, dar şi al popoarelor asuprite de către sistemul totalitar, a dus la înfiinţarea Sindicatului Liber Solidaritatea. De aceea cu atâta putere aveau să fie rostite cuvintele lui Karol Wojtyła, deja ca Ioan Paul al II-lea, în parlamentul polonez în ziua de 10 iunie anul 1999:

> Cu toţii realizăm că întâlnirea de astăzi în parlament nu ar fi fost posibilă fără opunerea fermă a muncitorilor polonezi de pe litoral în memorabila lună august din 1980. Nu ar fi fost posibilă fără *Solidaritatea*, care a ales calea luptei paşnice pentru drepturile omului şi ale poporului întreg. A ales, de asemenea, principiul atât de larg acceptat că „nu există libertate fără solidaritate": solidaritatea cu celălalt om, solidaritatea care depăşeşte diferitele tipuri de barieră de clasă, de concepţie asupra lumii, de cultură şi chiar geografice, drept dovadă fiind amintirea sorţii vecinilor noştri de la Est.

Această luptă paşnică, în numele adevărului uman şi al demnităţii acestuia, al culturii şi al rădăcinilor tradiţiei sale, în numele binelui comun, a dus la victorie. De aceea, despre acestea a vorbit Ioan Paul al II-lea în discursul său în faţa parlamentului polonez:

> Evenimentele din Polonia de acum zece ani au creat istorica şansă ca Europa să renunţe definitiv la ideologia barierei şi să găsească calea spre unire. Am vorbit despre aceasta de mai multe ori, dezvoltând metafora celor „doi plămâni" cu care ar trebui să respire Europa, unind tradiţia Estului cu cea a Vestului. Însă, în locul comuniunii spirituale aşteptate, observăm diviziuni şi conflicte noi. Această situaţie le aduce aminte politicienilor, oamenilor de ştiinţă şi cultură, tuturor creştinilor de nevoia aprigă de acţiuni înnoite ce servesc integrării Europei.

Marea capodoperă a integrării europene s-a înfăptuit. Însă sarcina deschiderii inimilor omeneşti către Cristos, a frontierelor statale, este mereu actuală. Poate acum, mai mult decât odinioară, când logica cortinelor şi zidurilor ideologice a fost răsturnată, apar ideologii noi. De aceea, misiunea ca program de muncă şi luptă *Soli Deoper Mariam* este o misiune adresată nouă înşine.

---

[4] Karol WOJTYŁA, *Persoană şi act*, Polskie Towarzystwo Teologiczne, Cracovia 1969, 311-312.

FERICITUL ALOJZIJE STEPINAC, MARTIR AL UNITĂȚII BISERICII

Mons. Juraj BATELJA
Zagreb, Croația

Idei introductive

În scrisoarea sa, redactată la domiciliul forțat, adresată preoților nou-sfințiți ai Arhidiecezei de Zagreb la 19 februarie 1953, fericitul Stepinac scria:

> Cu adevărat nu vă cunosc personal, pentru că au trecut deja şapte ani de când am fost îndepărtat cu forța de Scaunul Diecezan, dar acest lucru nu contează. Vă cunosc în Cristos Isus, care, în mila sa, v-a chemat la sfânta sa slujire, la cea mai sublimă şi minunată datorie pe care o cunoaşte această vale de lacrimi[1].

Provin din Biserica Catolică din Croația[2], atât de asemănătoare Bisericii Catolice de rit latin şi Bisericii Greco-Catolice din România, pentru că în secolul al XX-lea acestea au experimentat aceeaşi soartă: au fost expuse lichidării, acuzate că sunt „unicul obstacol în fața democrației", „separate de popor pentru a servi interesele imperialiste, supuse papei de la Roma"[3].

---

[1] FERICITUL ALOJZIJE STEPINAC, *Scrisori din martiriul cotidian,* Vigodarzere (PD), 2009, 53.

[2] Dr. Juraj Batelja s-a născut la 19 iunie 1949. A fost hirotonit preot la 29 iunie 1975. Din 1979 până în 1984 a fost student al Universității Pontificale Gregoriana la Roma. Acolo i s-a conferit titlul de doctor în teologie în 1984 cu teza: „A da mărturie despre credință: viața şi programul pastoral al card. Alojzije Stepinac". Din 1987 până azi a predat diverse discipline teologice la Facultatea de Teologie din Zagreb. La 4 octombrie 1991 a fost numit avocat al cauzei de beatificare şi canonizare a Slujitorului lui Dumnezeu Alojzije card. Stepinac, proclamat Fericit la 3 octombrie 1998. În calitate de avocat, a făcut cercetări în 130 de arhive ecleziastice, statale şi private. Documentația adunată conține 42.500 de pagini. A scris despre Slujitorul lui Dumnezeu numeroase cărți şi a pregătit edițiile scrierilor sale: „*Najljepse Marijii*" („Ceea ce este mai frumos îi oferim Maicii Domnului; gânduri mariane ale Slujitorului lui Dumnezeu Alojzije Stepinac"), Zagreb, 1990; „*Zivjeti iz vjere*" („A trăi în credință", biografia card. Stepinac), Zagreb, 1990; „*Sluga Bozji Alojzije Stepinac* („Slujitorul lui Dumnezeu Alojzije Stepinac"), Zagreb, 1995; „*Propovijedi, govori i poruke (1941-1946)*" („Omilii, discursuri, mesaje l941-1946)", Zagreb, 1996; „*Novi grob Sluge Bozjega Alojzìja Stepinca*" („Noul mormânt al Slujitorului lui Dumnezeu Alojzije Stepinac"), Zagreb, 1997; „*Pisma iz suzanjstva*" („Scrisori din exil" din 1951-1960, Zagreb, 1998. Ca avocat a studiat documentele şi mărturiile depuse despre slujitorul lui Dumnezeu card. Stepinac şi împreună cu colaboratorii săi a pregătit „Positio" de 6.000 de pagini. Actualmente face cercetări proprii perioadei persecuției Bisericii Catolice după cel de-al II-lea Război Mondial în Iugoslavia şi a moştenirii spirituale în Biserica din Croația, în particular, cea transmisă de preoți emeriți şi călugărițe „emerite".

[3] Cf. ROYAL R., *Martiri ai secolului douăzeci. Fața uitată a istoriei lumii,* Milano, 2002, 303-304.

În Croaţia, la fel ca în Iugoslavia şi, aici, în România, mulţi episcopi, preoţi, călugări şi călugăriţe, ca şi simpli credincioşi, au murit în închisori, aruncaţi în canale pline de şobolani, torturaţi cu foc şi electrocutaţi, le-au fost tăiate limba şi organele externe, au murit mărturisindu-şi credinţa: „Laudetur Iesus Christus!”, iar bisericile au fost transformate în magazine sau chiar închise. Milioanele de catolici au fost înlocuiţi cu forţa de milioane de membri ai Partidului Comunist, care au introdus flagelul morţii (*quasatio*), calvarul pentru zeci de ani[4].

Suntem aici pentru a face memoria victimelor regimului comunist, lucruri care nu pot fi reduse la tăcere. De fapt, Zidul de la Berlin dă mărturie că regimul comunist nu are nici chip şi nici inimă umană.

Republica Federativă Populară a Iugoslaviei

După prăbuşirea Imperiului Austro-Ungar în 1918, în Europa de Ssud a fost compus aşa-numitul *Statut al sârbilor, croaţilor şi slovenilor*. În 1929, regele sârb Kardjordjević a introdus dictatura, provocând un mare prejudiciu croaţilor şi Bisericii Catolice.

Poporul croat râvnea la libertate. Statul independent croat, fondat în anul 1941, sprijinit de Hitler şi Mussolini, era o colonie a Reich-ului german. Coasta croată era sub regimul lui Mussolini. Croaţii nu au obţinut libertatea nici măcar la sfârşitul Războiului Mondial. Aşa-zisa eliberare condusă de partizanii lui Tito[5], străbătută de ideologia ateo-marxistă-stalinistă, a fost o trecere de la prigoana lui Hitler la o nouă prigoană. A fost alungat un ocupator, dar un altul i-a luat locul.

O minoritate sprijinită de Uniunea Sovietică a făcut poporul croat prizonier; din acesta, 99% mărturiseau credinţa romano-catolică. Acelaşi regim a pus la punct distrugerea acesteia cu furie[6]. Trebuie să ţinem cont de scopul KGB[7], care căuta să supună autorităţii patriarhului de Moscova

---

[4] Cf. Ibid., 299.

[5] Broz Josip-Tito, născut la Kumrovec în 25 mai 1892, a murit la 4 mai 1980 la Ljubljana. În 1920 a intrat la Zagreb în rândurile comuniştilor; în 1928 a fost numit secretar al Partidului Comunist pentru oraşul Zagreb; din 1935 până în 1936 a locuit în Moscova. Din 1937 a fost secretar al Partidului Comunist din Iugoslavia. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost comandant al Mişcării Naţionale de Eliberare (NOP; partizanii lui Tito), sub influenţa comunismului internaţional. După 1945, preşedinte al Statului (Republica) Naţional Federal (Socialist) Iugoslav.

[6] Cf. Copie publică trans, prac. s. virt. et mart. S. D. Aloisii Stepinac, S. R. E. Cardinalis, Roma,1993, vol. I-CXIV, (de aici înainte: CP), vol. CU, 1380.

[7] Prima Poliţie Secretă după Revoluţia Rusă, organizată în conformitate cu un decret al lui Lenin din 20 decembrie 1917, a fost numită „CEKA” („CT” Comitetul Extraordinar al Întregii Rusii pentru combaterea contrarevoluţiei şi a sabotajului”), în 1941 a urmat NKGB („Comisariatul Poporului pentru Securitatea Statului”) şi din 1954 KGB (Comitetul pentru

toate Bisericile locale care se găseau pe teritoriul ocupat de Armata Roşie. Acesta este motivul arestării păstorilor principalelor Scaune Episcopale: mons. Beran la Praga, mons. Wyszyński la Varşovia, mons. Slipi la Kiev, mons. Stepinac la Zagreb.

Comuniştii iugoslavi, discipoli ai marxismului şi ai stalinismului de la Moscova, s-au întors din Rusia în regiunile lor şi căutau să dezrădăcineze tradiția catolică şi națională croată. Se bazau pe sprijinul masonilor, al vetero-catolicilor şi al partidelor non-naționale[8].

Fericitul Luigi (Alojzije) Stepinac (1898-1960)

Unul dintre cei mai relevanți martori ai lui Cristos în fața instalării comuniştilor şi a regimului ateu a fost fericitul Alojzije (Luigi) Stepinac. El s-a născut pe 8 mai, la Brezarić (Krašić). A fost hirotonit preot la 26 octombrie 1930. La 28 mai 1934, Papa Pius al XI-lea l-a numit episcop coadiutor de Zagreb, cu drept de succesiune. După moartea mons. A. Bauer, la 7 decembrie 1973, devine arhiepiscop diecezan de Zagreb. A fost un păstor model al poporului lui Dumnezeu şi curajos apărător al drepturilor divine şi umane.

Modelul păstorilor şi al turmei

Alojzije a primit în casa părintească darul venerării Maicii Domnului. Pe parcursul vieții sale s-a făcut Apostolul devoțiunilor în cinstea Mamei lui Dumnezeu – *Bogorodica*, venerată, în special, în sanctuarul național marian de la Marija Bistrica. Erau semnificative invocațiile sale: „Maica lui Dumnezeu, ajută-ne să păstrăm cea mai mare comoară, credința (religia) catolică”.

A celebrat al XXI-lea Congres Euharistic promovând calea credinței în sacramentul Euharistiei (1934-1941). El spunea: „Dacă există paradis pe pământ, atunci preotul îl găseşte în Sfânta Liturghie”.

A cultivat un raport patern şi filial cu preoții şi credincioşii. Era un adevărat model pentru păstori şi pentru turmă. Suporta greutatea slujirii pastorale *libenter, patienter* şi *ardenter*.

A fost doctorul sărăciei sociale şi prietenul muncitorilor privați de un loc fix de muncă (1939). A reafirmat în mod particular necesitatea moralei creştine în viața tinerilor şi sacralitatea familiei creştine. A celebrat săptămânile sociale şi a condus procesiuni de penitență pentru ispăşirea păcatelor făcute prin blasfemii, avorturi şi neglijență religioasă.

Securitatea Statului). Comuniştii iugoslavi au pregătit serviciile lor de securitate după modelul rusesc, în special pe ofițerii de informații care au avut grijă de problemele ecleziastice şi religioase.

[8] I. SUPEK, *Krivovjernikna Ijevici (Un eretic de stânga. Memorie politică),* Bristol, 1980.

Ajutorarea victimelor de război

Încă de la începutul activităţii pastorale, arhiepiscopul Stepinac a avut o grijă deosebită faţă de cei săraci, fără a face vreo distincţie religioasă ori de naţionalitate. La 31 decembrie 1944, a scris în *Buletinul Asociaţiei Caritas Diecezan*:

> Iubirea arzătoare faţă de aproapele este capabilă de miracole. Aceasta este mai puternică decât bombele devastatoare ale bombardamentelor şi ale navelor de luptă, mai puternică decât focul care distruge casele şi satele, mai puternică decât ura însăşi care a lovit lumea în acest dezastru. Credem, credem cu tărie că la sfârşit ura va lăsa locul iubirii între oameni. Trebuie ca noi toţi să facem tot ce este posibil pentru ca iubirea să triumfe pe acest pământ, acea iubire pe care Cuvântul lui Dumnezeu întrupat ne-a dat-o ca exemplu şi ne-a poruncit să o imităm[9].

În numeroase scrisori circulare, îi invita pe parohi şi credincioşi să adune ajutoare pentru lumea aflată în pericol. Cu referire la sărăcia provocată de război, el scria: „A da de mâncare celor înfometaţi, a-i găzdui pe cei fără casă, a-i îmbrăca pe cei goi a fost mereu şi este şi acum una dintre operele de milostivire foarte plăcute lui Dumnezeu”[10].

Părintele Fiorello Cavalli scrie:

> Dacă ar fi posibil să-i adunăm la un loc pe toţi cei care timp de patru ani au căutat ajutorul şi au primit sprijinul arhiepiscopului de Zagreb, s-ar forma o imensă mulţime, de mii de oameni. Nu este deloc exagerat să afirmăm că nu a fost zi în care cineva să nu fi venit la Episcopie să caute ajutor şi protecţie pentru un drept uman fundamental. Toţi aceşti oameni, proveniţi din diferite categorii sociale, demonstrează că episcopul era extremul refugiu al dreptăţii şi carităţii creştine. Iar în episcopie nimeni nu era chestionat cu privire la religia pe care o profesa sau cărei naţionalităţi îi aparţinea[11].

A fost un protector al evreilor, sârbilor, romilor, slovenilor, polonezilor, comuniştilor şi croaţilor atunci când trupele lui Mussolini şi ale lui Hitler au ocupat teritoriul croat şi, pentru scopuri politice, căutau să-i instrumentalizeze pe Pavlić, conducătorul Statului Independent Croat, şi mişcarea sa de „ustascia”. În situaţiile agitate şi periculoase, arhiepiscopul a condamnat public persecuţiile sociale, ideologice şi politice şi îi proteja pe sinistraţii de război, intervenind în favoarea celor care erau în pericol; evrei, sârbi, romi, sloveni, polonezi, comunişti şi croaţi persecutaţi.

A inserat în activitatea Arhidiecezei de Zagreb circa 300 de preoţi refugiaţi din Slovenia. Sunt semnificative cuvintele pronunţate de Mons. M. Držečnik,

---

[9] CONGREGATIO DE CAUSIS SANCTORUM Zagrebìen, Beatificatìonis et Canonizatìonis Servi Dei Aloysii Stepinac S.R.E. Cardinalis Zagrebiensis Archiepiscopi (1898-1960), Positio super Martyrio, (de aici înainte: POSITIO), vol. III, pars I, Roma, 1996, 538.

[10] POSITIO, vol. III, pars I, 539.

[11] F. CAVALLI, *Procesul Arhiepiscopului de Zagreb,* ed. Civiltà Cattolica, Roma, 1947, 187.

episcop de Maribor, cu ocazia morții fericitului, la 20 februarie 1960: „Numele cardinalului Alojzije Stepinac va rămâne scris cu litere de aur în istoria Diecezei de Maribor”[12]. Acelaşi lucru l-a declarat şi Excelența Sa Sigismund Majchrzak în scrisoarea din 18 iulie 1941, cu referire la ajutorul oferit de mons. Stepinac celor peste 300 de polonezi refugiați în Croația în timpul celui de-al doilea Război Mondial: „Numele cardinalului Stepinac, arhiepiscop de Zagreb, va fi scris cu litere de aur în inima poporului polonez”[13].

Mons. Stepinac în discursurile publice apăra şi susținea cererile pentru „respectul total al persoanei fără diferențe de vârstă, sex, religie, naționalitate şi rasă”. Condus tocmai de principiile Evangheliei, a protestat față de toate nedreptățile realizate şi a condamnat crimele contra umanității aşa cum o mărturiseşte scrisoarea sa trimisă către conducătorul statului, dr. Ante Pavelic, la 20 noiembrie 1941.

> Biserica trebuie, în numele Evangheliei, să condamne toate crimele şi alegerile făcute de elemente iresponsabile şi de tineri imaturi şi să ceară să fie pe deplin respectată integritatea persoanei umane, indiferent de vârstă, sex, credință, naționalitate sau rasă, pentru că toți oamenii sunt fii ai lui Dumnezeu şi pentru ei toți a murit Cristos, „qui vult omnes homines salvos fieri”[14].

De aceea, Biserica Catolică a condamnat mereu şi condamnă şi azi orice nedreptate şi violență comise în numele clasei, rasei sau a națiunii[15].

Dr. Weltmann, funcționar evreu la Constantinopol, a trimis o *promemoria* Delegatului Apostolic în acel oraş, adică mons. Angelo Roncalli. Acolo se citea: „Noi ştim că mons. Stepinac a făcut tot posibilul pentru a ajuta şi a supraveghea soarta nedreaptă a evreilor în Croația, al căror număr azi, conform informațiilor, nu depăşeşte 25.000, cuprinzând copii şi femei”[16].

---

[12] SLUGA BOZJI ALOJZIJE STEPINAC („Slujitorul lui Dumnezeu Alojzije Stepinac”), mesajul Postulării, Zagreb, 4 (1997), nr. 3, 78.

[13] CP, vol. XC, 3945.

[14] CP, vol. XCIII, 4654-4662.

[15] În predica ținută la Domul din Zagreb, în sărbătoarea lui Cristos Rege, la 25 octombrie 1942, arhiepiscopul a condamnat în mod curajos persecuțiile cauzate de ideologia rasistă. Spunea: „Orice popor şi orice rasă provin de la Dumnezeu. Realmente există o singură rasă, adică cea divină. Certificatul ei de naştere se găseşte în Geneză, unde se prezintă cum mâna lui Dumnezeu a format-o (…). Afirmăm că orice popor şi orice rasă care există pe pământ au dreptul la o viață demnă de om şi la un tratament, de asemenea, demn de un om. Toți, atât rromi sau altă rasă, atât negri din Africa sau popoarele evoluate ale Europei, evrei duşmăniți sau ariani aroganți, au dreptul să spună: *Tatăl nostru care eşti în ceruri!*”, CP, vol. XXIV, 1716-1718; ALOJZIJE KARDINAL STEPINAC NADBISKUP ZAGREBACKI (ALOJZIJE CARD. STEPINAC, arhiepiscop de Zagreb, *Omilii, discursuri; messaje 1941-1946*), (*înainte: STEPINAC, Omilii 1941-1946*), Zagreb 1996, 127-129.

[16] Cf. *Le dr. Weltmann au délégué apostolique à Istanbul Roncalli,* Istanbul, 11 VI 1943, în: *ACTES et documents du Saint Siège relatifs à la Seconde guerre mondiàl. Le Saint Siège et les victimes de la guerre,* vol. I-X, Libreria Editrice Vaticana 1965-1980, vol. IX, 337.

În ceea ce priveşte trecerea evreilor şi, în special, a ortodocşilor la credinţa catolică, arhiepiscopul Stepinac cerea observarea prescripţiilor dreptului canonic şi s-a opus energic puterii civile, care cerea astfel de treceri religioase, pe care apoi Partidul Comunist le-a numit „rebotezări”[17].

În procesul din 1946 în ceea ce priveşte acuza trecerii de la o religie la alta, mons. Stepinac a spus:

> Îmi este imputată vina de a-i fi rebotezat pe sârbi. Este o expresie total inexactă, pentru că cine a fost botezat o dată nu este necesar să refacă botezul; totuşi, este vorba de o trecere religioasă. Nu vreau să vorbesc difuz despre aceasta: spun doar să aveţi conştiinţa liniştită, iar istoria la timpul ei îşi va da judecata cu privire la aceasta. Realitatea, în schimb, este aceea că trebuia să-i schimb pe parohi, pentru că erau ameninţaţi cu moartea de către ortodocşi. Sârbii, în schimb, voiau să-i omoare pentru că au colaborat cu cei convertiţi[18].

Este de notat cum acelaşi Stepinac s-a implicat pentru ca asociaţia *Caritas* a Arhidiecezei să-şi îndeplinească datoria pe parcursul războiului. Săracii şi cei nevoiaşi din toate ţările recurgeau la Fericit, siguri fiind că nu vor fi lăsaţi cu mâinile goale şi cu inima tristă.

Norii comunismului asupra Bisericii din Croaţia

Al Doilea Război Mondial a provocat atâta dezastru! Era o continuă alternanţă de armate care semănau moartea şi ura. Şi comuniştii căutau, prin mişcarea de eliberare a popoarelor slave ale Europei de Sud, să preia astfel puterea politică. Au reuşit acest lucru practicând trinomul minciună, ură şi moarte. Înainte de război, Stalin a prevăzut şi a dispus transformarea statului iugoslav într-o federaţie de state naţionale autonome, după modelul sovietic.

În a doua sesiune a Consiliului Antifascist al eliberării populare din Iugoslavia (AVNOJ), în noiembrie 1943, Tito i-a acuzat de calomnie pe cei care considerau lupta de eliberare populară „un lucru pur comunist, bolşevizare a ţării”[19], o tentativă a comuniştilor de a prelua puterea, abolirea proprietăţii private, distrugerea Bisericii, a religiei şi a culturii, spunând: „Aceasta provine din bucătăria lui Göbbels”. Însă aceasta era o strategie a Internaţionalei roşii sovietice.

---

[17] Documentaţia v. în R. Pattee, *The Case of Cardinal Aloysius Stepinac*, ed. The Bruce Publishing Company, Milwaukee, 1953, 370-411; cf. E. Gitman, *Archbishop Alojzije Stepinac, 1941-1945 under the lens of historians and diplomata*, în „Cardinal Stepinac – A Witness to the Truth – Kardinal Stepinac – Svjedok Istine”, colecţie de articole ale Simpozionului International care avut loc la Zagreb pe 19 septembrie 2008, Zagreb, 2008, 21-52.

[18] Stepinac*, Omilii 1941-1946,* 282.

[19] „Der Titoismus endstandz war auf dem Grundlage des Bolschewismus”, K. Boeckh, *Stepinac und Tito zur repression von Religion in Jugoslawien*, în „Cardinal Stepinac - A Witness to the Truth, op. cit. 138.

Marx pleca de la convingerea că religia este o manifestare organică şi legitimă în unele perioade de dezvoltare a societății umane. De aceea, el nu propunea ca scop imediat distrugerea religiei, ci doar ca scop foarte îndepărtat, pentru a fi realizată în cursul istoriei. În principiu, a preluat *motto*-ul socialismului occidental: religia este ceva privat – Biserica şi statul sunt separate[20].

Croația a fost integrată în statul condus de comunişti. Biserica împărțea aceeaşi soartă. De fapt, fericitul Stepinac insista asupra libertății poporului, pe dreptul poporului croat de a avea propriul stat. Era convins că doar într-o națiune liberă chiar şi Biserica poate fi liberă.

„Comunismul este democrație"

Fericitul Stepinac scrisese într-un raport intitulat „Privire asupra comunismului în Iugoslavia şi ipoteze pentru viitor" că Partidul Comunist iugoslav a preluat puterea sub conducerea lui Tito în 1941, şi nu prin şansă. În vechea Iugoslavie masoneria era dominantă. Şcolile, ziarele, armata, birourile (…), toate acestea serveau ca mijloace de distrugere a religiei catolice. Se dorea separarea poporului croat de Sfântul Scaun, dar săracul popor a simțit faptul că singurul său sprijin era credința, unica scăpare.

Comunismul este *mendacium incarnatum*. Avem impresia că suntem dirijați de o existență dotată cu inteligență superioară, demonul, pentru că doar demonul îşi poate imagina atâta rău, atâta ură, cauzând moartea atâtor oameni nevinovați, distrugând atâtea bunuri fără nici o logică. Comunismul a defăimat tot ceea ce se referea la Dumnezeu. Comunismul iugoslav nu se diferenția de cel bolşevic[21].

Curând s-a înțeles că afirmațiile (lui Stepinac) au fost mai mult decât adevărate, ba, mai mult, că lupta de eliberare populară nu era altceva decât instituirea revoluției sovietice.

Au demonstrat-o aceeaşi partizani când au luat puterea constituind „Comitetul Eliberării Populare"[22].

---

[20] Dar când comuniştii au preluat puterea în Rusia au schimbat acest motto. Această schimbare a introdus-o, în special, Stalin, care ceruse colaborarea ortodocşilor într-o concepție cezaro-papistă, şi anume de supunere a Bisericii puterii politice guvernamentale sovietice, cu prețul unui sprijin material limitat, cu toate că nu renunțase la scopul său final, cel de distrugere a religiei pe termen lung.

[21] Alojzije Stepinac, arhiepiscop de Zagreb, Osvrtnakomunizam u Jugoslaviji i nagadanja za budućnost (Privire asupra comunismului în Iugoslavia şi previziuni asupra viitorului), CP, vol. C, 818-829; J. Vranekovic, Dnevnik (Jurnal): Viața cardinalului Alojzije Stepinac în închisoarea de la Krašić, vol. I-V manuscris în Arhiva Postulării Fericitului Alojzije Stepinac la Zagreb (înainte: VJD): „Occidentul nu cunoaşte comunismul – *Mendacium incarnatum*, aceasta este definiția mea despre comunism", vol. II, str. 326.

[22] Cf. Crna Knjiga, în CP, vol. CU, 1376 ş.u.

Cuvântul „popor” însă nu are aceeaşi semnificaţie ca aceea din democraţiile occidentale. După mentalitatea comunist,ă în „populaţie” trebuie să facem distincţie între „popor” şi „opoziţie”; de asemenea, trebuie să se facă distincţie între „antifascişti” şi „fascişti”. Doar „antifasciştii”, care însă erau în minoritate, pot fi recunoscuţi ca „popor”, în timp ce restul sunt „inamici şi trădători ai poporului”. Cine nu este partizan sau măcar simpatizant al comunismului „progresist”, cine nu este comunist aparţine opoziţiei, reacţionarilor, inamicilor poporului.

În realitate, adevărata semnificaţie a cuvântului „popular” desemnează „comunist”, chiar dacă nu se menţionează explicit; de asemenea, şi expresia „statul popular” în realitate este un stat „comunist”, „comitetele populare” sunt în realitate „comitete comuniste”, „tribunalele populare” sunt cu adevărat „tribunale comuniste” etc.[23]

Fericitul Stepinac ştia bine ce anume era comunismul rus. Îi erau aduse la cunoştinţă crimele săvârşite de acest comunism în Mexic, Spania şi chiar în Uniunea Sovietică. De aceea, el lupta împotriva acestuia cu deschidere şi curaj încă din primii ani ai preoţiei sale şi în particular ca arhiepiscop coadiutor, apoi ca arhiepiscop de Zagreb. Cerea atenţia poporului asupra pericolelor comunismului şi l-a avertizat despre ceea ce putea să urmeze în cazul în care comunismul ar fi luat avânt.

Strategia antireligioasă a marxismului

Când, în 1945, comuniştii şi partizanii lui Tito, conduşi de ideologia comunist-stalinistă[24], au preluat puterea politică, l-au declarat pe mons. Stepinac „criminal de război”.

Totuşi, noii conducători se prezentau sub forma unui „guvern popular”. Însă libertatea proclamată de aceştia a fost dezminţită de închisori şi de lagărele de concentrare, de torturi şi de uciderea oamenilor nevinovaţi, învinuiţi pentru faptul că aveau o altă concepţie sau o altă ideologie.

Comuniştii au depăşit cu ororile lor lagărele de concentrare, atât pe cele germane, cât şi pe cele ale ustaşilor. Aceasta era o „teroare oribilă”[25].

Tito urma linia trasată de Stalin, nu doar realizând separarea între Biserică şi stat, dar şi în tentativa de supunere a Bisericii Catolice sub conducerea regimului comunist[26]. Autorii *Cărţii negre a comunismului. Crime,*

---

[23] Cf. Crna Knjiga, în CP, vol. CU, 1368.

[24] „Die Wurzeln des Titoismusliegen im Stalinismus”, BOECKH, K., Stepinac und Tito zur repression von Religion in Jugoslawien, în „Cardinal Stepinac - A Witness to the Truth”, op. cit. 138.

[25] E. Hrabovec, *Die Heilige Stuhl, das òstliche Europa und die Anfànge des kalten Krieges,* in *Cardinal Stepinac - A Witness to the Truth,* op. cit. 119.

[26] Conf. *Protest al Arhiepiscopului faţă de Guvernul Croaţiei,* Nr. 64/BK-I, 1, del 21 VII 1945, în CP, vol. LXXXVIII, 3162-3170

teroare, represiune vorbesc despre 49 de metode de educare în puşcării, pe parcursul regimului comunist[27]. Nu era doar Eugen Țurcanu, şeful poliției din România. În Iugoslavia erau, de asemenea, mulți cei implicați în reabilitarea adepților lui Cristos. Fericitul Stepinac spunea în acele perioade triste şi mizerabile ale regimului comunist: „Cu cât trăiesc mai mult, cu atât te iubesc mai mult, Biserică sfântă a lui Dumnezeu. Dacă aş avea 100 de vieți, le-aş da pe toate ca să trăiască Biserica sfântă a lui Cristos!"

Comunismul iugoslav, de fapt, urma orbeşte bolşevismul rus în toate aspectele sale. La începutul anului 1946 găsim o mărturie a faptelor petrecute în Iugoslavia, descrise cu aceste cuvinte: „Cine nu este orb vede că azi Iugoslavia, în fapt, face parte din URSS"[28].

„Dați cezarului ceea ce este al cezarului şi lui Dumnezeu ceea ce este al lui Dumnezeu" (*Mt* 22,21)

Încă de la început, fericitul Stepinac s-a comportat conform învățăturii Evangheliei, acceptând noul Guvern al Iugoslaviei Federative. Recunoştea şi alcătuirea acestuia. Nega însă faptul că statul se identifica cu un partid care căuta să şteargă numele lui Dumnezeu, creştinismul, în special catolicismul şi orice altă religie.

Recunoştea realmente autoritatea, dar nu doctrina şi actele comuniste.

Comuniştii preluaseră *motto*-ul revoluției franceze: fraternitatea şi unitatea. Egalitatea era atribuită doar „clasei muncitoare" sau, mai bine spus, acelei părți a populației care era supusă conducătorilor comunişti. S-a demonstrat foarte curând că fraternitatea era o pură minciună. Arhiepis-copul Stepinac respecta guvernul, însă avea în minte cuvintele lui Isus: „Dați cezarului ce este al cezarului şi lui Dumnezeu ceea ce este al lui Dumnezeu!" (*Mt* 22,21).

Păstor fidel şi curajos în fața persecuției comuniste

Arhiepiscopul Stepinac ştia foarte bine că păstorul care doarme nu este mai valoros ca acel păstor tocmit care fuge când pericolul amenință. De aceea, el a rămas conştient şi decis pe pozițiile sale de a apăra cu prețul libertății sale şi al vieții înseşi drepturile divine ale Bisericii şi interesele vitale ale poporului croat[29].

---

[27] S. Courtois, N. Werth, J.-L. Panne , A. Paczkowski, K. Bartosek, J.-L. Margolin, *A 77-a carte a comunismului. Crime, teroare, represiune,* (înainte: *Cartea neagră a comunismului),* Arlando Mondadori Editore S.p.A., Milano, 1998[5]; usp. R. Royal, *Martirii secolului douăzeci. Fața uitată a istoriei lumii,* Milano, 2002, 307-314

[28] *Crna knjiga (Cartea neagră despre atrocitățile din perioada regimului comunist în Croația),* de J. Batelja), Zagreb, 1999, 51; cf. M.-th Ursic, *Religious Freedom in Post-World War II Yugoslavia,* Boston, 2001, 15-18.

[29] „Die nationale Kraft der Kirchen war ein Grand, warum die Kommunistische Partei Jugoslawiens einem antikirchlichen Kontfronationskurs verflogte, der andere Grand war

În realitate, comuniştii au început repede să acţioneze conform principiilor Partidului Comunist: din sălile şcolilor şi din tribunale au fost scoase crucifixele, autoritatea şcolară a abolit rapid rugăciunea de la începutul şi de la sfârşitul orelor, în institutele ecleziastice au preluat conducerea „comisarii", care le-au interzis copiilor şi elevilor să se roage, să participe la Sfânta Liturghie şi la sacramente[30]. În afară de acestea, au fost expropriate spitalele catolice şi le-au fost sechestrate tipografiile. Presa catolică a fost interzisă. Capelele au fost transformate în dormitoare.

În şcoli a început imediat propaganda atee: „Lupta contra lui Cristos!", „Moarte lui Dumnezeu!", „Religia este opiul poporului", „Jos cu episcopii!" etc. Tinerii şi funcţionarii erau chemaţi la muncă duminica şi în sărbători, de la 7.00 la 12.00, pentru a face astfel imposibilă participarea acestora la liturghie. OZNA, poliția secretă comunistă, a început foarte repede să acţioneze. Imediat ce a intrat în funcţiune, a ordonat Curţii Marțiale ca, fără proces, să trimită mii de cetățeni nevinovaţi la moarte. Au fost închişi şi judecaţi preoţi, unii credincioşi şi chiar episcopi.

Întrucât arhiepiscopul Stepinac se bucura de o mare stimă şi popularitate în rândul poporului, regimul a decis să-l elimine, aşa încât, la 17 mai 1945, Alojzije a fost închis. Ancheta nu a dat însă rezultatele scontate de regim.

Tentativa regimului de a separa Biserica Catolică de Sfântul Scaun

Apoi, Tito, sfătuit de diverse părţi să supună şi să controleze Biserica Catolică, s-a gândit să îndeplinească planul creării unei Biserici naţionale separate de Roma. Stepinac a spus cu privire la aceasta: „Separaţi de Roma, suntem o ramură uscată şi deci pierduţi".

În timp ce arhiepiscopul era închis, Tito, la 2 iunie 1945, a ajuns la Zagreb şi a cerut să se întâlnească cu reprezentanţii Arhidiecezei de Zagreb. Au venit episcopii auxiliari şi canonicii capitlului. Tito s-a declarat pregătit să satisfacă cererile canonicilor şi ale prelaţilor, cerând însă ca aceştia să rezolve chestiunea fundamentală, aceea a colaborării clerului şi a fondării unei „Biserici naţionale mult mai autonomă de Roma". De fapt, a spus că această autonomie este explicabilă în măsura în care Sfântul Scaun „era mereu deschis către imperialismul italian, în dauna poporului nostru", şi

---

die kommunistische Ideologie, die vom Atheizmus ausging", K. BOECKH, *Stepinac und Tito zur repression von Religion* în „Jugoslawien, in Cardinal Stepinac - A Witness to the Truth", op. cit. 141.

[30] La evenimente publice copiii trebuiau să poarte bereta cu trei colţuri şi să cânte: „Port bereta cu trei colţuri pentru că lupt împotriva lui Dumnezeu, împotriva preoţilor şi călugărilor, împotriva surorilor".

„noi dorim să creăm o comunitate de slavi în sud, iar în această comunitate vor fi atât ortodocşi, cât şi catolici, care vor trebui să fie împreună cu toate popoarele slave… Aceasta este problema fundamentală”[31].

Episcopii şi reprezentanţii capitlului au răspuns că nu sunt autorizaţi să rezolve astfel de chestiuni, necunoscând unde era închis arhiepiscopul, unicul în măsură să dea un cuvânt autoritar referitor la o astfel de propunere. Tito a consimțit şi, la 3 iunie 1945, la ora 10 şi 15 minute, Tito era însoţit în maşină, în drum spre episcopie, de arhiepiscop, iar în ziua următoare erau împreună la reşedința acestuia.

La 4 iunie 1945, în întâlnirea cu arhiepiscopul, Tito a reluat acuzele către Sfântul Scaun, acuzându-l că nu simpatizează popoarele slave, în special Iugoslavia. Arhiepiscopul a confruntat aceste acuze cu faptele[32]. Tocmai acest argument a fost motivul înlăturării arhiepiscopului Stepinac de la scaunul episcopal şi al îndepărtării lui de popor.

De fapt, domnul Milovan Djilos, unul dintre primii colaboratori ai lui Tito, a declarat la începutul lunii ianuarie, în anul 1959, profesorului Ivan Meštrović, sculptor croat: „Nu putem accepta apropierea sa de Papa de la Roma. Noi eliminăm tot ceea ce ne stă în drum. Scopul scuză mijloacele”. Iar prof. Meštrović a replicat, cu o idee a unui alt om politic al Iugoslaviei: „Dacă el (Stepinac) ar fi cedat într-o singură privință, ar fi fost repede eliberat a doua zi. Ne-ar fi scutit de atâtea necazuri. Naționalismul său croat nu ne deranja. Dacă ar fi proclamat Biserica croată separată de Roma, noi l-am fi înălțat până la stele”[33].

Uciderea episcopilor, preoţilor, călugărilor, seminariştilor şi laicilor

Contrar promisiunilor lui Tito făcute reprezentanţilor capitlului metropolitan şi mons. Stepinac, Mişcarea Populară a Eliberării şi-a continuat calea întreprinsă: a fost condamnat la moarte mons. Janko Šimark, episcop greco-catolic (a murit în urma maltratărilor suferite în puşcărie sau de o presupusă otrăvire), a fost ucis mons. Carević, episcop de Dubrovnik; mons. Salis-Seewis şi mons. Lach, auxiliari de Zagreb, au fost opriţi din exercitarea oficiului. Au mai fost arestaţi mons. Srebnič, episcop de Krakovia, şi mons. Benefačić, episcop de Split; au fost ucişi 369 de preoţi, 12 călugărițe, iar alți 175 de preoţi şi credincioşi, precum şi 50 de călugărițe au

[31] Benigar, op. cit, 462 ş.u.

[32] Benigar, 461 ş.u.

[33] Cf. L. Mestrovic, *Stepinac, Heroe Espiritual*, în „Hrvatska Revija”, Buenos Aires, septembrie (1956), vol. III, 194 ş.u. Benigar, 590; J. Batelja, *Zivjeti iz vjere. Duhovni lik i pastirska skrb kardinala Alojzija Stepinca (A da mărturie despre credință: viața şi programa pastorală a cardinalului Alojzije Luigi Stepinac),* Zagreb, 1990, 245 ş.u.

fost închişi în puşcării. În procesele desfăşurate au fost condamnaţi mons. Čelik, episcop de Banjo Luka, şi mons. Čule, episcop de Mostar, fiecare la 12 ani de carceră. Zeci de mii de catolici au fost ucişi fără nici un proces. Din Zagreb a fost expulzat reprezentantul Sfântului Scaun; a fost impusă laicizarea căsătoriei, s-a trecut la profanarea cimitirelor catolice; regimul a confiscat bunurile ecleziastice.

În faţa denunţului Bisericii că este persecutată, Tito a răspuns acuzând Biserica de calomnie şi că provine „din bucătăria lui Göbbels". Tito ceruse de la Sfântul Scaun îndepărtarea mons. Stepinac de la scaunul episcopal din Zagreb, sperând în numirea unui candidat simpatizant al regimului.

Arhiepiscopul, fără frică, a trimis preoţilor şi credincioşilor scrisori circulare privitoare la necesitatea vieţii creştine şi cu privire la învăţământul religios în şcoli, care este dreptul părinţilor, şi nicidecum un mijloc de a înduioşa autorităţile.

Deoarece persecuţiile continuau, mons. Stepinac a convocat Conferinţa Episcopală, iar la 22 septembrie 1945 a publicat Scrisoarea Pastorală a Episcopatului Catolic, în care denunţa nedreptăţile săvârşite împotriva religiei. Menţiona încălcarea dreptului la educaţie religioasă şi morală a tinerilor, împiedicarea de a administra sacramentele bolnavilor şi prizonierilor, interzicerea libertăţii presei catolice, atacurile jurnalistice la adresa episcopilor şi a clerului, laicizarea căsătoriei creştine, profanarea cimitirelor, confiscarea bunurilor Bisericii, arestările şi uciderea preoţilor şi credincioşilor.

În afară de acestea, episcopii au prevăzut şi normalizarea rapoartelor între Biserică şi stat. Această scrisoare a fost citită de către toţi credincioşii.

Regimul a reacţionat la această scrisoare cu o serie de manifestări împotriva Bisericii şi, în special, împotriva arhiepiscopului, care a suportat un adevărat act de violenţă, la Zaprešic, la 4 noiembrie 1945[34]. Pe parcursul nopţii, pe pereţii casei sale au fost scrise mesaje de ameninţare şi umilire: „Jos cu Scrisoarea Pastorală!", „Jos cu sutanele negre!", „Jos clerofasciştii!", „Moarte semnatarilor Scrisorii Pastorale!", „Jos cu banditul Stepinac!".

Ciocanul şi secera au fost însemnate pe fiecare edificiu din centrul oraşului Zagreb. Cetăţenii au fost incitaţi să atace preoţii pe stradă şi să scuipe asupra credincioşilor care se duceau la biserică.

Condamnarea pentru iubirea lui Cristos

Deoarece regimul comunist nu reuşise să-l determine să creeze o Biserică Catolică naţională, separată de Sfântul Scaun, arhiepiscopul Stepinac a fost privat de libertate la 18 septembrie 1946 şi, în cele din urmă, i-a fost

[34] G. MASUCCI, *Misija u Hrvatskoj 1941-1945 (Misiune în Croaţia din 1941 până în 1945),* de M. MIKAC, Madrid 1967, 227.

înscenat un proces politic, desfăşurat la Zagreb de pe 30 septembrie până pe 10 octombrie 1946. În baza unor documente false, a unor declarații obținute cu forța şi prin mărturii false, arhiepiscopului i-a fost imputată colaborarea cu ocupantul şi cu Guvernul Statului Independent Croat, convertirea cetățenilor din Iugoslavia la catolicism, colaborarea cu disidenții locali şi denigrarea Guvernului Popular.

Mons. Stepinac i-a refuzat pe avocați şi la tribunal s-a declarat el însuşi nevinovat. El a spus:

> Este un lucru detestabil în întreaga lume civilă a ataca direct Biserica şi pe reprezentanții ei. Pentru aceasta trebuie să se găsească o bază politică, care în cazul meu a avut această formă. Conform dreptului divin, natural sau internațional, nici un tribunal drept nu poate niciodată condamna pentru ceea ce se impută aici; dacă se ține cont de toate circumstanțele în care suntem în acest moment.
>
> Vina mea personală constă doar în aceea că eu nu am căzut în genunchi în fața exigențelor comunismului, care guvernează singur în această țară. Şi iată argumentele pentru care eu nu am putut consimți la ceea ce se făcea… Erau pedepsiți continuu nu doar asasinii, chiar şi eu am fost numit de mai multe ori asasin. E mai bine să se analizeze modul în care s-au format marile cimitire ale țării noastre. S-au format ele datorită ustaşilor şi armatei croate, sau există alte cauze? Şi toți cei care au fost ucişi de luptătorii NOP (*Narodnooslobodilači pokret* – mişcare populară de rezistență) erau într-adevăr vinovați? Iată de ce, ținând cont de toate acestea, fiind adus la tribunal, consider că este bine şi decid: 1. de a nu mă apăra decât personal; 2. de a refuza orice avocat; 3. de a nu face recurs, oricare ar fi sentința, fiind destul de clar că totul ar fi complet inutil şi neavând nici un sens, când se ştie foarte bine că tribunalul nu emite decât ceea ce este decis de către o organizație determinată... Dacă pentru regimul actual este cu adevărat importantă reglarea situației țării, există pentru aceasta o cale şi doar una.
>
> Statul să fie în raporturi diplomatice cu Sfântul Scaun; astfel, să înceapă cu Sfântul Scaun, văzând în acesta o unică parte competentă, tratative clare şi sincere. Sfântul Scaun, mă refer aici la Biserică, nu cunoaşte impuneri (diktat), ci mai curând acorduri sincere şi oneste. Fără acestea nimic nu poate avea succes. Eu pot fi condamnat, pot fi condamnați, de asemenea, şi alți episcopi, pot fi ucişi chiar mulți preoți şi credincioşi. Lucrurile nu vor merge mai bine, ba, din contră, mai rău, şi vor conduce la un dezastru total. Hitler este un exemplu față de care noi toți suntem martori vii. Dacă voi nu îmi dați dreptate, istoria va fi cea care o va face. Şi, precum nenumăratele procese intentate de Hitler împotriva Bisericii au slujit la glorificarea acesteia, la fel vor sluji cu siguranță şi toate aceste nedreptăți, pentru că în spatele Bisericii este Cristos. Cel care a spus: cel care va cădea pe această piatră se va sfărâma, iar cel asupra căruia va cade ea va fi zdrobit[35].

[35] F. Cavalli, *Procesul arhiepiscopului la Zagreb,* op. cit., 17-18.

În concluzie, a spus: „La şcoală se învaţă că Isus Cristos nu a existat. Să ştiţi! Isus este Dumnezeu! Pentru el suntem gata, în orice clipă şi în orice zi, să murim!”[36]

Tribunalul a respins documentele – cu cerneală roşie – scriind un „NE” – nu. Prin aceeaşi metodă, tribunalul a respins aproape toate mărturiile care au fost prezentate de avocatul dr. Ivo Politeo, în tribunalul comunist în 1946, în favoarea arhiepiscopului Stepinac; de fapt, nu i-au fost acceptate decât 8 din cele 48 de documente.

Avocatul, dr. Ivo Politeo, pe parcursul procesului public din 8 octombrie 1946, a spus: „Vreau să găsesc măcar o persoană în fosta Croaţie Independentă (NDH) care în timpul ocupaţiei a luptat împotriva lui Hitler, atât de deschis, împotriva puţin puternicului Mussolini şi chiar împotriva mai puţin puternicului Pavelić, aşa cum a făcut-o Stepinac în predicile sale (...). În nici o naţiune ocupată nu cunosc vreun episcop care să fi avut curajul să vorbească aşa cum a făcut-o el. (…) A protestat faţă de persecuţia rasială, naţională şi a dispreţului demnităţii umane. Şi asta o spunea în anii 1941, 1942, 1943, 1944!”[37]

Arhiepiscopul a fost condamnat pe 11 octombrie 1946 la 16 ani de muncă forţată şi pentru alţi 5 ani la pierderea tuturor drepturilor civile şi politice.

Parlamentul croat a condamnat procesul împotriva arhiepiscopului Stepinac la 13 februarie 1992, ca fiind

> în mod scandalos şi delictuos „înscenat” împotriva arhiepiscopului, pentru simplul motiv că nu a realizat separarea Bisericii Catolice în Croaţia de Roma şi Vatican, conform ordinelor lui Iosip Broz Tito, pentru a o încredinţa apoi în grija puterii abuzive comuniste, ilegalităţii şi persecuţiei bolşevice fără control[38].

Asociaţii sacerdotale pentru o Biserică naţională

Mi separe oportun să semnalez că această condamnare nedreaptă nu l-a descurajat, întrucât era conştient că la Judecătorul ceresc numele condamnaţilor erau total diferite de cele ale tribunalelor „populare”. Ba chiar era fericit că putea fi condamnat pentru Cristos, după cum s-a şi exprimat: „Sunt condamnat în numele poporului, însă lucrul mai important este că nu am fost condamnat în numele Sfintei Treimi”[39].

---

[36] Cf. Positio, vol. III, pars II, 825.; R. Pattee, *The Case of Cardinal Aloysius Stepinac,* op. cit. 243.

[37] Benigar, 557; cf. *Dialog stenografic: Discursul dr. Ivo Politeo,* avocat al arhiepiscopului Stepinac în tribunal din 1946, în CP, vol. LXXIII, 3051-3092, 3064-3066; ibid., vol. LXVI, 956-990; R. Pattee, *The Case of Cardinal Aloysius Stepinac,* op. cit., 192- 230.

[38] Positio, vol. III, pars II, 1515.1519.

[39] VJD, vol. I, 89; vol. II, 39. Cf. R. de Mattei, *Cardinalul Stepinac şi comunismul,* în „Cardinal Stepinac - A Witness to the Truth...”, op. cit., 127-136.

Cu poziția sa fermă şi curajoasă, arhiepiscopul Stepanic devine piatră a fidelității față de Cristos Domnul, la care veneau credincioşii căutând consolare. El îi îndemna pe credincioşi şi preoți la perseverență în fidelitatea față de episcopi şi față de Biserica Catolică. Însă regimul şi-a continuat proiectul separării Bisericii Catolice de Roma. Într-adevăr, regimul continua proiectul Bisericii Catolice rupte de Roma. În sensul acesta, poliția secretă a întemeiat asociația aşa-zişilor preoți „populari". Fericitul Stepinac a văzut în asta un mare pericol pentru credință şi pentru popor. Este de înțeles, aşadar, atitudinea sa față de un astfel de organism, în care dominau „falsa şi diabolica colaborare", „brațul diabolic", „sinagoga satanei", „excrescența satanică"; iar pe acei preoți înscrişi în această asociație îi numea frați nefericiți, trădători ai Bisericii lui Dumnezeu, asemenea lui Iuda, obsedați de o farfurie de linte, ca tânărul Esau din Vechiul Testament, care, din dorința unei farfurii de linte, şi-a vândut dreptul de primnăscut fratelui său Iacob (cf. *Gen* 25,27-34).

În timp ce vorbea puternic şi cu vehemență împotriva duşmanilor Bisericii, împotriva persecutorilor şi împotriva preoților care s-au separat de episcopi pentru a urma obiectivele conducătorilor comunişti, în acelaşi timp, el invita în mod repetat la rugăciune pentru aceştia, pentru întoarcerea lor, pentru ca Dumnezeu să aibă milă de ei, să le deschidă ochii spre adevăr şi să-i conducă pe adevărata cale a vieții şi a mântuirii. Condus de credință vie în Cristos Domnul, îi încuraja şi pe ceilalți spunând: „Suntem mereu pregătiți să acceptăm condamnarea din partea oamenilor pentru numele lui Isus. Dacă uneori se întâmplă să fii condamnat pentru credința în Cristos, bucură-te şi veseleşte-te, pentru că Isus pătimeşte în tine!"[40]

Fericita moarte

A stat în puşcărie la Lepoglava din 19 octombrie 1946 până în 5 decembrie 1951. De fapt, regimul este cel care l-a transferat din puşcăria de la Lepoglava la domiciliul forțat: casa parohială din Krašić. Mai bine spus, l-a transferat fiind deja grav bolnav, pentru a muri în afara puşcăriei. Tocmai boala contactată în puşcăria de la Lepoglava l-a slăbit, deja în primăvara anului 1953 cauzându-i diferite forme de infirmitate[41]. Curajos şi înarmat cu răbdarea lui Iob, a suportat umilirea şi maltratarea până la moarte, survenită la 10 februarie 1960. A murit rugându-se pentru persecutori,

[40] Omilia pe tema: „Nedreapta condamnare", în *Katehetskepropovijedi* („Omilii catechetice", de N. Boriò), ed. Curia Arhiepiscopală, Zagreb 1956, vol. I, 187.

[41] *Policitemia rubra vera,* tromboza picioarelor, catar bronşic, diferite inflamări şi dureri puternice, cvasicontinue pentru mai bine de 5 ani, cauzate de o mare acumulare de piatră în vezica urinară. Potrivit declarației lui Stjepan Benecek, fostul director al închisorii de la Lepoglava, Fericitul Alojzije Stepinac a fost otrăvit cu ceai de leandru.

pronunţând, înainte de a-şi da sufletul, cuvintele lui Isus: *Fiat voluntas tua!* – „Facă-se voia ta!”.

Sunt îndrumătoare cuvintele sale adresate tribunalului districtului din Osijek, la 4 decembrie 1959:

> Medicii străini şi autohtoni au făcut tot posibilul pentru a-mi prelungi viaţa, însă sănătatea nu mi-au redat-o şi nu mi-o vor putea reda. Până astăzi mi-au extras 34 litri de sânge şi tot nu ajunge? Dacă organele puterii populare consideră că eu mor prea lent, să poruncească lichidarea mea fizică, aşa cum au dispus din punct de vedere juridic acum 14 ani … Sfântul Ciprian i-a dat 25 de monede călăului care l-a decapitat. Eu nu le am, dar pot doar să mă rog pentru cel care eventual o va face[42].

Eliminarea fericitului Stepinac are încă o confirmare. De fapt, pe parcursul autopsiei din 1993, la Institutul de Medicină Legală al Universităţii *La Sapienza* din Roma, în osemintele sale s-au găsit elemente toxice de crom, arseniu, plumb şi cadmiu[43]. Toate acestea au fost rezumate în formula martiriului său considerat *ex aerumna carceris*.

Faimă de sfinţenie şi martiriu

Cardinalul Stepinac a murit, ispăşindu-şi pedeapsa la Krašić, la 10 februarie 1960, în stare de sfinţenie şi martiriu. Poporul lui Dumnezeu recunoaşte viaţa sa virtuoasă şi moartea unui martir aşa cum a declarat-o şi venerat-o şi pe parcursul vieţii şi în special după moartea sa. Întrucât a murit prizonier, cardinalul Stepinac, conform legii pentru cei închişi, trebuia să fie înmormântat la locul decesului. După numeroase petiţii şi intervenţii, Autoritatea Civilă din Iugoslavia a consimţit în mod special şi a permis înmormântarea cardinalului în catedrala din Zagreb. Ritul solemn funerar din 13 februarie 1960 a fost oficiat de mons. Franjo Sěper, arhiepiscop coadiutor de Zagreb, în locul card. Franz König, care suferise un grav accident rutier aproape de Varaždin, în timp ce venea la înmormântare ca delegat al papei Ioan al XXIII-lea. La liturghie au luat parte, pe lângă toţi episcopii din Iugoslavia, numeroşi preoţi şi credincioşi.

În timp ce corpul era purtat în dom şi mai apoi în mormânt, lumea aclama: „Sfânt!”, „Martir!”, „Roagă-te pentru noi!”.

Mormântul său a devenit rapid loc de rugăciune şi de pelerinaj pentru poporul credincios. Domul a devenit loc de întâlnire continuă a poporului, care în fiecare zi, în preajma mormântului fericitului, căuta reconcilierea. Domul din Zagreb a devenit confesional pentru nenumăratele suflete care căutau reconcilierea cu Dumnezeu, dar şi cu oamenii.

---

[42] Cp, vol. XIV, 797-825.

[43] Cf. Positio, vol. I, 813-818; ibid. vol. III, pars II, 1545-1559.

Sute de *ex voto* sculptate în marmură sau brodate în mătase mărturiseau darurile primite prin mijlocirea sa. Mormântul său este loc de rugăciune neîntreruptă şi izvor de daruri. Poporul lui Dumnezeu era de acord că „martiriul era carisma sa" şi că el era un adevărat „conducător al creştinilor autentici" (card. G. Montini). Acestea sunt argumentele pentru care Biserica a început imediat să se roage „pentru fericita glorificare a sufletului său ales", în credința că el, „cu harul şi lumina (lui Cristos), îşi va manifesta protecția asupra întregului Colegiu al Bisericii" (Ioan al XXIII-lea). „Prin prezența sa, prin muncă, prin curaj şi răbdare, cu linişte şi, în cele din urmă, prin moarte, el a arătat că este un adevărat om al Bisericii, dispus la sacrificiul suprem şi la a nu-şi renega credința" (Ioan Paul al II-lea).

Slujitorul lui Dumnezeu Papa Ioan Paul al II-lea l-a proclamat Fericit, martir, la 3 octombrie 1998, la sanctuarul marian național croat de la Marija Bistrica.

Quo vadis, Europa?[44]

În amintirea căderii Zidului Berlinului, a Cortinei de Fier, a Bisericii tăcerii, a victimelor comunismului care sunt peste 100 de milioane[45], în care majoritatea sunt creştini, ne punem aceeaşi întrebare pusă de fericitul Stepinac în 1938: *Quo vadis, Europa?* În acel moment istoric, el indica pericolele nazismului care încerca să introducă o religie nouă în detrimentul creştinismului. Aceeaşi întrebare a formulat-o în 1957, în scrisoarea către dr. Ivo Andres:

> Niciodată n-o să fim de acord cu ideologia comunistă, niciodată! Este un sistem ce degradează şi reduce personalitatea individului la un angrenaj al maşinii statale: instrumentele care trebuiau să fie în serviciul omului au fost transformate în idoli. Un sistem de genul acesta poartă în sine germenul blestemului şi, mai devreme sau mai târziu, se va prăbuşi cu mare violență.

Prevestind apoi semnele aurorei semnalate de aspirația umanității la valorile supranaturale, a continuat să scrie astfel:

> Europa care se uneşte, mulțumită lui Dumnezeu, pe baza valorilor spirituale, moştenite de la generațiile precedente, va avea din nou un loc central în viața lumii; în caz contrar, va fi destinată scufundării în barbariile din care Evanghelia lui Cristos a ridicat-o[46].

[44] *Hrvatski List (Fiul Croat;* Osijek), Crăciunul din 1938.

[45] S. Courtois, „Crimele comunismului", în *Cartea neagră a comunismului. Crime, teroare, represiune*, op. cit, 14-15. Usp. N. Werth, „Un stat împotriva poporului. Violențe, represiuni, terori în Uniunea Sovietică", Ibid., 175-176.; K. Bartosek, „Europa Centrală şi de Sud-Est", ibid., 386-428; J.-L. margolin, „Cina – un lung marş în noapte", Ibid., 433.-512.

[46] Cp, vol. XIII, 472-473.

Mulțumind organizatorilor acestui simpozion, doresc ca, prin mijlocirea fericitului Alojzije Stepinac şi a multor altor martiri ai lui Cristos de la Estul la Vestul Europei, să fie o auroră a Europei care îşi recunoaşte rădăcinile creştine şi mântuirea în Isus Cristos.

Traducere
Demşa-Crainicu Virgil

BISERICA CATOLICĂ DIN CEHIA ÎN TIMPUL COMUNISMULUI

Prof. Dr. Stanislav BALIK
Brno, Cehia

Regimul comunist din Cehia era cel mai ateist dintre regimurile comuniste din Europa Centrală şi de Est (bineînţeles, cu excepţia Albaniei). De ce? Republica Cehă era orientată antireligios şi anticatolic încă din timpul anilor şi deceniilor de dinainte de 1948. Astfel că regimul comunist doar a exploatat tradiţiile care existau înainte de apariţia sa.

În anul 1948, Partidul Comunist a preluat puterea în mod definitiv, pentru următorii 41 de ani. În acel moment a început şi suferinţa Bisericii Catolice din Cehia. În ciuda opresiunilor, exista un timp (după cuvintele binecunoscutului poet ceh Jan Zahradníček) când „Biserica i-a intonat Domnului un cântec eroic de iubire şi credinţă". Comunismul ceh poate fi descris şi identificat prin puternica politică atee. Astfel, conform recensământului din anul 1950, 76% din cetăţeni erau membri ai Bisericii Catolice. După 40 de ani procentajul a scăzut la 40%.

Deja din primii ani de comunism au fost interzise şcolile, revistele şi ziarele catolice. Episcopatul a încercat să trateze cu statul – aceasta a durat doar un an. Dar când a fost clar că regimul a încercat să stabilească aşa-numita „Biserică naţională", fără nici o legătură cu Vaticanul, aflată sub conducerea comuniştilor, toate negocierile au luat sfârşit.

Anii 1949 şi 1950 au fost cruciali. În anul 1949 regimul a încercat să obţină controlul asupra Bisericii din interior. S-a înfiinţat o nouă organizaţie cu nume vechi – *Acţiunea Catolică*. A fost o încercare cu ajutorul colaboratorilor (preoţi şi laici, fără episcopi) de a-i mobiliza pe catolici pentru a-l forţa pe episcop să fie de acord cu guvernul comunist. Doar la câteva zile, organizaţia abia înfiinţată a eşuat. Nu i s-a mai alăturat nici un credincios, unii reprezentanţi au renunţat. Două săptămâni mai târziu, Papa Pius al XII-lea a publicat un decret de excomunicare împotriva susţinătorilor şi a reprezentanţilor organizaţiilor schismatice; trei zile mai târziu – în iulie 1949 –, a publicat un alt decret de excomunicare despre comunism.

În acelaşi timp, arhiepiscopul de Praga, primatul ceh Josef Beran, a fost arestat (într-un domiciliu forţat). El a fost membru al remarcabilului grup al marilor cardinali central-europeni de la sfârşitul secolului al XX-lea: Beran, Wyszinski, Wojtyła, Mindszenty, Slipyj şi alţii. Beran nu a fost niciodată judecat, dar a rămas închis în diferite locuri timp de 16 ani. Când a fost

numit cardinal, în anul 1965, regimul a permis călătoria sa la Roma, însă nu şi întoarcerea sa (la fel s-a întâmplat cu doi ani în urmă cu primatul ucrainean de Lviv-Halič, Josyf Slipyj). El a murit la Roma în anul 1969 şi a fost înmormântat în criptele vaticane, în apropierea Papei Pius al XII-lea.

După Beran, alţi câţiva episcopi cehi şi moravi au fost arestaţi – unii dintre ei cu domiciliu forţat, precum arhiepiscopul de Olomouc, Josef Matocha, episcopul de Hradec, Králové Mořic Picha, episcopul de České Budějovice, Josef Hlouch, episcopul de Brno, Karel Skoupý. Unii dintre ei au fost arestaţi într-o închisoare comună – episcopul de Litoměřice, Štěpán Trochta, episcopul auxiliar de Praga, Ladislav Hlad, de Olomouc, František Tomášec şi Stanislav Zela, de Hradec, Králové Karel Otčenášek. Mořic Picha şi Josef Matocha au murit la domiciliile lor forţate. În unii ani ai celui de-al cincilea deceniu nu exista nici un episcop în libertate. Regimul nu le-a permis anumitor episcopi după întoarcerea lor din închisoare să-şi îndeplinească slujba. Majoritatea dintre ei au slujit ca preoţi obişnuiţi în mici sate de la ţară (de exemplu: František Tomášec, Ladislav Hlad, Kajetán Matoušek sau Karel Otčenášek). După moartea lui Antonin Eltschekner, episcopul auxiliar de Praga, în 1961, nu a mai existat nici un episcop cu permisiune statală pe teritoriul Boemiei şi Moraviei. Pentru următorii patru ani – până în anul 1965 –, noii preoţi au fost hirotoniţi de către episcopi din Slovacia.

Este foarte interesant că nici un episcop care a fost consacrat înainte de anul 1950 nu a colaborat. Nici unul! A existat doar un episcop care a fost consacrat în mod public între 1949 şi 1988 – episcopul auxiliar de Olomouc, Josef Vrana, în anul 1973. El a fost, de asemenea, singurul între episcopii boemieni şi moravieni care poate fi etichetat drept colaborator. Consacrarea sa episcopală a fost rodul săracei Ost Politik a Vaticanului susţinută de Papa Paul al VI-lea.

În anul 1988 a existat, din nou, un singur episcop cu permisiunea statului pe teritoriul Boemiei şi Moraviei – František Cardinal Tomášec, care a devenit administrator apostolic de Praga în 1965 şi apoi, în anul 1977, arhiepiscop de Praga. În anul 1988 el era singurul episcop; avea 89 de ani! Şi în acest an regimul şi-a arătat slăbiciunea când a aprobat consacrarea a doi noi episcopi.

Dar mergem înapoi la începuturile stăpânirii comuniste. În octombrie 1949 au fost publicate noile legi ale Bisericii. Ele prezintă două propuneri: 1. A confisca ceea ce a mai rămas în proprietatea Bisericii după reformele proprietăţii din anul 1919 şi anul 1947. Atunci statul a declarat că-i va plăti pe preoţi. Situaţia rămâne aceeaşi până în zilele noastre; 2. A-i ţine pe preoţi sub control. Pentru a lucra ca preot, era nevoie de o permisiune din partea unui reprezentant al statului, de la aşa-numitul secretar pentru

biserică. Permisiunea putea fi revocată oricând. Permisiunea era necesară pentru a spovedi în parohiile vecine şi aşa mai departe. Cel care îşi împlinea misiunea preoţească (celebrând Liturghii, spovezi, botezuri) fără permisiunea statului putea fi arestat.

În aprilie 1950 a avut loc aşa-numita „noapte a sfântului Bartolomeu" a mănăstirilor cehe. Toate mănăstirile au fost ocupate de către stat, călugării au fost adunaţi în trei lagăre de concentrare (Želiv Broumov, Osek), iar mulţi dintre ei au fost arestaţi. Regulile mănăstireşti au fost interzise (de fapt, fără nici o lege) până în anul 1989. Dacă unii călugări încercau să trăiască împreună – de exemplu, în case de familie –, puteau fi judecaţi şi arestaţi, chiar şi în anii '80. În anul 1950, 1.240 din toţi cei 1.509 călugări au fost trimişi în lagăre. 357 au fost arestaţi împreună pentru 2.106 ani, iar trei dintre ei au fost condamnaţi la moarte.

În cea de-a doua jumătate a anilor 1950 a început o persecuţie împotriva măicuţelor. Unele dintre ele au fost adunate în lagăre de concentrare şi apoi au fost forţate să lucreze în industria textilă, în agricultură şi aşa mai departe. Dar congregaţiile feminine nu au fost interzise. Comuniştii ştiau foarte bine că măicuţele erau necesare în unele domenii ale sănătăţii – în sanatoriile pentru oamenii cu dezabilităţi mintale, în unele case pentru pensionari şi aşa mai departe. S-a calculat că pentru a înlocui o maică întrun sanatoriu ar fi fost necesară angajarea a trei muncitori. Acesta a fost unicul motiv pentru a nu interzice congregaţiile feminine. Dar aceste congregaţii nu puteau să primească noi membri. Chiar şi novicele care nu şi-au făcut promisiunile perpetue înainte de 1950 au fost nevoite să plece acasă. Este incredibil că multe dintre acestea au revenit în mănăstiri după 40 de ani, în 1990. 101 dintre cele 7.643 de maici au fost arestate pentru 352 de ani împreună. Însumând, în anii 1948-1968, călugării şi măicuţele din Cehoslovacia au petrecut în lagăre şi închisori 42.763 de ani. Unul din cinci călugări a fost direct închis.

Mulţi preoţi de rând au fost persecutaţi, arestaţi şi unii dintre ei torturaţi până la moarte. Cel mai cunoscut caz este cel al preotului Josef Toufar. În a doua duminică din Advent a anului 1949 (mâine – 11 decembrie 2009 – se vor împlini exact 60 de ani), el a predicat în biserica sa din Čihošt', un mic sat din Boemia. În timpul predicii el a arătat spre crucea din altar, situată pe partea cealaltă, şi a spus: „În acest semn vom învinge". 19 martori au confirmat că în acel moment crucea s-a mişcat de la stânga spre dreapta de trei ori. Josef Toufar nu a văzut această mişcare şi nu a crezut. Totuşi, în câteva zile şi săptămâni, mesajul despre aşa-numitul „miracol Čihošt'" s-a răspândit printre credincioşi şi au început pelerinajele la Čihošt'. Comuniştii marxist-leninişti au fost înspăimântaţi, aşa că Josef Toufar a fost arestat la începutul anului 1950. Pe 25 februarie, după o tortură crudă, a

murit. Nici până astăzi nu este clar ce s-a întâmplat la Čihošt'. Posibil că a fost un fel de provocare din partea poliției secrete – dar în ciuda căutărilor asidue a unui document în arhivele secrete din ultimii 20 de ani, nu s-a găsit nimic.

Alți trei preoți – Jan Bula, František Pařil şi Václav Drbola – au fost executați nejustificat în anii 1951-1952, în aşa-numitul proces de la Babice. Procesul celor patru preoți martiri (Toufar, Bula, Pařil şi Drbola) este în desfăşurare şi în zilele noastre. Până astăzi – spre deosebire de Slovacia, Ucraina şi Polonia – nu există nici un fericit sau sfânt din timpul comunismului din Boemia sau Moravia.

Procesul de beatificare este în desfăşurare şi pentru Tomáš Maria Týn. S-a născut în anul 1950, iar când avea 19 ani (după ocuparea sovietică a Cehoslovaciei) a plecat în exil cu părinții săi. Apoi a studiat teologia şi a fost hirotonit preot în anul 1975 la Roma. În aceeaşi zi când a fost hirotonit, el şi-a oferit lui Dumnezeu viața proprie ca sacrificiu pentru libertatea Bisericii din patria sa. În toamna anului 1989 el s-a îmbolnăvit de leucemie şi la 1 ianuarie 1990 a murit la vârsta de 40 de ani.

Principala regiune în care se află Biserica Greco-Catolică a fost Estul Slovaciei. Această Biserică a fost interzisă în 1950, din nou, fără nici un fel de lege, *via facti*. S-a reunit aşa-numitul Sobor de la Prešov, care a abolit unirea cu Roma, dar în absența episcopilor. Majoritatea preoților şi a credincioşilor nu au trecut la Biserica Ortodoxă. De aceea au fost arestați sau mutați într-un alt loc din republică, la mare distanță – în nordul Boemiei, unde nu a existat vreodată Biserica Greco-Catolică. În parte, Biserica Greco-Catolică a fost înnoită în 1968, dar fără episcopul ei Pavol Peter Gojdič, care a murit în închisoare în 1960 şi a fost beatificat în 2001.

Numărul preoților din Boemia şi Moravia a scăzut rapid în secolul al XX-lea. Dacă în anul 1925 existau aproximativ 6.000 de preoți, în anul 1948 existau numai 3.000, iar în 1987 doar 1500 de preoți. De asemenea, deținem informații interesante despre ceremoniile bisericeşti, precum botezuri, căsătorii şi înmormântări. Facem o comparație: în anul 1955, aproximativ 67% din copii au fost botezați, în anul 1988 doar 25%. În anul 1955, peste 50% din căsătorii s-au oficiat în Biserici, în anul 1988 doar 10%. În anul 1954 mai bine de 58% din funeralii au avut loc în biserici, în anul 1988 doar 32%. Informații despre frecventarea sfintei Liturghii avem doar începând cu anul 1968. Astfel, în anul 1968, aproximativ 10% din populație frecventau sfânta Liturghie în fiecare săptămână. În anul 1988 doar 5,5%.

În Cehoslovacia a existat o structură foarte interesantă a aşa-numitei Biserici ascunse sau a Bisericii din catacombe. Originea ei face trimitere la aşa-numitele „posibilități mexicane" pe care Papa Pius al XII-lea le-a dat episcopilor cehoslovaci în anul 1948. Una dintre ele era dreptul (în situații

de urgenţă) de a consacra episcopi fără înştiinţarea Romei. Pe această cale a fost creată o serie de episcopi secreţi începând cu Pavol Hnilica. Apoi, a fost consacrat episcop Ján Chryzostom Korec, după aceea, Dominik Kalata, Peter Dubovský, Jan Blaha şi Felix Maria Davidek.

Felix Davidek este un nume crucial. El a fost arestat cu mulţi ani în urmă. După întoarcerea lui din închisoare, a început să stabilească o comunitate secretă a Bisericii ascunse. În anul 1967 a fost consacrat episcop de către Jan Blaha. În anii următori au fost consacraţi cel puţin 27 de episcopi, 15 dintre ei chiar de către Davidec. El a crezut că va veni un timp în care Biserica nu va mai avea episcopi proprii şi nici episcopi colaboratori. El a formulat o teologie originară în legătură cu cibernetica şi aşa mai departe. El s-a gândit în mod profund la posibilităţile de viaţă ale Bisericii lipsite de libertate. El a hirotonit mai mulţi bărbaţi – apoi ei au ocupat locuri civile de muncă. Unii dintre ei erau căsătoriţi – au fost integraţi în secţiunea greco-catolică a comunităţii sale; primii doi episcopi consacraţi de Davidek au fost Eugen Kočiš şi Ivan Ljavinec, astăzi episcopi ai Bisericii Greco-Catolice din Republica Cehă. Chiar unii bărbaţi căsătoriţi au fost consacraţi episcopi.

Situaţia femeilor (călugăriţe şi laice) care au fost mulţi ani în închisoare, fără sacramente, l-a condus pe Davidek să se gândească la hirotonirea femeilor ca preoţi. Cel puţin trei femei au fost, de fapt, hirotonite, una dintre ele – Ludmila Javorova – a lucrat apoi ca vicar general în societatea lui Davidek. Dar acest pas – hirotonirea femeilor – a condus la dezintegrarea comunităţii sale în două părţi. El a murit în anul 1988. După anul 1989 au existat probleme mari cu acceptarea fracţiunii sale din Biserica ascunsă de către Biserica oficială. Existau, de asemenea, alte fracţiuni – unii preoţi au fost hirotoniţi în Germania de Est şi aşa mai departe. Dar fracţiunea lui Davidek – Koinotoes – reprezenta o problemă reală. Biserica a declarat toate hirotonirile (atât ale episcopilor, cât şi ale preoţilor) ce au început cu Davidek ca fiind invalide şi le-a cerut să primească din nou hirotonirea *in dubio*. Motivul este constituit de dubiile legate de sănătatea mentală a lui Davidek. Unii preoţi şi episcopi au acceptat, alţii însă nu. Şi astăzi există durerea că mulţi membri ai Bisericii ascunse, care au suferit pentru credinţa lor, se simt umiliţi chiar de însăşi Biserica lor.

Biserica din Cehia nu este doar o Biserică luptătoare suferindă şi decimată, dar şi una colaboraţionistă. Principala expresie a acestei părţi din Biserică o constituie două organizaţii de preoţi: „Mişcarea clerului catolic pentru pace” (1950-1968) şi „Organizaţia clerului catolic *Pacem in terris*” (1971-1989). Statul a oferit avantaje preoţilor membri ai acestor organizaţii. Un reprezentant al acestei organizaţii care a suferit pentru regimul comunist ce construia societatea socialistă a devenit episcop de Olomouc în anul 1973.

Dar după începutul pontificatului lui Ioan Paul al II-lea a luat sfârşit *Ostpolitik* a Vaticanului. În anul 1983, prin decretul *Quidam episcopi*, li s-a interzis preoţilor să facă parte din organizaţii politice. La câteva zile după, s-a declarat în mod clar că acest document este valabil şi pentru organizaţia *Pacem in terris*. Mulţi dintre membrii ei l-au urmat pe papa, dar unii dintre ei au rămas membri ai acestei organizaţii până în anul 1989.

Principalul simbol al colaboraţionismului a fost preotul Josef Plojhar. În ciuda suspendării sale din anul 1948 pentru activitate politică de către Josef Beran, el a activat în continuare. În anii 1948-1968 a fost preşedinte al Partidului Poporului, partidul-satelit tolerat de comunişti. În acelaşi timp, a fost ministru al Sănătăţii şi a permis avorturile în anul 1959. Sfârşitul comunismului în Republica Cehă este un timp încordat pentru Biserica Catolică. Una dintre persoanele simbolice ale schimbării democratice a fost František Cardinal Tomášec. Dar revoluţia democratică *de facto* a început în Vatican. Exista o veche legendă, care s-a povestit de-a lungul secolelor, şi anume că atunci când Anežka din Boemia, prinţesa cehă de demult, din secolul al XIII-lea, va fi canonizată, atunci vor începe vremuri bune în ţinuturile Cehiei. Anežka a fost canonizată la 12 noiembrie 1989, doar cu cinci zile înainte de începuturile Revoluţiei de Catifea. La 13 noiembrie, Papa Ioan Paul al II-lea, la audienţa generală, le-a spus numeroşilor pelerini cehi: „Bucuraţi-vă şi veseliţi-vă, pentru că vine mult dorita zi pentru Biserica de pe teritoriile Cehiei”.

MĂRTURIA BISERICII CATOLICE DIN UCRAINA ÎN TIMPUL PRIGOANEI COMUNISTE

Mons. Iosif SVIDNITSKYI
Odessa, Ucraina

1. Premisele persecuțiilor

Cauza care stă la baza persecuțiilor Bisericii Catolice de pe teritoriul Ucrainei de astăzi este greşita înțelegere a politicii Vaticanului de către conducătorii URSS şi interpretarea ei stângace de către Stalin în special. Stalin credea că Papa Pius al XII-lea avea o prejudecată împotriva URSS şi îl susținea pe Hitler. Această concluzie el a tras-o din rapoartele serviciilor sale secrete. Unul dintre agenții săi într-un raport scria:

> Papa vede în național-socialism mult mai puțin rău decât pericolul care amenință din Est şi consideră că este foarte posibil să facă un compromis cu Hitler... Papa în nici un caz nu vrea înfrângerea Germaniei, deşi el vede că este inevitabilă, deoarece, în opinia sa, Germania mai devreme sau mai târziu trebuie să cedeze sub atacul combinat al aliaților[1] .

La hotarele anilor 1943-1944, tematica relațiilor sovieto-vaticane s-a actualizat. Acest lucru a facilitat circulația treptată a trupelor sovietice spre Vest – prin statele baltice Bielorusia şi Ucraina, în care Biserica Romano-Catolică a avut în mod tradițional o poziție puternică. Circumstanțe militar-politice au dictat necesitatea prevenirii conflictelor cu clerul catolic şi credincioşii în teritoriul sovietic eliberat. Cu problemele de soluționare a relațiilor cu Biserica Romano-Catolică în cadrul Uniunii Sovietice trebuia să se ocupe Comisariatul Securității de Stat, Consiliul pentru Biserica Ortodoxă Rusă şi Consiliul pentru reglementarea cultelor[2]. Stalin avea un vis pe care încerca să-l facă realitate. Voia să utilizeze un model testat în mod

---

[1] М. И. Одинцов,„Третий рейх: власть и религия. «Заявление» бывшего начальника отдела IV управления РСХА К.Нейгауза", în *Исторический архив*, 1(1998), 99; (M. I. Odințov, „Al treilea Reich: autoritatea şi religia. Mărturia fostului comandant al Comisariatului al IV-lea din Reichssicherheitshauptamt (Biroul Principal de Securitate al Reichului German)", în *Arhiva istorică*, 1(1998), 99).

[2] Г.П. Мурашко, „Коммунистическая партии и католическая церковь Восточной Европы в послевоенных политических реалиях. 1944-1948 гг.", în *Власть и церковь в СССР и странах Восточной Европы1939-1958*, Дискуссионные аспекты, Москва 2003, 126; (G. P. Muraşko, „Partidele comuniste şi Biserica Catolică a Europei de Est în realitatea politică postbelică. 1944-1948" în *Biserica şi autoritatea în URSS şi țările Europei de Est. 1939-1958*, Editura „Aspecte dialogice", Moscova 2003, 126).

repetat în istoria sovietică, adică metoda de fărâmițare a Bisericii. Astfel, a căutat să formeze în interiorul Bisericii Catolice din Uniunea Sovietică un fel de „grup de acțiune” care trebuia să aibă ca scop nu numai declararea simpatiei pentru regimul sovietic, ci şi ruptura cu Vaticanul, creând astfel în URSS o Biserică Catolică autocefală. Printr-o astfel de manevră, Stalin intenționa să creeze o Biserică națională pentru fiecare rit. Această idee va fi acceptată în anii ‘40 şi ‘50 de către multe partide comuniste din Europa de Est[3].

În vara anului 1944, trupele sovietice au eliberat oraşul Lvov. Contrar viziunilor ce aşteptau o „teroare” împotriva catolicilor şi a greco-catolicilor din Ucraina de Vest, atitudinea autorităților față de ei a fost în general tolerantă.

Cap al Bisericii unite, mitropolitul Andrei Sheptitskya a fost perfect conştient de faptul că aceste timpuri necesită un pas extraordinar spre noua realitate politică, în căutarea de oportunități de dialog, şi nu de compromis, pentru stabilirea relațiilor cu puterea sovietică „revenită” pe meleagurile ucrainene. Inițial, autoritățile au simțit nevoia aceluiaşi lucru, deoarece prestigiul şi influența Bisericii Greco-Catolice jucau aici un rol foarte semnificativ, iar relațiile normale cu aceasta ar fi putut oferi un sprijin semnificativ în susținerea ideilor comuniste. Potrivit unor rapoarte, numărul credincioşilor greco-catolici depăşea patru milioane de suflete.

La sfârşitul lunii august şi începutul lunii septembrie 1944, mitropolitul Andrei trimite o scrisoare la Moscova, destinată lui Stalin. În aceasta, el a salutat eliberarea Ucrainei de ocupanții fascişti. Într-o altă scrisoare către guvernul URSS, Sheptitsky a cerut recunoaşterea Bisericii Unite din partea statului. Guvernul de la Moscova, informându-se cu privire la conținutul său, a solicitat aprobarea pentru o rezoluție pozitivă a următoarelor cereri ale mitropolitului:

- permisiunea deschiderii de noi lăcaşuri de cult ale Bisericii Unite cu Roma;
- permisiunea publicării unei reviste religioase;
- deschiderea de noi mănăstiri şi şcoli bisericeşti;
- permisiunea clerului de a frecventa spitale pentru a săvârşi în ele actele de cult;
- să se acorde scutirea de la recrutarea în Armata Roşie pentru studenții de la Academiile şi Seminariile Teologice.

Guvernul explica astfel atitudinea sa pozitivă cu privire la solicitările capului Bisericii Greco-Catolice ucrainene:

[3] Cf. Г.П. Мурашко, Строительство основ социализма в странах Центральной и Юго-ВосточнойЕвропы, Очеркиистории, Москва 1989, 131; (Cf. G. P. Muraşko, *Construirea principiilor socialiste în țările Europei Centrale şi de Sud-Est*. Editura „Eseuri istorice”, Moscova 1989, 131).

Având în vedere influența lui Sheptitsky asupra catolicilor şi uniaților în regiunile de vest ale RSSU (Republica Socialistă Sovietică Ucraineană), considerăm oportună această influență pentru lupta noastră contra curentelor antisovietice. Pentru a consolida orientarea actuală a lui Sheptitsky, consiliul consideră oportun să satisfacă nevoile respective ale Bisericii unite cu Roma, întrucât pot avea o importanță pentru noi[4].

Totuşi, în primăvara anului 1945, declarațiile publice ale Pontifului Roman n-au fost pe placul conducerii URSS, care l-a caracterizat pe papă ca pe un „apărător al fascismului" care vrea să crească influența sa în lumea postbelică. După aceste declarații, comunitățile catolice şi greco-catolice de pe teritoriul URSS au fost considerate ca fiind „agenții ale Vaticanului". Asaltul asupra catolicismului în Uniunea Sovietică s-a dezvoltat în două direcții. Prima, pentru Biserica Catolică din statele baltice, Bielorusia şi Ucraina. Creşterea treptată a presiunii administrative asupra catolicilor a devenit politica oficială a administrației locale, limitarea maximă a activității mănăstirilor, arestarea clerului catolic, expulzarea din țară a unora dintre episcopi şi preoți. Se justifica o astfel de politică rigidă pentru descoperirea „elementelor antisovietice" în cadrul Bisericii şi implicarea acestora în activități de spionaj pe teritoriul URSS. A doua direcție de „atac" asupra catolicismului a fost înfăptuită cu ajutorul Bisericii Ortodoxe deschise colaborării cu bolşevicii, mai ales pe teritoriul Ucrainei, unde Biserica Greco-Catolică a fost inclusă în Biserica Ortodoxă sau, pur şi simplu, scoasă în afara legii[5].

Astfel, pe data de 17 martie 1945, Stalin a pus semnătura sa sub „programul" unificării Bisericii şi roata prigoanei împotriva Bisericii Catolice şi a Bisericii Greco-Catolice, în special în Ucraina, şi-a început mişcarea sângeroasă.

2. Perioada de vârf

Biserica Greco-Catolică de pe teritoriul Ucrainei era formată în anii de vârf ai persecuțiilor, adică între anii 1945-1956, din 2.154 de parohii, în care activau 1.689 de preoți, la care se adaugă 47 de mănăstiri în care erau 928 de călugări. Populația credincioşilor atingea numărul de aproximativ patru milioane de suflete[6].

Secerarea Bisericii Greco-Catolice a început cu defăimarea păstorului ei, mitropolitul Andrei Sheptitsky, care a fost prezentat populației ca un colaborator activ al regimului fascist, ba chiar fost membru al Gestapo-ului. Pentru populația cultă, a fost scris un articol într-un ziar numit „Ucraina

---

[4] Cf. ГАРФ (Arhiva de Stat a Federației Ruse), Ф. Р.-6991, Оп. 3, Д. 1, Л. 40-41.

[5] Cf. ГАРФ (Arhiva de Stat a Federației Ruse),Ф. Р.- 6991.Оп.1, Д. 29, Л. 101-109.

[6] Cf. ГАРФ (Arhiva de Stat a Federației Ruse), Ф. Р.- 6991. Оп. 1, Д. 27, Л. 23.

liberă” (*Vilina Ucraina*), unde, cu ajutorul dovezilor fabricate, umilul păstor a fost „demascat”, iar crimele „sale strigătoare la cer” au fost descrise cu talent de către vestitul ziarist, comunist până în măduva oaselor, Iaroslav Galan[7].Un astfel de articol emoţionant nu putea să nu influenţeze inimile şi minţile credincioşilor simpli, care au vărsat sânge pentru apărarea patriei şi a credinţei. Apoi, toţi ceilalţi ierarhi şi preoţi care s-au opus distrugerii Bisericii Greco-Catolice au fost fie arestaţi, fie îndepărtaţi, fie „daţi dispăruţi”.

Pe data de 8 martie 1946, în Catedrala „Sf. Gheorghe” din Lvov, şi-a deschis lucrările Sinodul Bisericii Greco-Catolice, la care au participat 216 preoţi (din 225 de participanţi programaţi), 19 laici proortodocşi (din 22 delegaţi) din toate cele trei dieceze greco-catolice (din regiunile Lvov, Samborsk şi Stanislavsk). Cu decizia sa, sinodul a abolit Unirea de la Brest din 1596, astfel separându-se de Roma şi revenind în sânul Bisericii Ortodoxe din Rusia[8].

Catastrofa Bisericii Greco-Catolice şi Romano-Catolice din Ucraina a produs imediat un impact răsunător în politica externă a URSS. Vestea neaşteptată cu privire la abolirea Unirii de la Brest, făcută la sinodul din Lvov, a zguduit puternic Piaţa „Sf. Petru”. A fost o lovitură serioasă care a lăsat o urmă sângeroasă pe corpul Bisericii universale, care poate fi comparată cu rana provocată de Luther. Peste noapte, Biserica Catolică a pierdut patru milioane de fii şi o Biserică întreagă a fost smulsă din pământul udat de sânge al Ucrainei[9].

În ofensiva lor sălbatică împotriva Bisericii Greco-Catolice din Ucraina, autorităţile sovietice au arestat cinci episcopi ucraineni care se aflau pe teritoriul rusesc şi alţi înalţi reprezentanţi ai clerului ucrainean. Clericii tineri din două seminarii încă deschise au fost înrolaţi în Armata Roşie. În Catedrala din Lvov şi la reşedinţa arhiepiscopală, o percheziţie a miliţiei a durat zece zile. Au fost ridicate cu această ocazie întreaga arhivă şi numeroase obiecte de cult. Au mai fost „vizitate” în acelaşi mod şi alte episcopii. Episcopii arestaţi au fost implicaţi într-un proces care s-a desfăşurat în acelaşi an, cu uşile închise, la Kiev. La începutul lunii martie 1946 a fost publicat actul de acuzare formulat de Ministerul Public al Republicii Socialiste Sovietice Ucrainene. În acest document se menţionează că episcopii au fost arestaţi pentru „trădare şi colaborare cu ocupanţii germani”. Aceste

[7] Cf. Я.Галан, „С крестом или с ножом”, în *Вопросы истории религии и атеизма*, 2(1954), 287; (cf. Ia. Galan, „Cu crucea sau cu pumnalul” în *Întrebările istorice ale religiei şi ale ateismului*, 2(1954), 287).

[8] *Львовский церковный собор*. Документы и материалы 1946-1981, Москва 1982, 96; Cf. С. В. Федулов*Тайный сговор*, Москва 1995, 34-40; (*Sinodul bisericesc din Lvov*. Documente şi materiale 1946-1981, Moscova 1982, 96).

[9] Cf. С.Т.Даниленко, *Униаты*, Политиздат, Москва 1972, 185; (S. T. Danilenko, *Uniaţii*, Editura „Politică”, Moscova 1972, 185).

acuzații grave şi nedrepte au atras pedepse pe măsură: mitropolitul Slipyi a fost condamnat la 8 ani de muncă forțată şi la deportare, alți episcopi la pedepse cuprinse între 5 şi 10 ani de muncă forțată. Prin aceste măsuri, autoritățile sovietice urmăreau în mod declarat dezorganizarea metodică a Bisericii din Ucraina, înainte de a merge mai departe cu planurile lor[10].

După secerarea Bisericii Greco-Catolice din Ucraina, mănăstirile şi clădirile bisericeşti au fost repartizate (sau, mai bine zis, au fost furate) Bisericii Ortodoxe Ruse. Patruzeci şi opt de mănăstiri au fost închise, iar clădirile acestora au fost utilizate de către stat pentru alte necesități sociale, adică au făcut din mănăstiri grajduri. 230 de comunități parohiale, care au refuzat să adere la Biserica Ortodoxă, au fost eliminate din registre, iar bisericile au fost rase de pe fața pământului. Aproximativ 600 de preoți şi călugări care au refuzat unirea cu Biserica Ortodoxă au fost „concediați", expulzați din mănăstiri sau arestați. Mai mult de jumătate dintre ei au fost judecați în baza acuzațiilor de activitate antiguvernamentală şi condamnați, adică ucişi.

Decizia revenirii la Biserica Ortodoxă nu a putut fi imediat aplicată în viața credincioşilor. În multe părți ale Ucrainei occidentale comunitățile greco-catolice au continuat să existe fără înregistrare, adunându-se în case particulare, cimitire, în pădure, acolo unde nu puteau fi urmărite de Securitate. Călugării care au fost expulzați din mănăstiri s-au stabilit în diferite sate, fondând mănăstiri secrete susținute de către credincioşii fideli. Printr-o astfel de viață „în catacombe" s-au păstrat credința, ierarhia, clerul, publicațiile şi viața greco-catolică de pe teritoriul Ucrainei.[11].

Viața eclezială în regiunile de vest ale Ucrainei a fost însoțită de atunci şi până în zilele noastre de numeroase conflicte între greco-catolici şi ortodocşi, între greco-catolicii care au devenit ortodocşi şi greco-catolicii care au rămas fideli credinței lor.

Potrivit statisticilor din 2 ianuarie 1948, din 2.718 comunități greco-catolice în regiunile vestice ale Ucrainei, s-au reunit cu Biserica Ortodoxă 2.491. Restul de 227 parohii au opus rezistență reunificării, iar 188 dintre ele au continuat să funcționeze după ritul greco-catolic. Au fost credincioşi care au refuzat categoric să predea cheile bisericilor şi le ascundeau ca să nu le găsească autoritățile. Erau 75 de preoți greco-catolici care cu „încăpățânare" nu voiau să se unească cu Biserica Ortodoxă. Dintre aceştia, doar 18 puteau să celebreze, restul preoților au fost dependenți de rude, erau agricultori sau au lucrat în instituții civile, celebrând în ascuns şi cu riscul „decapitării"[12].

---

[10] A. Galter, *Le Livre rouge de l'Eglise persécutée*, Cerf, Paris 1956, 14.

[11] Cf. ГАРФ (Arhiva de Stat a Federației Ruse), Ф. Р.- 6991. Оп. 1, Д. 256, Л. 2.

[12] К.Е. Дмитрук, *Униатские крестоносцы: вчера и сегодня* (K. E. Dmitruk, *Cruciații uniați: ieri şi astăzi*), Политиздат, Москва 1988, 313.

O dată cu criza sistemului sovietic din anii ’80 şi începutul anilor ’90, Biserica Greco-Catolică, datorită mărturiei eroice a credincioşilor, a recăpătat forţă, însă şi până astăzi sunt multe probleme asemănătoare celor cu care se confruntă Biserica Greco-Catolică Română, mai ales cu retrocedarea bunurilor ecleziale şi a proprietăţilor.

3. *Pro memoria*

Secolul al XX-lea, caracterizat de marile totalitarisme – comunismul şi naţional-socialismul – a lăsat până astăzi dovezi tangibile ale marelui curaj în credinţă demonstrat de numeroşi martiri care, cu sângele lor, au demonstrat legătura cu Cristos şi cu Biserica. Papa Ioan Paul al II-lea a subliniat necesitatea de a descoperi memoria martirilor şi mărturia lor. Martirii creştini sunt cei care au vestit Evanghelia dându-şi viaţa din iubire. Această mărturie a martirilor creştini trebuie să fie redescoperită de Biserică tocmai acum, în secolul al XXI-lea. Martirul este un mare martor al lui Cristos şi, mai ales în zilele noastre, este semn vizibil al acelei iubiri care rezumă orice altă valoare. Cererea Papei Ioan Paul al II-lea a fost bine primită şi Bisericile din diferite naţiuni şi ordinele călugăreşti au început să pregătească listele şi să adune documentele încă existente despre proprii martiri. Dovada acestui fapt este şi conferinţa noastră!

Pe teritoriul URSS trăiau de secole şi alte confesiuni creştine, în afară de evrei şi musulmani; dar oricine nu împărtăşea noua ideologie atee a comuniştilor trebuia să fie îndepărtat cu forţa din societate. Astfel s-au născut aşa-numitele *Gulaguri*, din rusescul „Direcţia principală a lagărelor de muncă de corecţie”. Numărul de morţi în *Gulaguri* este încă obiect de investigaţie: o estimare provizorie vorbeşte despre trei milioane. Incredibila persecuţie a numeroşilor opozanţi politici este foarte cunoscută şi graţie publicaţiilor scrise chiar de deţinuţi, dintre care cel mai vestit a fost Aleksander Soljeniţân, care în *Arhipelagul Gulag* a relatat tragedia deţinuţilor, a făcut cunoscut cuvântul *Gulag* şi însăşi existenţa acestor lagăre.

Vizita Papei Ioan Paul al II-lea în Ucraina a fost o ocazie pentru a se ruga împreună cu un milion de credincioşi, dar şi pentru a comemora, în acea zi de 27 iunie 2001, sacrificiul a 27 de martiri, dintre care 9 episcopi, preoţi şi laici ridicaţi la gloria altarelor. Arhiepiscopul Andrej Szeptickyi, deja bătrân şi bolnav, a murit la 1 noiembrie 1944. Comuniştii, încă în ultimele zile ale războiului, i-au arestat pe toţi episcopii greco-catolici de pe teritoriul naţional. Destinul lor a fost marcat de numeroase încarcerări, procese-farsă sau inexistente, izolare totală în lagărele de muncă, departe de comunităţile lor. Fericitul episcop de Mukachevo Theodore Romzha (1914-1947) a fost cel mai tânăr episcop din Biserica Greco-Catolică. Numai

Dieceza Greco-Catolică de Mukachevo mai funcționa. Serviciile secrete căutau de mult timp un mod pentru a-l ucide pe episcopul Theodore Romzha. În Uniunea Sovietică preoții nu aveau dreptul să se deplaseze dintr-un loc în altul fără autorizația miliției, astfel, şi episcopul a cerut o permisiune pentru a vizita o parohie. Această informație a fost folosită de persecutori pentru a organiza un fals accident rutier şi a-l ucide pe episcop fără a trezi suspiciuni, temându-se de o reacție a populației. La 27 octombrie 1947, automobilul episcopului a fost lovit de un camion mare, însă episcopul, văzându-i pe atentatorii înarmați cu răngi de fier, deşi era rănit, a reuşit să fugă şi a fost internat în condiții foarte grave în spitalul din Mukachevo. Cu trecerea zilelor, condițiile lui se îmbunătățeau. Însă o infirmieră, la 1 noiembrie 1947, l-a ucis otrăvindu-l. La 27 iunie 2001, Theodore Romzha a fost proclamat fericit de către Ioan Paul al II-lea la Leopoli. La fel, viața lui Josyf Ivanovyc Slipyj ilustrează foarte bine situația ucraineană. La 22 decembrie 1939 a fost consacrat arhiepiscop cu drept de succesiune şi a devenit conducătorul Bisericii Catolice din Ucraina la 1 noiembrie 1944. Slipyj a fost arestat la 11 aprilie 1945. După un proces fals în anul 1946, a fost condamnat pentru activitate antisovietică la opt ani de închisoare, pe care i-a făcut în diferite *Gulaguri*. În anul 1954 a fost dus din nou în Siberia, de data aceasta pentru patru ani. În anul 1959 a suportat un al doilea proces şi o nouă condamnare, de data aceasta la şapte ani de *Gulag*. A fost numit cardinal *in pectore* încă din anul 1960 şi, la 22 februarie 1965, arhiepiscop major de către Paul al VI-lea. Slipyj a murit la 7 septembrie 1984. Aceşti doi mari eroi ai Bisericii din Ucraina, cu viața şi curajul lor, au susținut mereu aprinsă flacăra iubirii lui Cristos în inimile poporului credincios de pe teritoriul Ucrainei. Jertfa lor nu va fi uitată, căci Biserica nu numai că a supraviețuit după persecuțiile sângeroase făcute de regimul comunist, ci, grație sângelui martirilor, a fost întărită pentru a înfrunta cu vigoare reînnoită secolul al XXI-lea. Uneori persecutorii au putut să-i elimine glasul, dar niciodată memoria. Şi memoria transmisă din gură în gură devine istorie şi istoria adesea dă dreptate celor persecutați. Sunt bărbați şi femei, bătrâni şi copii, laici şi preoți, persoane căsătorite şi consacrate, oameni simpli şi oameni cultivați. Fiecare având un nume care trebuie ținut minte. Pentru că este de datoria fiecărui creştin să comemoreze, nu numai frângerea pâinii, care este Trupul lui Cristos, ci şi frângerea acelui trup mistic care este Biserica[13].

[13] Cf. J. Mikrut, „Le memorie senza volto delcomunismo", în *L'Osservatore Romano*, 29-30 Novembre 2010, 4-5.

CATOLICII MAGHIARI ŞI FIDELITATEA FAȚĂ DE VALORILE SPIRITUALE ÎN TIMPUL REGIMULUI COMUNIST

Pr. Prof. Dr. Gábor HARMAI
Esztergom, Ungaria

Cristos Isus ne-a dat curajul să ne apropiem cu încredere de Dumnezeu, prin credința în el (cf. *Ef* 3,12)

Actualul Sfânt Părinte Benedict al XVI-lea citează în cartea sa „Isus din Nazaret" un fragment din Vladimir Soloviov: „Dacă Anticristul ar scrie o carte, titlul ei ar fi: «Drumul drept spre pacea şi binele lumii»"[1]. În acest sens, în anul 1945, când a început era comunistă în Ungaria, a fost doar un schimb de gardă între două proiecte anticriste. În acea lovitură istorică a sorții, situația Ungariei era tragică.

Programul naziştilor a dat faliment, după un război, după un genocid împotriva evreilor, după un război dus şi împotriva Bisericii. Biserica din Ungaria are martiri şi în această perioadă: de exemplu, o călugăriță recent beatificată, Sára Salkaházi, care a apărat un grup de evrei şi din această cauză a fost ucisă de către naziştii maghiari; dar şi cardinalul Mindszenty a fost arestat de către nazişti în perioada în care era episcop de Veszprém.

Schimbarea care a intervenit o dată cu invazia sovietică a adus cu sine noi suferințe. Cardinalul Serédi le-a interzis parohilor să fugă din fața trupelor sovietice pentru a rămâne alături de credincioşi. Trebuie să spun cu mândrie că parohii maghiari au avut cu adevărat tăria de a rămâne în parohiile lor, chiar şi cu prețul martiriului. Numeroşi preoți martiri au trăit în actuala Serbie, unde partizanii sârbi au comis un genocid împotriva minorității germane şi maghiare. Totuşi, cel mai vestit martir maghiar din epocă a fost episcopul de Győr Vilmos Apor, care, neînarmat, a luat apărarea unui grup de femei maltratate de către soldații sovietici şi a reuşit să le salveze cu prețul propriei vieți.

După toate aceste întâmplări a început perioada comunistă, care poate fi împărțită în câteva decenii, fiecare cu specificul ei.

În anii '40, comuniştii au promovat un program stalinist foarte violent, dar au întâlnit o rezistență civilă şi bisericească bine organizată. Violența statală din acea perioadă a fost foarte crudă, ajungându-se până la sacrificarea grupurilor etnice specifice. Minoritatea germană a fost alungată în

[1] Joseph RATZINGER, *Jesus von Nazareth – Von der Taufe im Jordan bis zur Verklärung*; trad. maghiară, *A Názáreti Jézus*, Budapesta 2007, 51.

Germania, în casele germanilor stabilindu-se maghiarii care, la rândul lor, au fost alungaţi din Cehoslovacia şi Iugoslavia. Tot mai mult se extindea naţionalizarea bunurilor.

Forţa rezistenţei a fost consolidată de alegerile din anul 1945. Aceste alegeri au fost în mod fundamental libere, însă a existat un moment tipic când, în anul 1947, prim-ministrul Ferenc Nagy a fost constrâns de către comunişti să demisioneze şi să rămână în Elveţia. Nu s-a mai întors niciodată în Ungaria.

Situaţia din Biserică era asemănătoare: ea a pierdut mult ca urmare a reformei agrare şi a naţionalizării bunurilor, chiar şi bisericeşti. A pierdut şi sistemul şcolar, deşi au rămas instituţii care puteau funcţiona în condiţiile unei libertăţi reduse, cum ar fi congregaţiile călugăreşti şi instituţiile de formare a clerului.

În anii '50 comuniştii au înfrânt violent orice rezistenţă publică. Actul exemplar al acestui nou curs a fost arestarea cardinalului Mindszenty în decembrie 1948. Se poate spune că aceasta a fost „epoca clasică" a stalinismului maghiar. În primii ani a fost prezentă şi lupta internă, tipică stalinismului, dintre aceleaşi grupări de comunişti: de exemplu, în anii '50 a fost arestat János Kádár, care, după revoluţia din acei ani, ar fi devenit prim-secretar al Partidului Comunist. După această revoluţie, victimele violenţei comuniste au fost doar anticomuniştii, mai întâi cei care s-au revoltat, apoi şi reprezentanţii rezistenţei civile şi bisericeşti.

Până la acest punct, istoria Ungariei nu se deosebeşte cu mult de cea a restului Europei de Est. Însă succesiv, între anii '60 şi '80, Ungaria a cunoscut o cale a sa specială. Jurnaliştii spuneau că în acea perioadă Ungaria a devenit baraca cea mai veselă a comunismului. Se poate spune, într-adevăr, că în Ungaria a început o perioadă lentă de atenuare a violenţei comuniste, care nu a mai încetat până la căderea Zidului Berlinului.

Voi prezenta acum – să spunem – „ultimele date" ale violenţei împotriva Bisericii: ultimul proces cu condamnarea oamenilor Bisericii are loc în anul 1961. Cei acuzaţi au primit 4-5 ani de închisoare, şi nu condamnarea pe viaţă sau la moarte[2] ca mai înainte. Ultimul caz de interogare poliţienească cu tortură folosită împotriva oamenilor Bisericii a avut loc în anul 1971. Ultimul preot arestat din motive politice, Mons. Ödön Lénárd, a fost eliberat în 1978.

În acei ani Biserica nu dispunea de nimic, doar de parohii şi de unele edificii ale conducerii bisericeşti. Ordinele bisericeşti fuseseră practic eliminate, chiar dacă, în baza unui compromis dintre stat şi Biserică, unele congregaţii aveau dreptul la o existenţă limitată.

---

[2] Mezey András, „Ciszterek az 1961-es üldözési hullám idején – egy persorozat es előzményei", discurs la conferinţa *A Ciszterci Rend Magyarországon és Közép-Európában*, PPKE-BTK, Piliscsaba, 2005, noiembrie 7, 8.

Trebuie luat în considerare acest context atunci când vorbim despre rezistența bisericească împotriva comunismului.

„Παρρησία” – curajul de a ne apropia

„Παρρησία” – aceasta este denumirea biblică a virtuții care era necesară în anii ’40. Libertatea, curajul de a te exprima, curajul de a spune adevărul. Cardinalul Mindszenty a fost omul παρρησία-ei. Putem spune chiar că a fost un profet modern. Poate un profet nu vede altfel decât contemporanii săi, însă el are credința şi curajul de a vedea. În anii ’40, poporul Ungariei nu a dorit să vadă. A dorit să uite războiul, să înceapă o viață nouă, chiar şi cu mijloacele oferite de către comunişti, cum ar fi, de exemplu, noile posesiuni funciare. Politicienii civili necomunişti au voit să creadă că comuniştii sunt în esență democrați şi că e posibil să se ajungă la un compromis cu ei. Chiar dacă existau probleme, chiar dacă oamenii evident nevinovați dispăreau în închisori, acestea nu erau decât probleme trecătoare…

Cardinalul Mindszenty a pronunțat un „nu” categoric. El ştia care era scopul comuniştilor şi a avut παρρησία de a o spune. A spus-o prin predică, prin scrisori pastorale şi prin unele manifestații catolice. Anul 1947-1948 a fost proclamat Anul Mariei. Scrie el:

> Am încurajat clerul să organizeze pelerinaje la sanctuarele mariane. Apelul meu a avut un ecou larg. Pe 19 august 1947, „Magyar Kurír” a comunicat că pe 15 august circa un milion şi jumătate de credincioşi s-au îndreptat în pelerinaj spre sanctuarele mariane; pe 8 septembrie, în sărbătoarea naşterii Mariei, în acele locuri s-au adunat 1.668.000 de credincioşi, fiind distribuite 1.112.000 împărtăşanii[3].

Pe de o parte, Biserica, pur şi simplu, trăia. Pe de altă parte, acesta era un semn că comuniştii sunt necinstiți, poporul ştiind de unde vine adevărul. A trăi fără frică, aceasta era virtutea care putea veni doar de la credință.

„Πεποίθησις” – cu încredere deplină

Un personaj tipic al rezistenței anticomuniste în anii ’50 a fost noul fericit al Bisericii din Ungaria, episcopul auxiliar de Esztergom Zoltán Meszlényi. După arestarea cardinalului Mindszenty, Biserica a pierdut aproape toate forurile publice. Au rămas doar catedrele bisericilor. Nu se poate spune cu siguranță că Zoltán Meszlényi nu a fost acest for cu o mare παρρησία: în 1950, în bazilica din Esztergom, el predica astfel:

> Civilizația umană şi-a pierdut busola, a creat o ordine fără Dumnezeu şi împotriva lui Dumnezeu, iar noi suntem chemați azi să ajutăm lumea să-şi regăsească

---

[3] József Mindszenty, *Emlékiratok*; trad. italiană, *Memoire*, Milano, 1975[6], 149.

busola, ordinea stabilită de către Dumnezeul cel veşnic. Această sarcină stârneşte valuri pe vasta mare a vieţii şi face să crească nesiguranţa şi pericolele pentru viaţa noastră personală. Însă trebuie să aveţi încredere, fraţi şi surori, trebuie să vă gândiţi la Cristos care vine în întâmpinarea voastră pe valurile acestei mări[4].

Aceste cuvinte din 1950 sunt emoţionante. Cu toate acestea, Zoltán Meszlényi nu a fost atât de renumit precum cardinalul său. Nu a putut să mai aibă niciodată ecou în inimile a mai mult de un milion de oameni. Sarcina sa a fost să rămână fidel în lucrurile mici.

În 1950, împotriva voinţei guvernanţilor, canonicii catedralei din Esztergom-Budapesta l-au ales pe Mons. Meszlényi în funcţia de vicar capitular, recunoscându-i corectitudinea şi tăria. Mons. Meszlényi, conştient de riscuri, a acceptat numirea cu promptitudine şi disponibilitate. Represiunea regimului nu s-a lăsat aşteptată. La zece zile după, episcopul a fost arestat şi, fără nici un proces, a fost internat în închisoarea din Recsk, fiind apoi deportat în lagărul de concentrare de la Kistarcsa, lângă Budapesta, în izolare. Au început astfel opt luni de arest crud, caracterizat de lipsa de hrană şi căldură, înăsprit de munca forţată şi de violenţe şi torturi de nedescris, ai căror maeştri sunt opresorii din toate timpurile. În faţa dilemei *fidelitate-trădare*, noul fericit a confirmat cu tărie fidelitatea sa faţă de evanghelie, trăind perversitatea evenimentelor încrezător în îndurarea şi providenţa divină. Pe toate le-a suportat cu iubire. A murit sfâşiat de lipsuri pe 4 martie 1958. Închisoarea dezumanizantă l-a ucis literalmente. Cauza martiriului său a fost *odium fidei*, ura călăilor faţă de Isus, de evanghelie, de Biserică. E un mister al răului care naşte ură, lăsând o urmă a morţii, a distrugerii şi a durerii nespuse[5].

Astăzi, când reflectăm asupra acestei istorii, ne putem întrebarea: merită să accepţi o asemenea numire doar pentru zece zile? După aceste zece zile, comuniştii l-au putut numi ca vicar general pe un om de-al lor, Miklós Berestóczy. Atunci? Asemenea lui au existat milioane de oameni al căror destin doar Dumnezeu îl cunoaşte, „πεποίθησις" – încredere deplină. Conform *Scrisorii către Efeseni*, acesta este fundamentul παρρησία-ei, şi dacă nu rămân foruri umane ale παρρησία-ei, rămâne deplina încredere în Dumnezeu.

„Πίστις" – pentru credinţa în el

În deceniile „destinderii" maghiare, au apărut noi tentaţii. Pe de o parte, oamenii Bisericii puteau face carieră colaborând cu comuniştii. Regimul a

[4] *Alázatos szogálat. Dr. Meszlénzi Zoltán Lajos szentbeszédei*, Budapesta 2007, 334. Traducerea italiană îmi aparţine.

[5] *La riflessione del'arcivescovo Angelo Amato, prefetto della Congregazione delle Cause dei Santi, rapresentante del Papa nella beatificazione di Zoltán Meszlénzi in Esztergom*, Radio Vaticana, 30.10.2009, interviu realizat de Roberto Pietromarini.

promovat aşa-numita mişcare sacerdotală pentru pace, Mişcarea „Opus Pacis”.

Preoţii care luau parte la această mişcare au trebuit să-i uite şi să-i renege pe martirii Bisericii, au trebuit să rămână practic inactivi în pastoraţie, dar anume pentru aceasta au primit cele mai bune funcţii în Biserică: parohii bogate, funcţii în conducerea diecezelor, mulţi dintre ei devenind episcopi. Motivaţiile au fost diverse. Exista o puternică presiune din partea regimului de a participa la această mişcare. Unii au făcut-o doar într-un mod absolut formal, după ani de închisoare, alţii tocmai din carierism, însă rezultatul a fost faptul că această mişcare a divizat Biserica.

Pe de altă parte, credincioşii catolici s-au scandalizat. Mulţi au perceput că Biserica însăşi le-a trădat credinţa. Aceştia erau anii aşa-numitului „Ostpolitik”, ai noii direcţii a Vaticanului pentru a căuta un *modus vivendi* cu comuniştii.

Unii au început să caute valorile cu adevărat creştine în opoziţie faţă de Biserica oficială. Mişcarea catolică condusă de Mons. Bulányi le-a găsit în „nonviolenţă”. Mons. Bulányi este cu adevărat un mărturisitor al credinţei, petrecând mai mult de 15 ani în închisoare, în ultimii ani reconciliindu-se cu Biserica. Cu toate acestea, criticii, chiar din rândurile credincioşilor catolici, aveau impresia, atunci când luau contact cu această mişcare, că pentru ea teoria nonviolenţei a devenit mai importantă decât însuşi Cristos.

În anii destinderii au apărut pentru Biserică multe ispite de a se îndepărta de Cristos. În acest context, aş dori să prezint un exemplu de viaţă preoţească, poate chiar episcopală – faptul nu este sigur –, care caracterizează credinţa în Cristos şi căutarea unităţii într-o Biserică supusă multor ispite.

Mons. József Rédei a fost un simplu paroh într-un mic sat al Diecezei de Esztergom, Sárisáp. Mulţi susţin că a primit consacrarea episcopală în Cehoslovacia în anii ’50, când nu exista siguranţa că Biserica va putea să continue să existe în mod legal[6]. Se poate întâmpla ca aceasta să fie o simplă legendă, întrucât el nu a arătat niciodată că ar fi episcop, însă această „legendă” explică veneraţia de care se bucură şi astăzi la Sárisáp. El nu a dorit să facă niciodată carieră prin trădarea Bisericii. A rămas la Sárisáp timp de 40 de ani, adunându-i în fiecare miercuri pe preoţii din împrejurimi şi organizând o mişcare cu adevărat fidelă Bisericii, „Unio cleri”. Figura sa este şi astăzi un exemplu luminos de credinţă în Cristos pentru credincioşi şi preoţi.

Aş dori să-mi închei prezentarea cu o anecdotă ce se referă la el. Odată a dorit să planteze arbori în parohia sa. Unii tineri din sat, probabil

---

[6] Beke MARGIT, „Rédei József”, în *Az Esztergomi (Esztergom-Budapest) Főegyházmegye papsága 1892-2006*, Budapesta 2008, 622-623.

comunişti, i-au rupt puieții. A plantat alții. Şi aceştia au fost distruşi. Când i-a plantat a treia oară, credincioşii l-au întrebat de ce face aceasta, de vreme ce ştie că vor fi smulşi din nou. Mons. Rédei le-a răspuns: „Nu putem să obosim în a planta. Ei trebuie să obosească în a distruge”. Astăzi în parohia sa sunt arbori foarte înalți.

Traducere
Petru Ciobanu

IOAN PAUL AL II-LEA
ŞI BISERICA CATOLICĂ DIN BIELORUSIA

Pr. Jozef MAKARCZYK, OFM Conv.
Minsk, Bielorusia

Introducere

La început va fi prezentată situaţia din Bielorusia, dar şi cea de dinaintea celui de-al Al Doilea Război Mondial. Apoi, vom expune dezvoltarea Bisericii din Bielorusia în timpul pontificatului lui Ioan Paul al II-lea. În cele din urmă, recapitularea ultimilor 20 de ani, ţinând cont şi de situaţia prezentă.

1. Bielorusia şi Ioan Paul al II-lea

După tratatul de la Riga din 1921, ca efect al noii delimitări a graniţelor, dieceza de Vilna a crescut la rangul de arhidieceză în virtutea constituţiei apostolice *Vixdum Poloniae* din 28 octombrie 1925. Suprafaţa Arhidiecezei acoperea 56.679 de km^2. În anul 1931 teritoriul era locuit de 2.379.930 de persoane, dintre care 1.338.983 de catolici, 718.125 de ortodocşi, 20.526 din Biserica de rit vechi, 12.540 de protestanţi, 263.744 de evrei, 3.120 de musulmani şi 42.284 de alte confesiuni. În acelaşi an, Arhidieceza număra 28 de decanate în care lucrau 467 de preoţi diecezani şi 52 de preoţi călugări.

În anul 1914 Arhidieceza Mogilev avea 171 de parohii cu 867.000 de catolici şi 370 de preoţi. Ca rezultat al transformării din 1923, în partea europeană a Rusiei şi în partea vestică a Bielorusiei trăiau 300.000 de credincioşi şi 115 preoţi.

În anul 1926, Arhidieceza Mogilev din Bielorusia încorpora 11 decanate, cu 60 de parohii şi 115.000 de credincioşi, păstoriţi de 35 de preoţi.

Dieceza de Pinsk a fost creată la 28 octombrie 1925 şi încorpora 18 decanate cu 131 de parohii şi 306.000 catolici. În anul 1938 existau 234 de preoţi. În anul 1939, Arhidieceza de Vilna număra 1.485.484 de credincioşi.

În anul 1949 erau 446 de biserici catolice cu 617 preoţi, 543 de biserici ortodoxe cu 606 preoţi, 387 de sinagogi cu 293 de rabini şi 14 mănăstiri[1]. Conform recensământului statal din anul 1931, provinciile Vilna, Nowogrodek,

[1] Synodus Archidiocesana Vilnensis ab Excellentissimo Illustrissimo ac Reverendisstimo Domino Romualdo Jałbrzykovski S. Th. M. Achiepiscopo-Metropolitano Vilnensi Anno Domini MCMXXXI diebus 9,10 et 11 mensis Iulii in Basilica Metropolitana Vilnensi S.S. Stanislai EM. et Vladislai rc. Celebrata. Vilno 1932.

Bialystok şi Polesie înregistrau 52% catolici, adică 2,5 milioane de locuitori. După cel de-al Doilea Război Mondial nu mai exista nici un episcop pe teritoriul Bielorusiei. Deja din anul 1937 partea estică a Bielorusiei a fost în totalitate privată de preoţi. Partea Arhidiecezei de Vilna a devenit parte a Lituaniei şi restul Arhidiecezei a devenit Administraţie Apostolică cu centrul la Białystok; şi Dieceza Pinsk a rămas fără păstor. În această situaţie, asupra teritoriului din vestul Bielorusiei vicarii generali exercitau autoritatea primită de la arhiepiscopul Jałbrzykovski: părintele Antoni Kurylowicz era vicarul general al decanatelor de Grodno, Lunno, Brzostowica şi Wolkowysk. Părintele Antoni Zienkiewicz, decanul de Glebokie, a fost numit vicar general pentru decanatele de Glebokie, Braclaw, Miory, Postawy, Wilejka, Worniany, Swir, Molodeczno şi Oszmiana. Părintele Hipolit Bojaruniec era vicar general pentru decanatele de Lida, Bieniakonie, Slonim, Wiszniew, Wasiliszki şi Zdzeciol. Cel mai important lucru era acela că vicarii au obţinut dreptul de a-şi numi succesori şi, din această cauză, autoritatea Bisericii a continuat până în momentul apariţiei ierarhiei catolice. În anul 1988 lucrau în Bielorusia 62 de preoţi care slujeau în 105 biserici. Era perioada tristă când Biserica murea, când templele erau transformate în locuri de folosinţă publică ori erau închise sau distruse.

În cele din urmă, a venit primăvara pe care nimeni nu o mai aştepta. Se poate spune, conform lui Adam Hlebowicz, că, fără nici un dubiu, cel mai mare succes al Bisericii Catolice în acel timp special a fost numirea în Bielorusia a primului episcop în perioada postbelică, după 40 de ani. Preotul ridicat la acea demnitate, la 25 iulie 1989, era părintele dr. Tadeusz Kondrusiewicz, părinte paroh la biserica franciscană, ca şi al fostei biserici iezuite din Grodno.

2. Dezvoltarea Bisericii Catolice din Bielorusia în timpul pontificatului lui Ioan Paul al II-lea

Care a fost reacţia autorităţilor comuniste din Polonia la alegerea ca papă a lui Karol Wojtiła? Când Ministrul Cultelor, Stanisław Kania, a aflat despre aceasta la 16 octombrie 1978, de la agenţia Reuters, i-a telefonat prim-secretarului Comitetului Central al Partidului Edward Gierek şi i-a spus: „Wojtiła a fost ales ca papă” şi Gierek a răspuns la aceasta: „Cerule!”. Nu a existat niciodată în istoria lumii un astfel de lider înţelept sau un artist care a primit un asemenea adio precum Karol Wojtiła la 8 aprilie 2005.

Biserica în timpul pontificatului lui Ioan Paul al II-lea a arătat puterea pe care lumea politicii nu a revelat-o de secole. Papa pelerin, prin puterea credinţei, a contribuit la colapsul comunismului, la căderea Cortinei de Fier şi la încetarea Războiului Rece. În anul 1992, Republica din Bielorusia şi-a redobândit independenţa.

Meritele lui Ioan Paul al II-lea cu privire la Biserica din Bielorusia şi la Biserica universală sunt enorme. Cu numirea părintelui Tadeusz Kondrusiewicz la 25 septembrie 1989 ca Administrator apostolic pentru Bielorusia, papa a restabilit ierarhia, dar şi o imagine normală a Bisericii, aceea a episcopului, a preoţilor şi a poporului credincios. La 1 septembrie 1990 s-a înfiinţat Seminarul mare ecleziastic din Grodno.

La 13 aprilie 1991 au fost create Mitropolia Minsk-Mogilev şi Dieceza de Grodno şi Administratura apostolică din Pinsk sau, mai bine spus, restabilite în graniţe diferite; Monseniorul Kazimierz Zwiatek a devenit Mitropolitul care până atunci a slujit ca vicar general şi ca păstor de Pinsk. Părintele Aleksander Kaszkiewicz, părintele paroh al Bisericii „Sfântul Duh" din Vilna, Lituania, a fost numit episcop de Grodno. La 11 noiembrie 1992 au fost stabilite relaţiile diplomatice între Scaunul Apostolic şi Bielorusia, confirmate de Bula *Quantam tandem*.

La 17 noiembrie 1993, arhiepiscopul Gabriel Montalvo a fost numit Nunţiu apostolic pentru Bielorusia. Actualul episcop mitropolit Kazimierz Zwiatek a fost chemat la Colegiul Cardinalilor la 26 noiembrie 1994. La 13 octombrie 1999 a fost înfiinţată noua dieceză de Vitebsk, iar în fruntea ei a fost numit părintele Wladyslaw Blin, păstorul parohiei Mogilev din acel timp. În acelaşi an, la 25 octombrie, s-a înfiinţat Conferinţa Episcopilor Catolici din Bielorusia. La data de 12 septembrie 2001 s-a înfiinţat al doilea seminar mare din Bielorusia.

Trebuie să remarcăm că Ioan Paul al II-lea a avut marea intuiţie cu privire la situaţia existentă în Bielorusia. El a fost conştient de situaţie nu doar ca un papă slav, dar şi ca un prelat care trăia în această realitate.

Concluzie

Măreţul pontificat al Papei Ioan Paul al II-lea a adus regenerarea religioasă a Bielorusiei. O dată cu ierarhia catolică s-au creat şi structurile ecleziastice şi, de asemenea, cele două seminarii mari pentru educarea noilor cadre preoţeşti în spiritul tradiţiei şi al moştenirii de la Vilna. Biserica din Bielorusia a intrat pe drumul ce conduce la încrederea în sine şi la formarea unei tradiţii proprii, bazată oricum pe moştenirea primită de la predecesorii ei.

Relaţiile dintre Biserică şi stat în cursul celor 20 de ani au luat diferite turnuri. În prima fază s-au remarcat tendinţele de libertate în diferitele sfere ale vieţii. După ce a trecut acest stagiu, au început să apară rămăşiţe ale sistemului de dinainte. Entuziasmul iniţial a început să dispară şi au început să fie practicate relaţii mai concrete ce indică dominarea statului şi a structurilor sale.

În Bielorusia încă există oficiul statal condus de prim-ministru, care stabileşte relaţiile dintre Biserică şi stat. Acest oficiu este prezent la toate nivelurile administraţiei. Ministerul pentru Chestiuni de Religie şi pentru Minorităţile Naţionale este o astfel de instituţie ce afectează direct relaţiile dintre Biserică şi stat; este un rest al sistemului din trecut.

În timpurile recente se pot nota simptomele pozitive ale relaţiilor dintre Biserică şi stat. Vizita secretarului de stat Tarcisio Bertone în Bielorusia, întâlnirile cu preşedintele statului, Aleksandr Lukaszenko, au avut un efect pozitiv în ceea ce priveşte relaţiile mutuale. Vizita din iulie a preşedintelui Lukaszenka şi întâlnirea lui cu Sfântul Părinte Papa Benedict al XVI-lea au, de asemenea, un ecou pozitiv în relaţiile dintre Biserică şi stat. Preşedintele Lukaszenka l-a invitat pe Papa Benedict al XVI-lea să viziteze Bielorusia. Au loc întâlniri între mitropolitul de Minsk-Mogilev, arhiepiscopul Tadeusz Kondrusiewicz, şi preşedintele Aleksandr Lukaszenka.

Preşedintele Lukaszenka joacă rolul de mediator în pregătirea realizării întâlnirii dintre Papa Benedict al XVI-lea şi patriarhul Ciril al Rusiei.

Se fac paşi pentru pregătirea semnării concordatului cu Scaunul Apostolic.